

MOTERIS

T U R I N Y S

	Psl.
Pr. Pauliukonis — Lietuvė moteris kovoje už tautos išlikimą	1
Marija Aukštaitė — Motinos veidas (eil.)	4
J. Matulionis — Sibiro maldų knyga	5
D. Petrutytė — Jautriniai laikotarpiai dvasinėje vaiko plėtroje	7
Z. Puikytė - Balvočienė — Eilėraščiai	12
Mary Webb — Tėvo namuose	12
Gabrielė Mistral — Vyrai (eil.)	13
A. P. K. — Moters moralinės vertybės Vincento van Gogh kūryboje ..	14
R. Kulienė — Lietuvos akademiko įtaka bręstančiai kartai	16
N. Kulpavičienė — Kelionės išpūdziai Ispanijoje	19
J. Švabaitė - Gylienė — Bėgimas (eil.)	21
I. Pavilaniienė, M.A. — Lietuvių kalba ir indoeuropiečių kalbų šeima	22
Kelionė į Rambyno Joninių šventę	25
Amžinos atminties dr. Adolfas Šapoka	27
Kaip laikaisi, ką skaitai?	28
G. Vaičiūnaitė — Pro virtuvės langą	29
Moterys plačiame pasaulyje	30
Lietuvių Katalikių Moterų Draugijos veikla	34
Madų pasaulis	35
Br. Pabedinskienė — Ką valgysime, kuo vaišinsime?	36
Aukos, garbės prenumeratos	Viršelio 3 psl.

“MOTERIS” Lietuvių Moterų Žurnalas Nr. 2 (23). Leidžia Kanados Lietuvių Katalikių Moterų Draugija. Redaktorė Izabelė Matusevičiūtė. Administratorė Bronė Pabedinskienė. Viršelį piešė Nora Kulpavičienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 57 Sylvan Ave., Toronto 4, Ont. Spaudė “Žiburių” Spaudos Bendrovė, Toronto, Ont. Kaina 75 ct. Prenumerata metams \$3.00.

“MOTERIS” Quarterly Lithuanian Women's Magazine. 1961 Summer Issue. Printed by “The Lights” Printing & Publishing Co. Ltd. in Toronto. Price 75 c.

MADONA

Murillo

Prado muzėjus, Madridas

Lietuvė moteris kovoje už tautos išlikimą

PR. PAULIUKONIS

*Motina tautinio šeimos
židinio saugotoja*

Šiandien visų lietuvių išeivių didžiausias rūpestis yra pavergtos tėvynės išlaisvinimas ir kiek galima ilgiau išlaikyti lietuviybę išeivijoje. Tie du uždaviniai vienas su kitu ankštai yra susirišę. Tuo tarpu dar nežinome, kaip ilgai truks lietuvių kova už savo tėvynės išlaisvinimą, kaip ilgai teks belstis į pasaulio sąžinę, kad atstatytų pavergtų tautų laisvės teises. Kol lietuvių širdyse rusens tėvynės meilės kibirkštis, tol laisvės kova bus vedama ir neleis pasauliui pamiršti padarytos Lietuvai skriaudos. Iš kitos pusės Tėvynės

laisvė pelengvintų tautinio išlikimo klausimą išeivijoje.

Išeivijos sąlygose priaugančios kartos tautinio ugdymo svarbiausias veiksnys yra šeima. Mokykla, bažnyčia, organizacijos yra tik pagelbiniai veiksniai. Jei šeima nesudarys tvirtų nesugriaunamų sąlygų jaunimo tautiškam brendimui, vargiai pagelbiniai veiksniai pajėgs išgelbėti benutaustantį jaunimą. Vis tik šeima vieną kartą ant visados turėtų suprasti savo tautinę paskirtį ir rimtai ją vykdyti, nepasikliaudama kitais ir nekaltindama kitų. Kaip šeima tą savo garbingą uždavinį turi atlikti, jau išeina iš šio straipsnio rėmų.

Gana sunki, atsakominga ir drauge garbinga tautinio ugdymo pareiga šeimoje tenka motinai, ji yra pirmoji naujo žmogaus mokytoja, auklėtoja ir drauge kunigas. Motina šeimos darbe yra ištvermingesnė, daugiau pasiaukojanti ir daugiau namuose esanti, jei pragyvenimo būtinybė neverčia jos uždirbti šeimai duoną ar padidinti šeimos pajamas.

Šiais modernizmo laikais jaunimo nutautėjimas vyksta sparčiau, negu anksčiau, bet iš kitos pusės ir gyvenimo sąlygos nepalyginamai yra lengvesnės ir palankesnės tautiniam brandinimui. Siandien tautinio auklėjimo priemonių yra žymiai daugiau ir pati žmogaus laisvė palengvina darbą. Šia proga norisi pažvelgti į lietuvių tautos praeitį, kaip lietuvių moteris sunkiais caro priespaudos laikais kovojo už savo tautos išlikimą.

Lietuviško rašto uždraudimas

Carinė Rusijos valdžia, siekdama surusinti lietuvių tautą, tarp kitų rusinimo priemonių sumanė žiauriausią, dar pasaulyje negirdėtą įvykį, uždrausti lietuviams spaudą lotyniškėmis raidėmis. Generalgubernatorius Muravjovas 1864 metais slapta tik policijai nurodė atiminėti lietuviškas knygas, o jo įpėdinis Kaufmanas 1865 m. rugėjo 13 d. išsiriūpino iš Vidaus reikalų ministerio Valujevo viešą lietuvių spaudos draudimo įsakymą.

Pradžioje lietuviai gerai nesiorientavo, kaip elgtis draudžiamojo lietuvišką spaudą įsakymo atžvilgiu. Tuo labiau, kad lietuviai neturėjo nė vieno tokio pavyzdžio nei iš savo kaimynų nei apskritai iš kitų tautų gyvenimo, kur būtų norima gyvai tautai atimti jai įprastas raštas. Pats alfabeto pakeitimas nėra koks kultūros nusikaltimas: tautos yra keitusios savo rašybos alfabetus ne vieną kartą. Ir patys lietuviai iki XVII amž. vartojo gotiškąjį raštą, vėliau perėjo į lotynų raidyną. Tad ir rusų nors po prievarta pasiūlytas rusiškasis raidynas pradžioje buvo sutiktas gana ramiai. Bet, kai paaiškėjo to raidyno politinė pusė – lietuvių rusinimas, kad „rusų rašmenys baigtų tai, kas pradėta rusų kalavijo“, kaip Milutinas išsireiškė, lietuviai ryžosi priešintis ir kovoti už savo nuo XVII amž. vartojamą lotyniškąjį raidyną. Vysk. M. Valančius pirmasis iškėlė kovos vėliavą prieš lietuviškosios spaudos uždraudimą. 1868–69 m. Prūsiose jis išleido devynias religiška politines brošiūras, kuriose nurodė lietuviams kovos programą prieš rusinimą ir pravoslavavinimą. Rusų raidėmis išleistas lietuviškas knygas deginti, o sau gabentis lotynų raidėmis atspausťas Prūsiose knygas.

Į lietuviškos spaudos karą su rusiška administracija greitu laiku įsitraukė visa aktyvioji lietuvių tautos dalis. Vieni slapta naktimis prie degančios žvakės rašė knygas, kad žandarui pasibeldus į duris, tuoj pat galėtų savo raštus žvakės ugnyje sudeginti. Kiti gabenė rankraščius į Prūsias ir spausdino lietuviškas knygas, tretį ryšuliais lietuviškas knygas kaip kontrabandą slapta per siena gabeno į Lietuvą, o ketvirtį vežė toliau į krašto gilumą ir skleidė žmonių tarpe. Pirkėjai brangiai mokėjo už per daug rankų perėjusius ir vargingais keliais juos pasiekusius lietuviškus raštus, juos skaitė ir džiaugėsi. Jie visi, pradedant nuo knygų rašytojų ir baigiant jų skaitytojais, rizikavo savo turtu ir laisvės netekimu, būti kalintais ar ištremtais, nes caro valdžios akimis jie visi dirbo priešvalstybinį Rusijos darbą. Lietuvių tautai jie atliko didelį šventą žygį – išgelbėjo lietuvišką

raštą, o su juo katalikų tikėjimą ir lietuviybę. Į šią kovą už lietuvišką spausdintą žodį ir už lietuviybės išlikimą visa savo jėga, visu supratimu buvo įsitraukusi ir lietuvių moteris.

Lietuvės moters veiklą kovoje prieš rusinimą tenka vertinti mažiausia bent trimis atžvilgiais: savo vaikų auklėtoja ir lietuviybės įkvėpėja, knygnešių bendradarbė ir savaranki knygnešė.

Moteris tautinės sąmonės ugdytoja

Prof. Vaclo. Biržiška tvirtina, kad vysk. M. Valančiaus švietimo programa nulėmusi lietuvių kovą už savo spaudą. Prie šio pasakymo turime prijungti ir tą didelį lietuvių motinos pasišventimą, mokant savo vaikus skaityti ir diegiant jiems tėvynės meilę. Kai buvo uždarytos parapinės mokyklos, vyskupas Valančius per klebonus ragino kaimuose organizuoti daraktorių mokyklas, rusų valdžiai pradėjus griežtai persekioti ir tas nelaimės švietimo įstaigas, tai pradėjo raginti motinas, kad jos namuose bent skaityti išmokytų. Kunigai, rengdami prie pirmos komunijos, tikrino vaikų skaitymo žinias ir dažnai nemokančius skaityti net neprileisdavo prie komunijos. Tad motinos, norėdamos, kad jos sūnelis ar dukrelė neatsilikytų nuo kitų vaikų, žiemos metu verpdamos prie ratelio dėliojo iš raidžių ir skiemenų žodžius ir mokė savo vaikelį skaitymo. Taip atsirado vargo mokykla, kurią dailininkas P. Rimša įamžino skulptūroje. Šitoje vargo mokykloje reikia įsivaizduoti visas kaimo trobos trukdančias susikaupti aplinkybes, motinos labai mažą išmanymą apie mokslą ir jos namų ruošos darbus. Tačiau, nežiūrint visų tų sunkumų ir vargo, lietuvių motina vedama kūdikio meilės ir troškimo jam tik gero daugiau iš motiniško pasišventimo ir gilaus vidujinio nuėjimo negu supratimo, sugėbėjo išmokyti lietuviško rašto ir įkvėpti savo tikėjimo bei tėvynės meilę. Jei pirmoje spaudos draudimo pusėje maldaknygės, šventosios istorijos, šventųjų gyvenimai ir kitos religinės bei pasaulietiško turinio, daugiausia kunigų parašytos, didaktinės knygelės dešimtimis tūkstančių Tilžeje buvo spausdinamos, slapta į Lietuvą gabamos ir žmonių išperkamos, tai buvo didelis motinos vargo mokyklos nuopelnas. Žmonės, mokėdami skaityti, reikalavo knygų. Nežiūrint įvairių pavojų, knygnešiai gabeno literatūrą ir varė „priešvalstybinę“ darbą, kuris vėliau perėjo jau į grynai tautinę lietuvių veiklą.

Atspėjamu laiku ir kiekviena pasitaikiusia progą motina mokė savo vaikus būti gerais žmonėmis, gerbti savo papročius, gerbti vyresnius, kaip daugiau patyrusius ir išmanančius, būti gerais katalikais ir tuo pačiu ir gerais lietuviais. Kai leido į mokslą, savo nuo sunkaus darbo groblėta ranka laimino sūnelį ir prašė jo būti tik geru žmogum: „tik tu, vaikeli, būk geras“. O tas pasakymas „būk geras“ reiškė būti geru padoriu, susipratusiu lietuviu kataliku. Atlikusi visus dienos darbus, kai visa šeima suguldavo, lenkdavo savo nuvargusius kelius prieš Nukryžiuotąjį ir ilgai dūsaudama meldėsi, prašydama Augščiausiojo palaimos jos sūneliui. Sunkiais rusinimo laikais lietuvių motina buvo angelu sargu, sergstinčiu Lietuvą nuo nutautėjimo. Ir koks skausmas perverdavo motinos širdį, kai jos sūnus, atvykęs iš Rusijos universiteto, niekindavo tėvų papročius, tikėjimą ir dar kartais atsiveždavo rusę žmoną, jau jos širdis jautė, kad tas vaikas žmonių išsireiškimu

“nuėjo šunim šeko rauti”. Dėl to lietuvės motinos ir troško, kad jų sūnūs eitų į kunigų seminariją ir būtų kunigais, nes žinojo, kad būdami kunigais, liks savo tėvų krašte, gerbs tėvų tikėjimą ir tautos papročius.

Knygnešių bendradarbių

Manoma, kad per keturias dešimtis spaudos draudimo metų (1864 – 1894) buvę per 4,000 knygnešių, kurie, užsidedę savo tikėjimo ir tėvynės meile, nežiūrėdami jiems gresiančio pavojaus iš rusų žandarų ir įvairių šnipų pusės, iš Prūsų gabeno lietuvišką spaudą ir platino savo tautiečių tarpe. Daugumas tų knygnešių buvo vedę, turėjo šeimas. Iš tolimesnių Lietuvos sričių nuo Prūsijos knygnešiai, išvykę parsigabenti spaudos, kelionėje užtrukdavo po kelias savaites: vykdavo pėsti ar važiuodavo arkliais, traukiniu vykti buvo pavojinga, galėjo greit patekti į žandarų ar policijos rankas. Bet ir šiaip kelionės buvo pavojingos, ypatingai perėjimas sienos su knygų ryšuliais. Nė vienas pasienio sargybinių buvo pašautas ar mirtinai nušautas. Pagautus per sieną einančius knygnešius dažnai mušdavo, kankindavo, reikalaudavo kitus išduoti ir t. t. Tad kiek turėdavo iškentėti baimės ir nerimo knygnešių žmonos, kol jos sulaukdavo laimingai grįžtančių savo vyrus su nešmenėmis. Bet pasitaisydavo, kad ir nebegriždavo vyras, patekdavo į kalėjimą, būdavo ištremiamas į Rusijos gilumą, žmona viena su mažais vaikais likdavo vargą vargti. Arba kiek išgąščio tekdavo pakelti ir šalto kraujo parodyti, kai raudonsiūliai apsupdavo namus ir visą sodybą išversdavo, bejieškodami lietuviškų knygų. Ne viena moteris iš išgąščio susirgo, nervų sutrikimą gavo, tik žinoma tais laikais niekas tos ligos tuo vardu nevadino, tik kaimynai sakydavo, kad ta moteris priepuolį gavusi. Ne viena lietuvė ne laiku nuėjo ir į kapus dėl tų kratų ir iš viso dėl išgyvenimų, patirtų sąryšyje su savo vyro ar sūnaus knygnešyste.

Iš knygnešių istorijos žinome vieną labai liūdną knygnešių šeimos likimą. Paprūsės Juodelungos kaimo Augustas ir Agota Bėguliai sekmingai gabeno lietuvišką spaudą. Sužinoję žandarai padarė kratą ir rado lietuviškų knygų. Augustas buvo suimtas ir įmestas į šaltą drėgną kalėjimą. Žmona iš persigandi-

mo kratos metu susirgusi ir tuoj mirusi, tuoj pat miręs ir jų kūdikėlis, likęs be globos. Tėvas, gulėdamas ant drėgnų šiaudų kalėjime, susirgęs ir nugalbentas į ligoninę miręs. Vienu metu lietuviškos spaudos kova pareikalavusi visos šeimos aukos.

Prisiminkime tik didžiojo knygnešio Jurgio Bielinio žmoną, kuri išstisus metus savo vyro nematydavo, tik kartą metuose atlaidų proga kitoje parapijoje susitikdavusi su savo vyru pasiguosti ir aptarti šeimos reikalus. Kiek ji turėjo iškentėti žinodama, kad jos vyrui, už kurio pagavimą žandarai buvo paskyrę 500 rublių, grėsė kiekvienu metu pavojus.

Čia paduota pora ryškesnių pavyzdžių tik paryškinti ano meto sunkią ir žiaurią lietuviškos moters kovą už savo tautos išlikimą. Bet panašių pavyzdžių yra šimtai.

Moteris knygnešės pareigose

Per pirmuosius dvidešimt spaudos draudimo metų maldaknygės, religinės ir didaktinės knygos Prūsijoje buvo spausdinamos beveik vien knygų užsakymu. Per patikimus knygnešius parsigabėdavo knygas daugiausia maldingų moterėlių - davatkėlių pagalba žmonių tarpe jas paskleisdavo. Net ir pirmasis tautiškas laikraštis “Aušra” Vaclo Biržiškos pasakymu daugiausia davatkėlių buvo platinamas. Jos sąžiningai ėjo joms patikėtas pareigas.

Jau pirmųjų knygnešių skaičiuje randame visą eilę moterų. Pačios pirmosios žandarų kratos uždraustu lietuviškų knygų reikalu padarytos pas moteris. 1869 m. gegužės mėnesyje Raseinių aps. iš Paulauskienės atimtos penkios lietuviškos knygos ir Kuliuose pas Oną Zilevičienę ir Kartenos valsčiuje pas Kotriną Kundrotienę rasta daug knygų. Tų pačių metų rugsėjo 18 d. Gruzdziuose sulaukta su lietuviškomis knygomis Karolina Laurinavičiūtė, kuri iš arešto namų pabėgusi vėl ėmėsi spaudos platinimo darbo. Gruodžio mėn. Linkuvoje ji suimta ir išlaikyta kalėjime 16 mėnesių. Vos dviem dienom praslinkus nuo paleidimo iš kalėjimo 1871 m. liepos mėn. 7 d. K. Laurinavičiūtė pasienio sargybos vėl sulaukta su lietuviškais raštais. Pusę metų išlaikyta kalėjime ir ištremta į Oloneco guberniją kaip nepataisoma lietuviškų knygų pardavėja. Ar ji grįžo į

Marija Aukštaitė

MOTINOS VEIDAS

*Ak, mano motušė, motina mieliausia,
Niekas man tavo veido niekaip neatstoja!
Nes tūkstančiai bruožų tavyje liepsnoja,
Kurių negalėtų nieks išlieti aukse.*

*Tu seklyčių kertėj šviesa žiburiuoji.
Tu su linų pluoštais verpi pažinimą.
Tu kūdikių mokslas, meilė ir mitimas,
Tu šeimų altoriuos tautą adoruoji.*

*Tu gėlių darželis mūs mielų sodybų.
Tu žiedais gražiausiais – sužydus dorybėm.
Tu sopulių miškas, ažuolo tvirtybė,
Tu pergalė visko, tavų dangus žydi.*

*Tavęs nepadengęs joks svetimas grimas.
Tu esi gražiausia iš amžių atėjus.
Tau plačiausios pievos vainikus uždėję,
Tu javais siūbuoji savuose arimuos.*

*Tu baltoį skarelėį ar nuometų drobėį,
Esi man baltesnė už leliją baltą!
Regiu tavo veidą kančiose iškeltą,
Regiu tavo akių ašarinę srovę.*

“Eik čia, mano mažyte”

Skulpt. DAGYS

Nuotrauka J. Pilipavičiaus

Lietuvą, nežinoma. Tai viena iš pirmųjų knygnešių aukų. 1871 m. kovo 7 d. iš kalėjimo paleista knygnešė Marijona Pupšaitė. 1869 m. rudenį Švėksnoje padarytos kratos ir rasta daug knygų pas Teklę Paulavičiūtę, Oną Bergenienę, Ceciliją Rusteikienę ir Barborą Serapinienę. Sekančiais metais Nemakščiuose sulaikyta vysk. M. Valančiaus knygnešė su knygomis Petronelė Čeponytė. Ji buvo išlaikyta kalėjime dvi savaites ir paleista po policijos priežiūra. Daug knygų rasta Jurbarko pas Oną Petraitytę. Ji buvo suimta ir kalėjime išlaikyta keturius mėnesius.

Plačiai buvo žinoma Kalvarijos vikaro kun. A. Grinevičiaus vadinama “knygnešių motinėle” Agota Zigmantaitė. Ji gyvenusi drauge su devyniomis davatkėlėmis viename name, kur buvo slaptos spaudos ir Suvalkijos knygnešių prieglauda. Agota su savo padėjėjomis Marijona Slaviniūte ir Ona Vaitiekūnaite platindavo knygas ne tik Kalvarijos apylinkėje, bet siekdavo Liubavo, Punsko, Rudaminos, Krosnos ir kitų parapijų. Zemaitijoje, Ilakiuose gyveno Magdė Bonkalė, kuri uoliai platinusi žymaus

Zemaitijos kovotojo už katalikišką literatūrą kun. Vitarto knygas. Suimta žandarų buvo visokiais būdais kankinama, kad tik prisipažintų, kad pas ją ją rasta spauda esanti kun. Vitarto. Bet ji neišdavusi. Buvo ištremta į Rusiją, kur viename dvare jautis ją subadęs. Pasveikusi ir grįžusi į Lietuvą vėl visu uolumu skleidė spaudą. Kaune šalia kunigų seminarijos gyvenusi pamaldi moterėlė Teklė Drąseikaitė, klierikų baltinių skalbėja, aprūpindavo visus seminarijos klierikus spauda. Ji su Simanausku vykdavo į Prūsus, užpirkdavo knygas, kurios Nemuno garlaisiu atplaukdavo į Kauną, o iš čia buvo skirstomos į apylinkes, net Vilnių pasiekdavo. O klierikams ji knygas maišė drauge su baltiniais per mūro tvorą nakties metu įmesdama.

Religinga moteris Emilija Pocaitė 1878 m. Zemaičių Kalvarijos klebono pakviesta į miestelį slaptaimokė vaikus poterių, lietuviško rašto ir taip išmokė skaityti pusę parapijos. Kai pradėjo rusai persekioti, tai ji susikvietusi vaikus kur nors pastogėje ar krūmuose mokydavo.

(B. d.)

SIBIRO MALDŲ KNYGA

J. MATULIONIS

Sibire vergų stovyklose, kuriose dirbo ir žuvo mūsų žmonių šimtai tūkstančių stigo visko: dangos, apavo, maisto, vaistų, ramybės, poilsio ir miego. Ten visai nebuvo knygos ir niekas nematė maldų knygos. Žmogui tik skaitančiam apie tuos visus trūkumus ir bendrai apie tą visą terorą yra neįauku ir baisu. Ten viešpatavo nežmoniškos sąlygos.

Štai gauname maldaknygę iš Sibiro. Esame nustebinti ir sujaudinti. Ir jos autoriai — nežinomos lietuvaitės. Nežinomos ir kitos maldaknygės atsiradimo smulkmenos. Bet tai ir nesvarbu. Pati knyga byloja apie tas smulkmenas.

Laisvėje gyvena tūkstančiai lietuvių, bet tik vienas kun. St. Yla parašė originalių maldų ir išleido specialią maldaknygę tremtiniais, netekusiems tėvynės. Maldos pritaikintos naujoms sąlygoms. Bet tai ir viskas.

O čia be specialaus pasirengimo, be teologinių žinių ir kitų didelių mokslų paruošta maldų knyga ir labai originali.

Kai ją skaitai, o reikia skaityti lėtai, pajunti kažką kita, ko nerandi kitose maldų knygos. Gili mintis seka kita dar gilesnė. Ir taip per visus puslapius. Iš kur tos mergaitės turėjo semtis tiek išminties ir patyrimo, Dievo ir žmogaus meilės, tiek kilnumo ir net bendro filosofinio išsilavinimo? Juk jos neturėjo jokios literatūros nei bendros nei specialios. Jos savo maldas turėjo rašyti širdies krauju. Rašė iš pergyvenimų, apsuptos neapykantos, būdamos alkanos, darbo išvargintos, bado ir šalčio iškankintos. Rašė nuolatinio pavojaus iš čekistų pusės akyvaizdoje, ir išniekinimo grėsmėje. Pagaliau neturėjo pakankamai nei popieriaus nei rašalo.

Šita mažo formato knygelė stebina kiekvieną trejopu atžvilgiu: 1. giliu besąlyginiu tikėjimu ir atsidavimu Dievui, 2. nepaperkama ir didžia savo tautos meile ir 3. giliu bendrai filosofiniu nusimanymu ir stebėtinu supratimu teisės filosofijos problemų.

„Jėzau, mokyki mane kitų laisvės nevaržyti...“, taip kalba kalinys, kitų pavergtas, kitų paniekintas, pats laisvės netekęs.

Laisvės problema per visa žmonijos istoriją stoji žmonių gyvenime pačiu kertiniu akmeniu ir užburtu klausimu. Žmonija ligi šiol sprendė ir teoretiškai ir praktiškai įvairiais atžvilgiais šia problemą ir jos dar nėra išsprendusi. Ypač praktiškame gyvenime.

Kiekvienas žmogus savo maldose, savo pageidavimuose prašo ir nori ko nors sau? Naturalu būtų, kad būtų prašoma: „Jėzau, padaryk, kad aš būčiau laisva...“ Ir tai nieko nestebintų. Sibiro koncentracijos stovyklos kalinys prašo sau laisvės! Nes laisvė jo sąlygose neįmanomas dalykas, kurio žmogus savo jėgomis pasiekti negali.

Bet čia mūsų ausį rėžia paradoksas — prašoma išmokyti kitų laisvės nevaržyti. Ar iš viso ten yra įmanoma bet kokia laisvė ir kokios tai rūšies toji laisvė yra? Bet jei ji gali būti, tai šitoks prašymas yra augščiau supratimo pasireiškimas, paprastam žmogui svetimas ir tolimas.

Iškart, kai perskaitai šią mintį, ji parbloškia savo

nerealumu, nes kaip kaliniui ji turi būti iš esmės svetima. Susirūpinti kitų laisvėmis? Kokiomis? Kokios gali būti laivės vergų stovykloje pačių vergų tarpe? Bet matyti, kad ir kalėjimo sąlygose jie naudojami tam tikromis tik jiems suprantamomis ir tik jų praktikuojamomis laisvėmis. Laisvė turi būti čia suprantama kalėjimo sąlygose. Ją čia daugiau vertina, nes jos taip maža yra. Čia yra progų daugiau ją pažeisti, nes tai yra tik laisvės trupinėliai, ir pažeidimas turi būti daug skaudesnis, negu šiaip laisvėje gyvenant.

Kada jos — tos laisvės — yra taip maža, ji tampa labai brangi ir ji yra augštinama ir vertinama. Ir jos netekimas skaudžiau išgyvenamas. Ir ją, tos laisvės trupinėlių, gali lengvai suvaržyti kiekvienas kameronas draugas. Ją atimti yra pajėgus kiekvienas. Kas skaitė nors kiek literatūros apie kalėjimo sąlygas bendrai ir ypač apie bolševikų kalėjimą, kas skaitė apie bolševikų vergų stovyklų gyvenimą, nekalbant jau apie ten gyvenusius, būtų lengviau suprasti išimtiną žmogaus jautrumą jojo asmens atžvilgiu, kada pasilieka visko tik mažytės porcijos, ir tada jos reliatyviai yra daug brangesnės. Paskutinis kašnis duonos yra pats brangiausias. Galimybė kaliniui laisvai pabūti vienam su savo mintimis — yra tos laisvės simbolis. Ir kas tą valandėlę sudrumsčia, tas ir pažeidžia kito laisvę.

Panaši mintis iškyla ir dar vienoje vietoje, tai maldose į šv. Antaną. Ši malda gimsta iš kasdieniško bendro supratimo ir bendro galvojimo. Ten tarp kitko sakoma: „praradome brangenybę brangenybę — laisvę. Prašome išmesti ją mums ir išmokyti mus ją branginti, mylėti ir ginti. Padėk mums nugaleti vergiją savyje, kad mūsų tarpe išnyktų visoks pataikavimas, skundai, kerštas, neapykanta, kišimasis į kitų reikalus, kad aš nebūčiau kitų laisvės žudikas.“

Štai šitame sakinyje ir yra visa ištisa programa žmogui, siekiančiam tobulybės pačiam sau, ir sava visuomenei. Krikščionys seniai tvirtina, kad pasaulio bet koks pagerėjimas tik tada įvyks, jei pagerės atskiras asmuo. Be žmogaus pažangos gerėjimo prasme, nėra įmanoma bendra žmonijos pažanga. Nes visuomenė susideda iš atskirų individų. Ko gero norėti visuomenėje, tautoje, valstybėje, ir visoje žmonių, jei paskiras žmogus liks blogas, egoistas, beveik nusikaltėlis? Daug nulių niekad neduos jokios sumos. Tik teigiami dydžiai, juos sudėjęs, duos pozityvią sumą. Tad čia ir pareiškama didelė išmintis maldaujant padėti — „nugaleti vergiją savyje“. Kartu tai yra ir didžiausia auklėjimo paslaptis. O prie to ir kiti aktualūs reikalai ten Sibire, bet mažiau aktualūs ir čia, kur laisvė viešpatauja, nors ir ne mūsų nuopelnais tos laisvės palaikomos.

2. Tėvynės meilė žmonių maldose retai yra ugdoma. Ryškiau ją palietė kun. St. Yla, išleisdamas savo maldų knygą iš pirmos bolševikinės okupacijos, kada jis buvo Vokietijoje. Ypač ryški tai malda „Už Tėvynę“, kurią galima priskirti prie klasiškų maldų, ir kuri jaudina ne tik tikinčiuosius, bet šiaip sau „atšalusius“ žmones.

Sibiro maldų knygoje susirūpinimas sava tauta,

savais broliais yra didžiausias ir ryškiausias. Malda į Dievą už savo tautą, įvairūs prašymai, maldavimai slypi kiekviename puslapyje. „Ryto maldoje“ kuri yra taip nuotaikinga ir charakteringa kaliniams jau randame kaip ir motto – „palaimink mano mylimuosius, visą tautą, o ypač tėvynės gynėjus...“.

Toje pačioje „Ryto maldoje“ ji kreipiasi į mūsų tautos kankinius, kaip į šventuosius, kad jie išmelstų „stiprybės, sumanumo ir vienybės mūsų Tautos darbuotojams“.

Ir vėl toje pačioje maldoje prašo Šv. Dvasios nušviesti „Tautos kelius į laimingą ateitį“.

Vakaro maldoje autorius šalia gražių, kilnių minčių apie priešus, apie darbus, apie vargus ir panieką ir vėl nepamiršta paminėti padėką „už savo gimtąją kalbą, kurią svečioje šalyje girdžiui“. Tai paradoksu skamba mums gyvenantiems Kanadoje, Amerikoje. Turbūt labai mažas skaičius mūsų tautos kada nors dėkojo Dievui už panašią malonę, kurios ir malone neskaitome.

Šv. Dvasią prašo apsaugoti „mūsų tautos rūmą nuo visokio blogio“ o prašant ramios nakties prideda „ir mums, vargo vaikams, *leiski nors sapne pabūti Tėvynės žemėje su savaisiais*“. Ir vėl tos pačios maldos pabaigoje prašo Marijos „*pagalbos Tėvynės gynėjams*“, maldauja *tikro poilsio gyvybę paguldžiusiems už savo žemę*, maldauja *ramybės ir taikos savo kraštu*“.

Tai tiek patriotinių sentencijų dvejose trumpose „Ryto“ ir „Vakaro“ maldose. Ir kelia ir gula su mintimi apie tautą, apie jos rytojų, apie jos gynėjus – gyvus ir mirusius.

Šv. Mišių maldose kartojasi tas pats. Ir tai kiekviename mažos knygos puslapyje. Kai kada blykstelia ir vėl savęs paaukojimas, kad tik Tėvynei būtų geriau, kaip „Aukojimo skyriuje“. – „Viešpatie, daryk ką nori su manimi, tik pasigailėk mano Tautos“. Save aukoja, kad tik jos tauta būtų laiminga. Šalia didžiausios tėvynės meilės iškyla tikrai nemeluotas savęs paaukojimas. Ir užbaigia ne kitaip kaip prisiminus „Tėvynės skausmus“.

Tėvynės, tautos vardas eina per ištisus puslapius. Bet ypatingai gražus kreipimasis maldoje į „Girkalnio Gailestingumo Motiną“ – kada šaukia – „grąžink mus į šalį, kurią pats dangus mums dovanojo, į kryžių ir bažnyčių žemę, į kraštą, kurį Tu nuo amžių pamėgai“.

Ta prasme yra graži malda ir į šv. Kazimierą, Lietuvos Globėją, kur be kitko sakoma: „sugeltomis širdimis maldaujame – padėki prisikelti mūsų tėvynei kilniam gyvenimui, o mums veikiai sugrįžti į žemę, pašventintą kankinių krauju, nekaltomis ašaromis ir begaliniu sielvartu“.

3. Religiniai išgyvenimai ir maldos į Dievą, Dievo Motiną ir šventuosius irgi yra originalūs ir daug kuo skiriasi nuo mums įprastų maldų ir kreipimosi.

Mūsų maldos beveik visose maldaknygėse yra paimtos iš kitų tautų, o daugiausiai iš žydų autorių, kurių dvasia mums yra svetima ir galvojimas dažnai keistas. Daugumoje jos yra labai asmeniškios ta prasme, kad jose maldaujamas Dievas kokių nors asmeniškų gėrybių. Besimeldžiantis santykiauja su Dievu ir jo šventaisiais, bet daugumoje yra susirūpinęs savimi, savo sielos išganymu. Ir tik retkarčiais jis prisimena ir kitus ir meldžiasi kitų intencija: už mirusius, už artimuosius.

Sibiro maldų knyga yra kito stiliaus. Besimel-

džiantis yra susirūpinęs visais kitais daugiau, negu savimi. Jis meldžiasi už kitus. Ir jam rūpi ne tik poirtinis gyvenimas, bet jis nepamiršta ir šios žemės gyvenimo: artimųjų, brangiųjų asmenų, tautos, valstybės, jos gynėjų, valstybės ir tautos darbuotojų ir vadų. Sibiro žmonės susirūpinę šiuo gyvenimu, nes jis yra sunkiai pakeliamas, ir jie mato to priežastis, bet kurios ne nuo jų priklauso, nes jie nepajėgia jų pašalinti. Kartu jie prašo tam tikros tobulybės sau, kad jie, būdami tokiose žiauriuose ir žmogui neįprastose sąlygose būtų pajėgūs atlikti žmogaus kaip krikščionio pareigas. Jie mato tuos visus pavojus, kurie kyla iš vergų stovyklos sąlygų. Jie supranta, kad tos sąlygos pačios savaime veda prie nukrikščionėjimo, prie santykių aštrėjimo, prie visuotinos neapykantos ir bejėgio keršto. Lagerio sąlygos paaiškina žmogaus pojūčius, nuolat dilgina žmogaus nervus, priverčia aštriau reaguoti į kiekvieną smulkmeną.

Kad šitas maldas suprastume, reikia kartu nors dalelę žinoti ir pačiam suprasti bolševikiškai-rusiško lagerio sąlygų. Daug esu skaitęs įvairių autorių knygas ir atsiminimus apie tų stovyklų sąlygas. Nemanau, kad būčiau pajėgęs jas suprasti, atrodo, kad reikia pačiam pergyventi, bet nuovoką esu susidarius. Trumpai jas reikia taip charakterizuoti: jos yra nežmoniškos. Ta prasme, kad ten gyvenimas yra pagrįstas visai kitais santykiais, mums neįprastais. Bet viena yra tikra, kad tas gyvenimas žmogų nužmogina. Jį gyvą lyg ir laiduoja. Iš žmogaus išspaudžia tą visą, kas yra esminga žmogui kaip tokiam. Žmogus ir gyvulus šiaip normaliose sąlygose yra nelyginami dydžiai. Išsiskaitai į vergų stovyklos gyventojų būseną ir atrodo, kad tas skirtumas beveik išnyksta. Svarbiausias vergijoje žmogaus rūpesnis – pavalgyti ir pailsėti, išsimiegoti. Valgis jam rūpi visas 24 valandas. Net ir sapne jis neišleidžia valgio iš pasamonės. Lagerio gyventojas kombinuoja amžinai iš kur ką paimti, pavogti, atimti nors ir supuvusią bulvę. Jo psichika šito instinkto yra amžinai pavergta. Antras tolygus rūpesnis tai poilsis. Lageris taip sutvarkytas, kad iščiulptų paskutines žmogaus jėgas. Darbo normos, kelionės į darbus ir iš darbų, visokios eilės ir patikrinimai užima tiek laiko, kad jam visada trūksta miego, poilsio. Jis amžinai pavargęs. Taigi ir alkanas ir pavargęs. Trečia bėda – tai šaltis ir drėgmė. Drabužiai, jei taip būtų galima pavadinti, tai tik kažkokių liekanų skudurai ir maišų skarmalai. Jo drabužiai atsivežti iš savo gimtojo krašto seniai viršininų ir kriminalistų atimti. Jis šąla darbe, šąla eidamas namo, šąla lagerio landynėse. Jis guli nenusivilkęs, nenusiavęs, šla-pias.

Ketvirta nelaimė, tai kriminalistų viešpatavimas. Komunistai visai sąmoningai užleidžia politinius kalinius, o iš Lietuvos išsiųsti yra visai politiniai, rusiškais kriminalistais. Tai yra grynas bolševizmo padaras. Baisūs žmonės, kuriems žmogų papjauti, užmušti, išniekinti ar pavogti yra vieni niekai. Jų bijo ir patys čekistai, nes jie eina ant šūvio, kaip žmonės kalba. Jie dirba gaujomis, pagal iš anksto išdirbtą planą. Jei vienam nepasisėkė, eina antras. Bet darbas suplanuotas gaujos vado turi būti atliktas. Jie terorizuoja stovyklos gyventojus ir ypač naujokus. Tik tada, kai politiniai gerai susiorganizuoja ir atsa-ko tuo pačiu, kriminalistai liaujasi.

Penkta nelaimė tai yra tie patys čekistai, val-

džios pareigūnai, stovyklų viršininkai ir sargai - prižiūrėtojai. Jie yra viešpatys. Įsakymai ten nerašyti, jų įsakymai yra: saualė ir nuožmi nuožiūra. Ir ypač baisi moterims, kurios prievartaujamos betkur ir bet kada. Štai tos penkeriopos nelaimės, kurias išgyvena kiekvienas kacetininkas.

Alkis, pervargimas, šaltis, kriminalistų teroras, čekistų saualė ir jų bausmės — tai nuolatiniai palydovai beteisio žmogaus. Ir žmogus tokiose sąlygose žvėrėja. Gyvybės instinktas verčia žmogų suprimityvėti ir kovoti. Ir žmonės kovoja. Kovoja su nagais ir dantimis. Paskutinėmis jėgomis kabinasi savo artimui į gerkle. Normalus gyvenimas kacete, tai yra pastangos pratesti savo gyvybę dar vienai ir dar vienai dienai. Kiekvienas supranta, kad normalus likimas yra tik pagreitinta mirtis. Nes organizmui išsekus, atsiranda neišvengiamos ligos ir jos pabaigia tai, kam parengė čekistas ir kriminalistas, šaltis ir badas.

Ir štai tokiose nežmoniškose, mums tiesiog nesuprantamose sąlygose, atsiranda žmonės kalbą apie Dievą, apie artimą ir jo meilę, apie sielos išganymą, apie skriaudų užmiršimą. Tai ir yra didžiausias paradoksas. Iš pirmo žvilgsnio stačiai nesuderinamas, negyvenimiškas. Tokie dideli kontrastai ir priešingumai.

Ir tie žmonės kalba. Ir ne tik kalba. Jie tuo gyvena. Prie jų nelimpa kerštas. Tas natūralus kacetinio gyvenimo palydovas. Prie jų nelimpa pikta mintis nudėti skriaudėją čekistą, teroristą kriminalistą, savo draugą išdaviką.

Šie žmonės meldžiasi Dievui ir prašo duoti jiems jėgų tai visa iškęsti, kaip krikščioniui dera. Jie prašo suteikti jiems kantrybės, kuri lagerio sąlygose išnyksta pirmą dieną. Jie prašo, kad jie turėtų pagarbos savo bendradarbiams, kurie elgiasi išdavikiškai ir nedraugiškai. Jie prašo jėgos iškęsti ramiai "visus nesusipratimus, panieką ir neapykantą". Jie prašo ir daugiau — "suteikti mums apaštališkos dvasios, padėki mums savo gražiu elgėsiu laimėti Viešpa-

čiui sielų". Ir dėkoja "už skausmą, neapykantą, už visus trūkumus, kuriais mus baudi".

"Priimki ir mano kančios nuovargį, paniekinimus, ilgesio ašaras, alkį, šaltį, visas dvasios negales... priimk ir priskaityk prie nuopelnų".

"Viešpatie pasigailėk ir tų, kurie mus persekioja ir kankina, duoki ir jiems pažinti Tavo meilės saldumo".

"Duoki išminties jį (Tavo mokslą) visur išpažinti ir jį skelbti savo darbais".

"Padaryk, kad suprasčiau kitų vargus, rūpesčius, kad jų lengvai nesmerkčiau".

"Jėzau, pasigailėk smerkėjų, neteisingų teisėjų, apsaugok mane nuo brovimosi į kitų reikalus".

"Jėzau, išgelbėk pražūtin žengiantį pasaulį".

"Sutrinta širdimi maldauju — sutrumpink mūsų bandymų dienas. Jei reikia aukos, imki ją iš manęs, tik duok man kankinių drąsos ir ištvermės".

Šitokių ir panašių kreipimosi galima prirašyti daug. Kiekviena malda, kiekvienas puslapis yra kartu ir panašus ir vis kitoks.

Atrodo, kad kartais kalba ir ne žmogus su savo visomis kūniškomis ir dvasiškomis silpnybėmis, o herojus, didvyris, kuris ir supranta tą visą tragišką būklę, bet kuris kartu ir aukojasi ir už kenčiančius ir už kankintojus. Prabyla senųjų kankinių dvasia, nelyginant iš pirmųjų krikščionybės laikų, kada jie buvo suvaromi į cirkus žvėrių paguodai. Prabyla ir drąsa ir pasiaukojimas ir nežemiškas karžygiškumas.

Ši Sibiro maldaknygė yra trumpa puslapių skaičiumi. Mažo formato — vos 55 puslapiai. Bet ji yra ilga tais apmąstymais, kuriuos skelbia kiekvienas sakiny. Nes jos negalima perbėgti tik akimis. Pas mus sakoma "beria kaip poterius". Kitaip sakant atvaro juos automatiškai. Nei vienos maldos negalima kalbėti automatiškai. Tada ji ir iš viso nebus malda, o tik formalumo atlikimas. Bet šios maldos yra ypatingos. Jos verste verčia susimąstyti, verčia išgyventi ir gilintis, verčia ir įsivaizduoti, verčia sustoti ir galvoti.

Jautriniai laikotarpiai dvasinėje vaiko plėtroje

D. PETRUTYTĖ

"Jei vaikas vystosi mums nepalankia kryptimi, tai klaidų reikia ieškoti blogame auklėjime, o ne bloguose vaiko polinkiuose." J. Morgan, Ph. D.

Pernai, rugpjūčio 31 d. sukako 90 metų nuo — genialiosios pedagogės — MARIJOS MONTESSORI gimimo. Šiai moteriai, dėka jos gilių mokslinės erudicijos bei augšto inteligencijos lygio, kuri paprasčiausiuose gyvenimo reiškiniuose pajėgė įžvelgti paslaptis gamtos dėsnius, pavyko įstatyti auklėjimą į mokslo vėžes, sukuriat "Mokslinę Pedagogiką". Iš tikrųjų, Montessori yra, anot Foersterio, šio šimtmečio "Outstanding personality in education". ("Aidai" Nr. 5, 1956 m.: Fr. W. Foersteris kalba mums.)

Užburtas ratas

Šia proga, kaip buvau pažadėjusi, pasistengsiu supažindinti gerb. "MOTERS" skaitytojas su pagrindiniu dr. M. Montessori moksliniu atradimu, "ku-

ris", vieno žymaus Bažnyčios atstovo lūpomis tariant, "yra daug svarbesnis ir už Marconi'o atradimą". (E. M. Standing: Maria Montessori 35 psl.).

Šis atradimas, iš vienos pusės, įrikioja Montessori į mokslininkų - atradėjų tarpą, o iš antrosios — iš pagrindų pakeičia ligšiolinės pedagogikos veidą. Nauja šviesa jis nušviečia giliai įsiaknėjusią, bet perdėm prietaringą pažiūrą — kad vaiko formuotojas esąs suaugęs žmogus — kurios kaip aksiomos tebesilaiko ir dalis šiandieninių pedagogų bei psichologų. Mūsų gerb. prof. dr. A. Liaugminas savo straipsnyje "Naminio auklėjimo problemos" ("Moteris Nr. 4, 1960 m.) tą pat teigia, sakydamas: "Asmenybę mes (m. p.) ugdome".

Montessori atradimas šitokią pažiūrą visiškai paneigė, įrodydamas, jog vaikas pats yra savos, individualios asmenybės kūrėjas, tiesioginis jos ugdytojas. Šiame labai sudėtingame darbe, mūsų suaugusiųjų uždavinys yra tik antraeilis — padedamasis, bet jokiū būdu ne pirmaeilis — kūrybingasis.

Skulptorė E. Docienė
savo studijoje darbo metu

Amžių amžiais puoselėta tokia klaidinga samprata pagal kurią buvo ir, kaip matome, tebėra bandoma antraeilį vaidmenį iškelti į pirmąją vietą, kas ir sudaro tą užburtąjį ratą, tiesa, iš visų pusių smarkiai atakuojamą, bet nepralaužiamą, nes dažnas atvejais rodo, kaip geriausios tėvų bei mokytojų pastangos ne tik lieka nevaisingos, bet atvirkščiai proporcingos kilniems užsimojimams.

Kodėl? — paklausite jūs. Atsakymas yra vienas: kadangi nepažindami Dievo planų arba gamtos dėsnių, įdiegtų žmogaus prigimtyje, tiesioginiu veikimu juos sudarkome.

Marijai Montessori Apvaizdos buvo lemta pralaužti tą užburtąjį ratą, atidengiant "Jautrinius laikotarpius" vaiko — žmogaus plėtroje. Šito rato pralaužimas įgalina mus lengvai išspręsti daugelį auklėjimo problemų, susijusių su tvarkinga žmogaus asmenybės plėtra. Tai pats svarbiausias ir originaliausias dalykas jos sistemoje.

Jautriniai laikotarpiai biologijoje

Kaip žinome, biologija yra mokslas apie gyvulius šios žemės padarus arba organizmus. Šis mokslas tyrinėja įvairias gyvųjų organizmų gyvenimo formas, sąlygas, reiškinius ir dėsnius, kuriais gyvoji būtis pasireiškia įvairiais savo gyvenimo laikotarpiais. Be to, biologijos mokslas stengiasi surasti ir nustatyti priežastis, kurios organizmą veikia jo gyvenimo kelyje.

Garsus olandų mokslininkas - biologas Hugo de Vries, tyrinėdamas tam tikrų gyvių vystymąsi, priėjo labai įdomių išvadų, kurios išryškino kaip ir kokiu būdu vyksta organizmų augimas ir plėtra. Jis yra pirmasis, kuris įvedė į modernųjį biologijos mokslą terminą — "jautriniai laikotarpiai vystymesi" (sensitive periods in development).

Sis naujalaikis biologijos mokslo atradimas lengvai išaiškino, iki tol nežinotą ir didele paslaptimi apgaubtą, gyvųjų organizmų plėtros bei augimo priežastingumą. Jautriniai laikotarpiai pasirodė esą ypatingai ryškūs tuose gyvuočiuose, kurie savo plėtroje pereina aiškias keitimosi stadijas (metamorfazes).

Kaip tinkamiausią pavyzdį *de Vries* nurodo peteliškių rūšį — "porthesia". Šios peteliškės deda kiaušinėlius prie pat medžio kamieno, iš kur yra išaugusi šaka, nes tai saugiausia vieta nuo oro darganų ir saulės kaitros.

Jau seniai buvo žinoma, kad iš kiaušinėlių išsiperėjusios mažytės kirmėlaitės turi labai švelnias žiauneles ir dėlto pirmosiomis savo gyvenimo dienomis tegali maitintis pačiais švelniausiais lapeliais, besiskleidžiančiais tolumoje šakos viršūnėlėje. Šis faktas ir skatino biologus įieškoti priežasčių, kurios mažajam vikšreliui nurodo kelią, kur randasi jo gyvybei reikalingi švelnučiai lapeliai.

De Vries, ilgai tyrinėdamas, surado, kad šitos, ką tik išsiritusios kirmėlaitės turi *nepaprastą jautrumą šviesai*. Šviesa jas žavi ir traukia į save, o jos, nesulaikomo impulso stumiamos, veržiasi į ją — į šakos viršūnę, kur jos savaime suranda besprogtančius lapelius.

Vikšrams paūgėjus ir jų žiaunoms pakankamai sustiprėjus, jautrumas šviesai dingsta. Šis abejingumas šviesai pasirodė esąs irgi reikšmingas dalykas. Jis įgalina vikšrą laisvai judėti visomis kryptimis, tuo būdu suteikdamas galimybę susirasti gausias išaugusių lapų atsargas ir jomis patenkinti besotį apetitą.

"Jautrinio laikotarpio" aptarimas

Kai kuriems organizmams besivystant, atsiranda ypatingo jautrumo laikotarpiai. Jie yra labai tampriai susiję su tam tikrais aplinkos daiktais arba reiš-

kiniais, kurie tartum magnetas traukia į save organizmą taip, kad šis pastarasis jokiū būdu negali atsispirti tai traukos jėgai ir aiškiai apibrėžtam veikimui.

Jautrinių laikotarpių pobūdis praeinamas, bet turįs lemiamos reikšmės gyvio egzistencijai. Jų tikslas padėti organizmui išvystyti tam tikras funkcijas arba įsigyti griežtai nustatytus požymius. Kai organizmas pasiekia tam tikrą išsivystymo būklę, tai tapimo metu vyravęs ypatingas jautrumas pranyksta, užleisdamas savo vietą kitam ir dažnai visai skirtingam jautrumui.

Jautriniai laikotarpiai vaiko – žmogaus plėtoje

Vėliau tą patį moderniojo biologijos mokslo terminą Montessori pritaikė ir žmogaus plėtrai, nurodama kaip ir kokiais keliais susikuria žmogaus dvasinis pasaulis ir kaip pribręsta natūralūs žmogiški jausmai, sakytume, tos gerosios emocijos, į kurias šiandien tiek daug dėmesio kreipia modernioji medicina. Šičia, kaip ir daugelyje kitų atvejų mes randame aiškią giminybę tarp Montessori sistemos ir biologijos. „Iš tikrųjų, tai yra tikra tiesa“, įsakmiai pabrėžia žymus anglų pedagogas E. M. Standing, „kad visa jos sistema – teorija ir praktika – turi biologinį pagrindą“.

Sio fakto akivaizdoje, kiekvienas geros valios žmogus tuojau gali pastebėti, kaip nenuosaikus, lėkštas ir nerimtas yra kai kurių žmonių įtaigojimas, kategoriškai tvirtinant, kad Montessori sistema, esanti pasenusi, atgyvenusi, klaidoms persunkta ar tetinkanti tik italų vaikų auklėjimui.

Ilgą patirtis su vaikais, remiama giliomis mokslo studijomis, ilgainiui įtikino Montessori, kad panašūs reiškiniai egzistuoja ir vaikų plėtoje. Stebint vaikus pagal moksliską stebėjimo metodą, jos dėmesį atkreipė du dalyku, analogišku de Vries atradimui: 1) laikotarpiai, kai vaikas ypatingai koncentruojasi ties tam tikrais veiksmais arba daiktais, kažkokią nežinomo vidaus paskato verčiamas ir 2) laikotarpiai visiško abejingumo.

Montessori, nuodugniai ištyrusi šiuos reiškinius dar pirmuosiuose „Vaikų Namuose“, priėjo aiškos išvados, kad kiekvienas vaikas, jau gimdamas, atsineša su savim tvarkingą asmenybės kūrimo planą. Panašiai, kaip ir kiekvienas daigas turi savyje tam tikrą pavidalą, kuris atėjus laikui ir esant tinkamoms sąlygoms realizuojasi visoje pilnumo.

Kad vaikas tą atsineštą asmenybės kūrimo planą galėtų tvarkingai įvykdyti, jis yra Kūrėjo apdovanojamas *jautriniais laikotarpiais*, kurie ir yra tie neklaidingieji vadovai per visą žmogaus augimo ir brendimo laikotarpį – nuo gimimo iki subrendimo.

Mūsų suaugusiųjų uždavinys asmenybės ugdymo plane yra netiesioginio pobūdžio. *Pirma*, mes turime pažinti tuos jautrinius laikotarpius ir jų veikimą. *Antra*, turime suprasti, kad beatodairiškas, tiesioginis kišimasis į vaiko dvasios pasaulį trukdo ir iškreipia palaimingą jautrinių laikotarpių veikimą. *Trečia*, norėdami būti išmintingais auklėtojais, privalome žinoti, kaip paruošti aplinką ir save, kad ne užslopintume kūrybinės kibirkšties „Dievo balso“ vaiko sieloje, kuris ir reiškiasi per jautrinius laikotarpius.

Jei vaikui nėra sukludoma įvykdyti vienokį ar kitokį prigimtį reikalaujamą uždavinį, tai jis, jį atlikęs, visuomet jaučiasi patenkintas, ramus, laimingas

ir pilnas kūrybinės energijos. Sukliudžius gi jautrinių laikotarpių veikimą, vaikas pasidaro piktas, irzlus, rėksnys, nervingas, viskuo nepatenkintas ir t. t. ir t. t. Kaip fiziologinės funkcijos sutrikimas iššaukia fizinę ligą, taip ir jautrinio laikotarpio sutrikinimas sukelia emocinę ligą. Skirtumas toks, kad pirmąją dideliu rūpestingumu gydome, o į antrąją veik dėmesio nekreipdami ir toliau vaiką kankiname, kol nesusilaukiame visiško pakrikimo.

Jautrinis laikotarpis apdovanoja vaiką ypatingos rūšies jautrumu, kuris, atsižvelgiant į plėtros tarpsnį, paakina vaiką kreipti savo dėmesį į tam tikrus dalykus, kitus tuo momentu lyg išjungdamas. Ir taip užtinkame vaikus vienu metu, karštai besidominčius vienais aplinkos daiktais bei veiksmais, o kitu – jau visai skirtingais. Mes tai matome, bet gilesnės prasmės nesuvokdami, laikome tuščiu žingeidumu, kuris, kaip nelauktai užsiliepsnojo, taip ir praeis. Ištikrųjų tai nėra tuščias žingeidumas, bet liepsnojantis noras pasieti tam tikrą tikslą ką nors išmokyti, sužinoti, arba įsigyti judesių darnumą. Šitą nepaprastą reiškinį Montessori mums šitaip pristato: „*Iš pasąmonės gelmių ima kilti labai stipri emocija, kuri sužadina vaiko nuostabų kūrybinį veiklumą, kuris yra tampriai susijęs su išoriniu pasauliu. Tokiu tai būdu yra kuriamas sąmoningumas*“.

Tačiau, jei vaikas jautrinių laikotarpių metu negalėjo elgtis pagal savo vidinį reikalavimą, tai jis ant visados praranda progą natūraliu būdu įsigyti reikalingų žinių arba tam tikrų sugebėjimų. Gerai įsidėkime sau širdin: kas neišsigyta jautrinio laikotarpio

MAIRONIS

Skulpt. E. Docienė

Biustas pastatytas lietuvių sodelyje Clevelande

metu su džiaugsmu ir dideliu lengvumu, vėliau tai bebus įmanu pasiekti tik sunkiu darbu ir įtemptomis valios pastangomis. Tačiau, nebeturint gyvo vidinio paskato, dažnai darbas virsta nemaloniu ir varginančiu. Todėl gana retai begaunami ir patenkinami rezultatai.

Pagal Montessori čia ir glūdi esminis skirtumas tarp vaiko ir suaugusio žmogaus psichologijos. Vaikas, jautrinių laikotarpių dėka, visko išmoksta ir viską nugali su tikru džiaugsmu, smagumu, meile ir be jokio nuovargio, tuo tarpu kai suaugusiam žmogui tenka įdėti daug darbo su dideliu prisivertimu ir aiškiai jaučiamu nuovargiu. Tiktai palyginkime vienu vienintelį atvejį — kalbos išmokimą ir tuojau įsitikinsime, kaip lengvai išmoksta kalbą vaikas ir kaip sunkiai jos mokosi suaugęs. Tobulai išmoksta vaikas ir labai netobulai — suaugęs.

Jautriniai laikotarpiai ir aplinka

Tik gerai supratę jautrinių laikotarpių veikimą, mes galėsime akivaizdžiai įsitikinti, kad sielos vystymasis nėra atsitiktinis dalykas, taip pat jis nėra ir mūsų pastangų vaisius bei sukeltų išorinių įspūdžių rezultatas. Jis yra iššaukiamas besikeičiančio jautrumo. Tačiau reikia pažymėti, kad jautriniai laikotarpiai nors ir yra dvasinis veiklumas, spontaniškai kylas iš vidaus gelmių, vis dėlto patys savaime jie yra tik galimybės.

Kad jautriniai laikotarpiai nepraeitų bergždžiai ir be naudos, jie yra reikalingi apčiuopiamo ir ypatingo atliepimo iš išorinio pasaulio. „Plėtra priklauso nuo individo veiklumo aplinkoje.“ (M. Montessori: *Londoner Vortraege* 17 nr., 4 psl.) Iš tikrųjų tai bendras gyvenimo nuostatas. Kiekvienas vidinis gyvenimas reikalauja kaip priešingo poliaus išorinio gyvenimo, kiekviena plėtra yra reikalinga planingos ir turiningos aplinkos. Visi „augalai, gyvuliai ir žmonės sumenksta arba miršta, jei jie neturi galimybės vis iš naujo priimti naujas medžiagas“ (Lersch, Ph.: *Aufbau der Person*).

Nors ir labai svarbus aplinkos vaidmuo, tačiau žinokime, kad ji pati savyje neturi kuriamosios galios. Tiktai glaudai sąveika individo ir aplinkos palaipsniui ugdo asmenybę. Kaip aplinka teikia gyvybinės svarbos medžiagas mūsų kūnui, kurios pasisavinamos kvėpavimu ir virškinimu; taip „paruošta aplinka“ juslių pagalba maitina dvasią, kuri dėka vis besikeičiančių jautrinių laikotarpių, yra praturtinama vis naujais sugebėjimais. Tokiu būdu vyksta darbinis ir emociniais sveikos asmenybės formavimasis.

Intensyvi sąveika arba pasikeitimas tarp individo ir išorinio pasaulio nėra įmanomas be *paruoštos aplinkos*. Vaikas negali pasiruošti savo vystymuisi reikalingos aplinkos. Tatoi padaryti tegalime tik mes, suaugusieji, nes tik mums teduota galia perkeisti išorinę aplinką. Siandieninė aplinka, labiau negu kada nors, neatatinka vaiko dvasios reikalavimų. Dėlto jautriniai laikotarpiai veltui išsižiebia vienas po kito ir blankiai užgęsta, neatlikę Kūrėjo jiems skirtu uždavinio, — nepraturtinę vaiko asmenybės. Ir taip auga minios žmonių su suvytusiomis asmenybėmis, su nuskurdusiomis ir leisgyvėmis sielomis.

Pagaliau, kas dar pajėgiame, susimąstykime ir perpraskime savo paskirtį vaiko atžvilgiu! Paruoškime jam tinkamą aplinką su reikalingais daiktiškais veiklos paskatais!

Jautriniai laikotarpiai ir vaiko įnoriai

Mums visiems gerai yra žinoma, kaip nenumaldo-

mai vaikas priešinasi, kai jis savo veikloje susiduria su kliūtimis. Reakcijos būna įvairios, žiūrint vaiko charakterio: riksmas, daužymasis, kritimas ant žemės, nerviški priepuoliai arba nuolatinis verkšlenimas, nepasitenkinimas, baimė, nedrąsumas, užsidarymas savyje. Bendrai paėmus kuo vaikas mažesnis, tuo reakcijos būna stipresnės.

Mes nežinodami ir nepažindami priežasčių, kurios iššaukia kartais pasibaisėtinas vaiko reakcijas, visai ir nesigilindami į jų pobūdį, laikome jas beprasmeimis, be priežastinėmis. Šitokiam vaiko dvasios stoviui apibūdinti, suaugėlis, daug negalvodamas, „nusikalė“ terminą: „įnoriai“ (kapryzai). Žodžiu, visa tai, kas suaugusiam neturėjo aiškios ir apčiuopiamos priežasties, kas nesiderino su jo samprotavimais ir nesidavė jam nei pažabojama, nei į tam tikrus rėmus įstatoma, jis pavadino *įnoriu*. Nors, iš tikrųjų, tie įnoriai yra nepaprastai įvairūs ir begalo skirtingi, kad taip lengvai juos būtų galima apibendrinti.

Vaikų psichologai irgi tik konstatavo faktą, kad kaikurie tų įnorių su laiku turi tendenciją stiprėti, bet apie jų gilesnį priežastingumą taip ir neužsiminta.

Kai Dr. Montessori nustatė jautrinių laikotarpių buvimą, tai jai lengvai pasisekė išaiškinti ir daugelį tariamųjų įnorių. Jie greit išnyko vaikuose, kurie lankė „Vaikų Namus“ ir daugiau nebeprisikartojo. Daugelis įnorių net ir nepasireiškė. Tas pats ir šiaudien kartojasi visame pasaulyje visose Montessori mokyklose. Tą pat patvirtina šeimos, kurios bando auklėti vaikus, prisilaikant Montessori auklėjimo principų.

Marija Montessori savo knygoje „Secret Childhood“ (Part I, Chapter III) šitaip apibūdina įnorius: „Įnoris yra vidaus sutrikimo regima išraiška, tai dvasinio alkio apraiška, tai vidinės įtampos stovis. Vaiko sielos, besišaukiančios pagalbos, bandymas apsiginti.“

Pagal Montessori, visi įnoriai, kurie surišti su vidiniais konfliktais ir kurių priežasties reikia įieškoti jautriniuose laikotarpiuose, praeina kartu su jautriiniu laikotarpiu, beveik nepalikdami apčiuopiamų pėdsakų vaiko charakteryje. Bet už tat vėliau atsiranda spragos, plyšiai bei skylės bendroje žmogaus asmenybės plėtotėje. Tai, kas prigimties nustatytu laiku neįsigyta, yra nebeatitaisomas dalykas, kada vyksta galutinas charakterio susiformavimas. Tatoi galima palyginti su nuleistomis akutėmis užbaigta me mezginyje.

Kai vaikas, jautrinio laikotarpio metu susiduria su nenugalimomis kliūtimis, tai jo sieloje įvyksta keistas sujaukimas, savotiškas jos iškrypimas. „To dvasinio sąmyšio pasėkoje atsiranda dvasinės kančios“, sako Montessori, „apie kurias beveik dar nieko nežinome, nors jų žymes beveik visi savyje nešiojame“.

Sąmoningas jautrinių laikotarpių pažinimas ir jų pritaikymas vaikų auklėjime, tikrai įneštų taikos ir ramybės į vaiko ir į suaugusiojo gyvenimą. Jie, vienas antram galėtų būti tikru paskatu į tobulėjimą, į darnumą, į sveiką emocinį gyvenimą, į socialinį subrendimą.

Jautriniai laikotarpiai ir kultūra

Jautrinių laikotarpių suradimas skaidria šviesa nušviečia kultūros pasisavinimo kelią. Vaikui įžengus į ketvirtuosius metus, išsižiebia jautrinis laikotarpis, kuris paskatina vaiką domėtis kultūriniais dalykais:

raidėmis, skaitymu, skaičiavimu ir kitais elementariniais mokslo dalykais.

Pasirodė, kad paruošus aplinką su kultūriniais paskatais, kurie atitiko to amžiaus vaikų prigimtinių veržimasi, vaikai gana greit ir su dideliu lengvumu savaimingai išmoko ir skaityti, ir rašyti, ir skaičiuoti. Negana to, tokie vaikai parodė nuostabų susidrausminimą: judesinį ir intelektualinį. Vėlesnė patirtis įrodė, kad tokie vaikai yra daug atsparesni dvasiniam atbukimui. Tai vaisius laiku išnaudoto jautrinio laikotarpio, kurio nesukliudytas pirminis veikimas įgailino vaiką kuo toliau, tuo uoliau siekti naujų laimėjimų savosios asmenybės kultūrinimo srityje.

Tačiau, kai įsižiebus šitos rūšies jautriniam laikotarpiui, vaikas neranda aplinkoje tos gyvybinės medžiagos, lyg tas vikšras – tų švelnučių lapelių, – jo dvasia lieka nepasotinta. Atsiranda atbukimas – tam tikros asmenybės dalelės apmirimas. Dėl tos priežasties daugelis vaikų ima bodėtis mokslu arba kai kuriais mokslo dalykais, dažniausia matematika. Pas kai kuriuos vaikus išsivysto psichinės „užtvanos“ (barriers), nuo kurių žmogus kartais neatsipalaiduoja per visą gyvenimą.

Modernusis bandymas, (kuris laikytinas beviltiško ženklu), išspręsti liguistų vaikų nenorą mokytis, nereikalaujant iš jų rimtų studijų, pasak Montessori, veda prie tikro kultūrinio nuosmukio.

Civilizacinis gyvenimas reikalauja vis labiau apsišvietusių ir išsimokslinusių žmonių, o mokyklos, kaip tyčia, dėl vaikų intelektualinio nepajėgumo yra priverstos siaurinti mokomuosius dalykus: ir kiekybiškai ir kokybiškai.

Šią opią ir grasią problemą teįmanoma teigiamai išspręsti tik per sąmoningą jautrinių laikotarpių globojimą. Vaikas trokšta mokslo žinių, tik sugebėkime jam jas perteikti: savu laiku, nauju būdu, kuris atitiktų jo psichofizinę sandarą. Vaikas nusigrįžta ne nuo mokslo ir nuvargsta ne nuo žinių gausumo, bet nuo *netikusio ir ne savu laiku perdavimo būdo*, kai prigimtinis jautrumas jau yra užgesęs.

Jautriniai laikotarpiai ir tautybė

Šiandieną, kai mes lietuviai, gyvendami išeivijoje, taip labai esame susirūpinę lietuviybės išlaikymu, atseit, kultūrinių savos tautos lobių bei tautinės sąmonės išsaugojimu, pirmoje eilėje privalėtume atsigrįžti į pačius mažiausius mūsų tautos narius – vaikučius. Šioje aršioje išeivių kovoje už tautinių idealų nemarumą, nepaniekinkime tos pagalbos, kurią mums gali suteikti vaikai, kaip rodo mokslieki psichologiniai atradimai. Tikrai būkime apdairūs ir mokėkime teisingai įvertinti tas natūraliąsias vaikų jėgas – jautrinius laikotarpius.

Ne vienam, be abejo, tuojau kils klausimas: *ar gali būti toks organiškasis ryšys tarp psichologinės jautrinių laikotarpių apraiškos ir tautybės išlaikymo uždavinių išeivijos sąlygose?*

Ne tik gali būti, bet, ištikrųjų, yra nepaprastai gilus įgimtas ryšys ne su tautybės sąvoka tiesiogine prasme, bet su „motinos“ arba tėvų kalba ir jos pastoviu vartojimu šeimos židinyje. O tėvų kalbos įsisavinimas su džiaugsmu jautriniais laikotarpiais normaliai veikiant priešmokykliniam vaiko amžiui, yra tvirtas ir organiškasis laidas vėlesniam tautybės įsisąmonėjimui. Nepajudinamas tautybės pagrindas yra ne kraujas, *bet kalba*, „kuri“, anot Montessori, „daug tampriau sujungia žmones nei tautybė“.

Todėl mes, kaip lietuviai, nors ir atplėšti nuo

bendrojo tautos kamieno, tvirtai gyvuosime tol, kol pajėgsime išugdyti sąmoningą meilę savajai kalbai. Šią savo mintį norėčiau pagrįsti Kan. Daukšos posakiu: „Ne pilių tvirtųjų, bet vartojimu savos kalbos laikosi tautos“. O tatai galėsime pasiekti tik per mažąjį vaiką, nes tik tie dalykai, kuriuos vaikai su pamėgimu įsisavina, jautrinių laikotarpių padedami, taip tampriai įteipina į asmenybės sandarą, kad ne-norom lieka neatskiriama žmogaus dvasinė nuosavybė visam gyvenimui.

Šitokio fakto akivaizdoje darosi, pernelyg, aišku: pirma, jog turi būti dedamos visos pastangos, kad mūsų vaikai pasisavintų „motinos“ kalbą – žodžiu ir raštu – dar priešmokykliniame amžiuje ir antra, kad privalome sudaryti to amžiaus vaikams natūralią progą šeimos aplinkoje artimai susigyventi su originaliais lietuviškais papročiais.

Gera įsisąmoninkime sau, kad pirmoji vaikystė, tai vienintelis psichologinis momentas padėti tvirtus pagrindus lietuviybės išlaikymui išeivijoje. Ne priaugančioji karta yra kalta dėl tautinio sąmoningumo stokos! Kalti esame tik mes, – vyresnioji karta, – kurie, nors ir būdami paakinami, bet nesigiliname į psichologinių būsenų reikšmę mažojo vaiko plėtroje. Tuo būdu, nors ir be blogos valios, bet nesąmoningumu veikimu, kuris nesiderina su gamtiniais vaiko plėtros dėsniais, mes atimame iš vaiko tautinio sąmonėjimo galimybes. Šitos galimybės negali būti gražinamos jokiais pastangomis: nei gražiomis kalbomis bei paraginimais, nei sentimentaliais graudenimais, nei prievarta bei sankcijomis vėlesnia-me žmogaus vystymosi laikotarpyje, kai prigimtines duotasis jautrumas jau yra išblėsęs.

Rimtai pagalvokime, kaip vaikas gali brandinti lietuviškumą, jei jis nuo pat lopšio, atbundančią savo sąmonę maitina ne tik televizijos vaizdais, bet ir iš jos plaukiančiais svetimos kalbos garsais? Arba, – jei jis ištisomis dienomis yra pavedamas svetimtautės auklės priežiūrai? Arba vėl: ką lietuviai vaikai ugdo savyje, lankydami amerikoniškas „nursery schools“ bei „kindergarden“, nors tai nėra privaloma? Stai, kur, mūsų visų sutikimu bei tylinčiu pritarimu, pilna sparta yra vykdomos tautinės sąmonės pakasynos!

Už tat A. L. Montessori D-ja pirmuoju savo uždaviniu laiko: atkreipti tėvų ir sąmoningosios lietuvių visuomenės dėmesį į prigimtinius mažojo vaiko plėtros kelius, kuriais sekdamas, išmintingoje mūsų globoje, jis galės išugdyti, be kitų augšto lygio dvasinių savybių, ypatingai tvirtą ir giliu sąmoningumu pagrįstą tautinę savigarbą.

Tam tikslui siekti d-ja organizuoja visuomenei paskaitas ir jau antri metai išlaiko sistemingai vedamus „Vaiko Auklėjimo Kursus“. Paskaitų ir kursų vedamoji mintis: PAŽINKIME VAIKĄ! Tik pažinę jo natūraliąsias galias, jo plėtros dėsnius bei principus, galėsime jam sekmingai padėti išaugti į sąmoningą lietuvių patriotą, kurio gyslonis tekės ne tik lietuviškas kraujas, bet kurio sąmonė bus gaivinama gyvos lietuviškos kalbos ir iš jos išplaukiančio savito mintijimo būdo.

Kitas labai svarbus dalykas, kurį imasi vykdyti ALMD-ja, tai skatinimas tėvų steigti lietuviškus vaikų globos židinėlius, kur susispietę keli vaikai rastų lietuvišką atmosferą ir reikalingą atliepimą į jautrinių laikotarpių poreiklavimą, bent tuo atveju, kas liečia brandinimą lietuviško charakterio.

ZEFERINA PUIKYTĖ - BALVOČIENĖ gimė ir augo Kaune. II-jo Pasaulinio karo sukūriai išbėgė ją į Vokietiją, o iš ten atsidūrė Amerikoje. Dabar gyvena Kalifornijoje, Los Angeles mieste.

Kas domisi poezija yra radęs kai kur spaudoje jos eilėraščių — „Aiduose“, „Drauge“, „Darbininke“. Vokietijoje Kasselio stovykloje, Vasario 16 proga surengtame konkurse, laimėjo I-mą premiją.

Štai ir čia pluoštelis jos kūrybos.

KOPLYTELEJ

*Prieš sopulingąją Madoną nišoje
Parklupau
Jei malda — sielos tik skundas —
Kaip ištvert?!*

*Sutemoj šviesių vitražų...
Žaidžia spinduliai,
O, Madona, skausmas Tavo,
Te viltis bus man.*

PABIROS

*Kartais, pasaulis toks neaprepiamai
Didelis —
Lengva pasimesti, lengva pasiklyst — —
O kartais, vietos nebesurandi
Pabėgt kur, pasislėpt galėtum, pasidėti.
Ir jis — tavy.*

* * * *

*Kodėl, kodėl liūdna taip
Pasaka tikrovės?
Ar ne saulutės kviečiami —
Žiedai ateina?
Pražydę tik, nunokę,
Šalnos vos paliesti,
Nuo pirmo šalčio — miršta.
Ar mūs būtis buvimui jų —
Nepanaši?
Ar, ne tą pačią siejam saulės viltį?
Tik ne šalnos,
O skausmo užklupti —
Nusvyram ir... nulinkstam.*

TĖVO NAMUOSE

MARY WEBB

Jis vadinosi Jonas Kabilas ir turėjo beveik šimtą metų. Gyveno tamsioje troboje sename miestelyje. Apačioje troba tebeturėjo vieną kambarį — labai tylų, pilną šešėlių, o jų protarpiais žaidė švelnios šviesos spinduliai iš atviros, malkomis kūrenamos krosnies. Kas vakaras Jonas Kabilas pavakarieniaudavo, pasimelsdavo ir krosnį durpėmis uždengęs, kopdavo laiptais, kurie vedė iš gyvenamojo kambario tiesiog į miegamąjį. Kampe netoli nuo krosnies stovėjo ilgą, juodai ir geltonai nudažyta lazda, nes Jonas buvo bažnyčios tarnas. Šitas senoviškas miestelis laikėsi savo papročių, lyg būtų kažinkada viduramžiais užmiges ir nuo to laiko be jokių pakeitimų išsaugojęs visus savo drabužius, kuriais dabartinio amžiaus svečiai nusistebėdavo. Jonas, būdamas bažnyčios tarnu, turėjo savo dažytą lazda, ir kol dar jaunas buvo, tvodamas išdykusiems berniukams per galvą su ja pakeldavo tokį triukšmą, tarytum genys būtų atskridęs į bažnyčią. Ir pagyvenusiujų žmonių tarpe jis atidžiai prižiūrėdavo bažnytinėms išskilmėms tinkamos tvarkos, nors su lazda jų nepaliesdavo; bet jei kas dūsavo ar pravirko melddamasis, Jonas tuoj atskubėdavo ir švelniai uždėdavo ranką ant peties. Jei sena ponija, kuriai, jo nuomone, priderėjo pirmai eiti Komunijos, delės paskendusi maldoje, jis tyliai prisitindavo prie jos suolo ir triskart švelniai su lazda paliesdavo pagalvėlį, ant kurio ji klūpojo; nes ji neturėjo atsisakyti nuo pirmenybės, o kitiems tikintiesiems nedera jos laukti.

Gi tuo metu iš kurio aš jį prisimenu, Jonas buvo susilpnėjęs ir vos begalėjo atlikti bažnyčios tarno pareigas. Vieną kartą į savaitę tėvai mane siųsdavo pas jį, kad jam ką iš Biblijos paskaityčiau. Ta kelionė man būdavo didelis nuotykis. Eidavau ištįsą mylią didžiuoju keliu, palei kurį bėgo siauras upelis; vasaros metu upelis visai išdžiūdavo. Šalia kelio žibuoklės žydėdavo ir jų tarpe būdavo didžiausi, margiausi šliužų kiauteliai, kuriuos tik esu kada nors mačius. Bet negalėdavau ilgiau užtrukti, nes toliau slėnyje, tarp kaminų dūmų ir hiacintinės spalvos šešėlių, Jonas Kabilas laukdavo, kad paskaityčiau ištrauką „Mano Tėvo namuose...“.

Eidama toliau rusvu keliu tarp nuostabiai žalių nelygių dirvų, praeidavau šalia kalvės, kur ugnis užė. Norėdavau sustoti ties kalvio langu, kur paprastai stiklo vietoje blizgėjo margi stikliniai sviedinukai; gi laiko neturėdama, pasiryždavau praskubėti prisimindama, kad sviedinukų paišytojas buvo menkas menininkas, palyginant su Tuo, kuris nupaisė šliužų kiautelius. Melsvų šešėlių apsuptoje gatvėje praeidavau šalia bažnyčios, kurios bokštas stiebėsi augštin; skubėdama žvilgtelėdavau pro geležinius vartus, už kurių gyveno ponija lelijų darželyje. Man ji buvo visų gražiausia, balta ir auksinė kaip jos pačios gėlės, ir kai skaitydavau Jonui apie švenčiausią Panelę, besvarstančia dalykus savo širdyje, įsivaizdavau ją vaikščiojančią lelijų darželyje už geležinių vartų. Bet tuos sakinius retai beskaitydavau, nes Jonas mėgo savo mylimą ištrauką „Mano Tėvo namuose...“, ir jis tą vietą visuomet išrinkdavo, o kai man ateidavo eilė išrinkti, jausdavausi privalanti sekti

jo noru, nes tam buvau atėjusi, kad jam suteikčiau malonumą.

Galų gale, užlipus trimis išdilintais laiptais, įeidavau į kambarį, kuris buvo tamsokas ir tykus kaip amžinybės vartai, ir pasisveikindavau su Jonu. Jis sėdėdavo savo kėdėje; arti jo būdavo jo ilga juoda ir geltona lazda, o ant pušinio stalo — didelė juoda Biblija, tokia sunki, kad man nuskausdavo rankas ją pakeliant.

“Tebūnie Pagarbintas”, sakydavau.

“Per amžių amžius,” atsiliepdavo. “Ateik, mažyte. Man rodos, kad gražus rytas?”

“Labai gražus, ponas Jonai, ir atnešiau šliužo kiautėlį, jei kartais norėtumėte su manim pažaisti.”

“Žaisti nežaisiu, nes esu per senas. Pasilaikyk sau.”

“Palaikysiu ir savo lėlių namelyje surasiu jam vietelę.”

“Taip, lėlių namelyje.”

“O ką Jums paskaitysiu, ponas Jonai?”

Jis apsimesdavo svarstąs, ir ilgainiui sakydavo:

“Taigi, daug yra gražių ištraukų, pavyzdžiui: ‘Tačiau didžiausias tarp jų yra meilė’, arba ‘Išiziūrėkite į laukines lelijas, kaip jos auga’, arba ‘Eikite pas mane visi, kurie vargstate ir prislėgti esate.’”

Paskui jis nutildavo ir po valandėlės prabildavo, lyg išgalvojęs ką visai naujo —

“Ar skaitytum man, kaip yra ‘Tėvo namuose?’”

Nereikėdavo ilgai jieškoti to sakinio; pati knyga atsidarydavo visuomet toje pačioje vietoje.

“Mano Tėvo namuose daug buveinių. Jei taip nebūtų, būčiau jums pasakęs, nes aš einu jums vietos priręngti...”

Išklausęs tuos žodžius Jonas smarkiai suplodavo delnu į stalą.

“Ar čia ne teisybė?” sakydavo. “Jei taip nebūtų,

Jis būtų mums pasakęs. Jei tebebūtų keli namai ponams, o jokios vietos mums, Jis būtų tiesiog pasakęs. Bet vietos užtenka visiems, ir Jis nuėjo vietos priręngti.”

“Ar linksma Jums bus tenai keliauti, ponas Jonai?”

“Žinoma, linksma.”

“Ar važiuosite traukiniu, ar įlipsite į vežėčias, kurios sustoja arti miestelio viešbučio?”

“Manau, mūsų vairuotojas Tomas nesurastų tikro kelio.”

“Tai traukiniu?”

“Nėra stoties.”

“Ak, žinau,” sakydavau. “Jie pasiūs Jums karietą, kad parvažiuotumėte.”

Prisiminiau, kaip vieną sykį darželio ponia buvo pasiuntusi man karietą, ir kokiame puikume važiauvau tuo keliu, kur žibuoklės žydėjo ir kiauteliai blizgėjo.”

“Ispėjai”, Jonas sakydavo. “Pasiūs man karietą”.

“Tikrą karietą?” Džiaugdavausi už jį.

“Arkliai ir karieta bus ugninė,” sakydavo, ir jo senos akys spindėjo kūrenamųjų malkų švelnioje šviesoje.

“Norėčiau važiuoti kartu,” prašydavau.

“Pirma turi pasidauginti dešimt kartų.”

“Kaip tai?”

“Dešimt kartų dešimt yra šimtas.”

“Palaukite manęs, ponas Jonai.”

“Negalima, mažyte. Siunčia, kada jie patys nusprendžia.”

Jau ilgas laikas, kai pasiuntė karietą Jonui Kabilui, bet niekad nepamiršiu jo gero, raukšlėto veido, jo gilaus teisingumo, jo giedrios meilės.

Iš anglų kalbos vertė Raphael Sealey.

Gabriele Mistral

V Y R U I

Mano vyre, neglausk stipriai dabar manęs! Iškėlei iš mano gelmių buitį kaip vandens leliją. Palik mane, kaip vandenį, ramybėje!

Mylėk mane dabar truputį daugiau! Aš, tokia mažytė, sudvigubinsiu tave tavo kelyje; aš, tokia vargšė, tau duosiu kitas akis, kitas lūpas, kuriomis valdysi pasaulį; aš, tokia žemiška, kuriu meilės eleksyrą, kad šitas gyvasties vynas išsiveržtų iš manęs.

Atleisk man! Esu tingi vaikščioti, tingi aptarnauti tavąją taure; bet tu mane taip užpildei ir suteikei man tą paslaptį, kuriuo judu daiktuose.

Kaip niekada būk man švelnus; nejudink žingeidžiai mano kraujo; nesudrumsk mano maisto!

Dabar aš esu vien šydas: visas mano kūnas yra rezginys, kurio dugne guli miegęs kūdikis.

Iš ispanų kalbos vertė E. Pasalandė

Moteris rišanti kviečių pėdą (kreida)

V. van Gogh

Moters moralinės vertybės Vincento van Gogh kūryboje

Pradedant nuo gatvėje pirmo sutikto žmogaus ir besizavinčio pilnomis gelsvomis saulėžolėmis, eidamas iki gilių išgyvenimų ir nepaprastų pasiaukojimų žmogaus, koku buvo Vincentas Van Gogh'as, kuris pergyvendamas likimines gyvenimo problemas tragedijos ženkle su begaliniais troškimais ir jų neišsipildymu iki desperatiškumo, surado tuos saulės spindėjimo turtus, atskleidė amžinojo meno žvilgsnį tos ugnies, to gyvenimo, kai jo geniūsus išsiskleidė kūrybiniame skaidrumė. V. v. Gogh'as nuėjo tuo keliu, kurio tapybinė tradicija jo paties išrasta iš jo desperatiško noro kurti reprezentavimui žmogaus sielos. To siekiant, jo menas tapo truputį abstraktinis: įgavo laisvesnių formų ir, paliekant nuošalyje neprodukuojamą fizinę realybę bei transformuojant ją į šviesos efektus, savaime tapo jo specifiniais tapybos požymiais. Tie fizinio grožio aspektai – ar tai būtų atskiruose portretuose, figūrose ar visoje kompozicijoje – buvo nukreipti, kaip ir visų humanistinio realizmo tapytojų, ta linkme, siekiant

sukurti naują grožio būdą – sielos grožį, kurį galima vadinti moderniuoju moraliniu grožiu.

Įdomu, kad šis nuostabus moralinių vertybių pajautimas V. v. Gogh'o kūryboje neaplenkia nei moters vaizdavime ir yra tiek ypatingas, kad ji – moteris, trumpai aptariant, tik jos ypatybių dėka yra tik lyg rėmai ar priemonė, reikalinga išgyvenamajam momentui (tikrojo meno prasmė!) įtalpinti į bendrą idėją. Dailininkui, jo jausmingumo išdavoje tarsi reakcijoje prieš divisionistinį ir impresionistinį pasaulį, atsiranda reikalas "tapyti moterį su neišreiškiamu ir neapribojamu kažkuo apie jas"*). Jis savavališkai atmeta fizinius gamtos pasireiškimus, pagrįstus vien tik vaizduotės laisve, – kas tuo laiku buvo laikoma viena iš tikrųjų meno priemonių, net nutolstant nuo realybės, kada įsivaizdavimas tarnavo metodui perduoti vispusiškus gamtos reiškinius (Gauguin). Religiniai, moraliniai, politiniai ir kt. iliustratyviniai aspektai buvo stipriai pabrėžti vadinamoje meno autonomijoje. Tačiau, nors ir V. v. Gogh'as bandė eiti šiuo keliu, bet neįstengė, o atvirkščiai jo paties žodžiais, jog "*tiesa yra man taip arti, kad mano noras kurti tai, kas yra tiesa*"**)) įgyvendino neapribojamas naujas (1860 metų) tapybiškos šviesos galimybes. Taip neišvengiamai ir moters vaizdavimas savo formingumu įgavo simbolinio po-

Vincent van Gogh (1853-1890), olandų tapytojas ir litografas. 1877 – 78 m. studijavo teologiją ir sakė pamokslus belgų anglikasiams. 1880 m. pradėjo studijuoti tapybą Briuselyje, vėliau Haagoje ir Antverpene. 1886 m. lankėsi Paryžiuje, kur susidraugavo su Pissaro, Lautrec, Degas, Gauguin. Paskutinį gyvenimo dešimtmetį praleido Arles mieste (L. E.).

būdžio, kur simbolis kaip toks, tarnauja suprastinimui vaizduojamų dalykų, apleidžiant jų detales. Visa tai pasireiškia V. v. G. kuryboje tikrąja menų prasme, nes dailininkas be to išreiškia ir sukoncentruotą ekspresyvinį jausmą, kur kaip pvz.: litografijoje (1882), tarnaujanti modeliui sėdinčioje pozoje verkianti moteris, su palenkta galva ant kelių, išdraikytomis plaukais ir išsekusiu kūnu, ne vien tik pavadinimo sugestijonuota, bet realybėje tampa „Liūdėsiu“, iššauktu tame dailininko momente po nepasisekusių individualinių jausmų Kristinai ***). Negana to, šis dramatiškas liūdėsypis išbūjoja taip toli, kad ši atvaizduota litografijoje idėja ieško tolimesnių kelių, lyg padėti visai žmonijai, lyg per tą liūdėsį ir skausmą ateitų giedrių dienų rytėjus.

Ši vedamoji mintis momento expresijoje galima atpažinti daugiausia kaimo moters vaizdavime, (tapybiniuose darbuose, piešiniuose, litografijose) lyg tuo pačiu lygiagrečiai dar daugiau siekiant pabrėžti tą reakciją prieš fizinį grožį, kurio tradicija buvo daugiau puoselėta augštųjų klasių. Tas moters sielos grožio suradimas žemesnėse klasėse, gyvenimiškame paprastume ir varge, yra vienas tų drąsių pasisakymų V. v. Gogh'o dailėje, kada iškeliamas moters sielos nemirtingumo privalumai ir stiprybė, ir nuneigiama ta „nepilnos moters liga“, apie kurią 1855 m. prancūzų poetas Baudelaire pastebėjo, rašydamas apie Delecroix paveikslus. V. v. Gogh'as siekė pavaizduoti visas apystovas daugiau fiziniu, negu romantišku, ir paversti tai *m o r a l i n e* stiprybe, kad moters atvaizdas ir siela galėtų būti aptarta, kaip vienalytiškas, stiprus ir pilnas vienetas socialinėje ir moralinėje aplinkoje.

Ši monumentalinė didybė tos kalbamos moralinio

pajautimo universalinės idėjos nesunku matyti pvz.: „Bulvių valgytojų“ kompozicijoje. Tai yra ryšys to-
nų ir bendros apimties (ne anatomijos!), kaip egzistuojantis giminingumas tarp veidų, rankų ir kitų daiktų. Vizija čia yra realizacija progreso realybės. Anatominis momentas, naudojamas čia tik kaip žmogiškojo kūno struktūra, — išryškinimui sentimentaliai to vakaro adoracijos nuotakai. Kituose V. v. Gogh'o darbuose lieka visuomet ryški nepaneigiama harmonija, tarp paprastos paveikslų kompozicinės konstrukcijos, sprendžiamos problemos ir formos pastovumo... Kūno padėtis, akys ir lūpų piešinys portrete jau pirmuoju žvilgsniu yra tas rodiklis išgyventos aplinkumos reakcijų, kuriose V. v. Gogh'as dramatiškai gyvena.

* * *

Pasisukus dailininko gyvenimo keliui, kada po nepasisekusių studijų tapti protestantų dvasiškiu, ir kurį laiką buvęs pamokslininku, V. v. Gogh'as neatšakė visiškai tos amžinosios krikščioniškosios idėjos — ji visą laiką liko jame gyva ir davė progos paprastame gyvenime ir žmonėse jausti absoliučias moralines vertybes ir įvertinti vaizduojamus dalykus su pagarba, kaip Dievo tvariniui. Matydamas nusikaltimus ir gyvenimo purvą aplink save, jis lyg meta jam prakeikimą, prilygstantį tiesioginei religinei kryptčiai: jis mato pasaulį, koks jis yra realybėje ir tuo pačiu begretindamas su krikščioniškomis tiesomis ir pačiu savimi — jo menas užtušuoja gyvenimo naturalistines reakcijas.

Nereiktų būti pranašu, bet turėti nepaprastą palaimą, kad galima būtų matyti vargdienyje ar saulėžolėje tas amžinas ir visapusiškas gėrybes, netgi nerišant tai su bet kokia religine tema. Ir štai tas

“L'Arlesienne”

(Mme Gignoux — aliejus)

V. van Gogh

“La petite Arlésienne”

V. van Gogh

religinis jausmas V. v. Gogh'o yra toks stiprus, kad net tarp jo saulėtų spalvų, gimusių iš nusivylimo ir liūdėsio, išplaukia pakilaus šventiško nuotaikos, kas reiškia religinius polėkius mene. “Aš noriu piešti portretą”, — sako V. v. Gogh'as, — “kuris sapnuoja didelius sapnus, kurio darbas lyg lakštingalos daina, nes tai yra gamta... Ta moteris bus šviesi-geltonplaukė. Aš ją piešiu taip, kokia ji yra, ir taip sąžiningai, kiek pajėgsiu. Aš pabrėžiu tą plaukų gelsvumą, , naudojant rausvų ar net žalsvų spalvų tonus. Vietoje nutapius banalias kambario sienas užpakalyje jos, aš nupiešiu begalybę... — aš supras-

tinsiu foną iki tuštumo, sudarant tiek mistišką efektą, kaip žvaigždė giliame azūriniame danguje”****). Toks ir kitas panašus išaugstinimas ir bandymas perkelti savo temos idėją į kosminį pasaulį, sutinkamas beveik kiekviename moters portrete, kur jeigu ir ekspresija nėra tiesioginė, tačiau perkeltinė ir gyva. Taip einant iš jausmo į ekspresiją yra kažkas surasta: poilsio forma ir saulėtos spalvos; ir šis pasireiškimas duoda V. v. Gogh'o mene religinių vertybių.

* * *

V. v. Gogh'o grožio idealas yra tiek didelis, kad ne tik atrastą naujo meno pasaulį — impresionistines ir simbolistines kryptis atvedant į kraštutines išdavas, bet ir jo genijaus išsamumo dėka, menas tapo tikrąja tiesa. Pasiekus universalumą ir pilnybę, vienu gražiausiu individo laimėjimu dailininkas duoda geriausiąjį savo “Moters iš Arles” portretą, kuriame, nors ir pirmaujant moderniajam moraliniam idealui — telpa fizinis ir moralinis grožis kartu. Šios sąvokos tame portrete suvestos į tokią harmoniją abstraktinėje vizijoje ir naturalistiniame tikrovės pažinime, — dažnai skirtingai matomą — ,bet taip įtikinančią, kaip ir pati realybė. Tai skirtingas grožis nuo Rafaelio Madonų, kurio idealai buvo rezultatas iš gamtoje besirandančių elementų rinkinio sukomponuoti į organinę visumą, arba skirtingų nuo Renuardo ir kt. to paties meto kolegų. Šis paveikslas vaizduoja ne kokią nors Madoną ar kitą kokią šventąją — tai moteris iš Arles kaimo (Madame Gignoux) vilkinti tautinius drabužius. Ji sėdi prie stalo paprastai ir svajingai pozuojanti savo portretui. Motyvas yra visiškai natūralus, kasdieniškas, svarbus krikščionims. Tai yra tos rūšies psichinis kūrybingumo grožis, kurio vertė yra laikoma tik meniškąją, kaip ekspresijos koncentracija, ištaisai persunktos krikščioniškųjų ir žmogiškųjų jausmų, kada dailininko teptuko pabraukime telpa jo visas credo.

A. P. K.

*) V. v. Gogh — iš Kuenstler ueber Kunst, E. Thorn.

**) V. v. Gogh — laiškas nr. 626.

*** Kristina — jo pusserė atmetė jo pirmąjį pasipiršimą (biogr.).

****) Ištraukos iš V. v. Gogh'o laiško nr. 520.

LIETUVIO AKADEMIKO ĮTAKA BRĘSTANČIAI KARTAI

REGINA KULIENĖ

(Tęsia iš pr. nr.)

Kaip anksčiau buvo minėta, yra neįmanoma kalbėti apie įtaką bręstančiai kartai, jeigu visi gerai suprantame, kodėl joks daktaras nesiims gydyti ligos, pirma nedėjęs visų pastangų surasti jos priežastį. Todėl pirmas ir pagrindinis mūsų uždavinys — pareiga, kurios mes atsakyti negalime, yra pažinti ir suprasti jaunąją kartą. Tikrai, kai ją suprasime, kai išsijausime į jų problemas ir pažinsime jų reikalavimus, tik tada galėsime konkrečiai jieškoti būdų išlaikyti juos lietuviais.

Šis visiškas nesupratimas šios kartos problemų dažnai kelia nesupratimų ir pasireiškia apkaltinimais ir aimanavimais. Pvz.: dažnai girdime ir skai-

tome, kad ši karta parduoda tėvų kraują ir ašaromis aplaistytą kraštą, jį išmaino į geresnį materialinį būvį, kad ji nejaucia meilės ir atsakomybės jausmo savo prosenelių žemei ir kad ji lengvai užmiršta savo pareigą tėvynei.

Paviršutiniškai pažvelgus šie kaltinimai atrodo realūs ir užtarnauti. Bet, jeigu pažvelgsime giliau, pamatysime, kad jie yra beprasmiški ir kartais net juokingi. Kaip, leiskite man paklausti, gali jaunuolis jausti pareigos jausmą tam, kas jo gyvenime neegzistuoja? Kaip jis gali būti ištikimas Lietuvai, kada Lietuva jam yra pasakų šalis, iš kurios buvo išvaryti jo tėvai ir iš kurios jis yra beveik nieko negavęs.

Jaunuolis, kaip matėme, yra didele dalimi pasisavinęs čionykštę kultūrą ir tuo yra įaugęs į šį kraštą. Todėl, jeigu jis jaučia pareigos jausmą, jis jaučia jį šiam kraštui, nes šis kraštas yra jo atsparos taškas ir realybė. Šis kraštas yra jį išauginęs ir jį išmokslinęs, jis vaikšto šio krašto gatvėmis ir kalba jo kalba, jis rūpinasi šio krašto geresne ateitimi ir bijosi jo priešų, jis čia myli ir kenčia, čia gimė jo vaikai ir jis čia laidoja savo tėvus, jis čia svajoja apie gražesnę ateitį ir kuria šviesesnį rytojų. Todėl, jeigu jis prisiriša ir pamilsta kurią nors šalį, jis prisiriša prie jam pažįstamos šalies. Jis negali jausti pareigos jausmo tai šaliai, kurios jis nemylė, jis negali ilgtis to, ko jis niekad nepaliko.

Dalį mes pakartojame tą pačią klaidą, remdamiesi šia nesuprasta pareigos sąvoka, kai mes amžinai diskutuojame lietuviybės išlaikymo klausimus. Tuo aš nenoriu pasakyti, kad lietuviybės klausimai nėra aktualūs ar diskutuoti, priešingai jie yra tiek mums aktualūs ir svarbūs, jog negalime praleisti visą laiką apie juos vien kalbėdami. Turime įieškoti būdų ir kelių kovoti prieš tą nutautėjimo slibiną, taip kad neužslopintume paskutinę lietuviškumo kibirkstėlę mūsų bręstančioje kartoje.

O kad taip kartais įvyksta, yra žiauri realybė. Įsivaizduokime jauna vaikina, bebaigiantį mokslą ir besiruošiantį studijoms. Daleiskime, kad tas jaunuolis vienokiu ar kitokiu būdu, greičiausiai įdomumo vedamas, ateina į mūsų studentų ar kokios nors kitos studentiškos organizacijos susirinkimą. Ir ką jis randa? Be šokių — pasilinksminimo, kurie yra reikalingi ir naudingi, nes jie atlieka tam tikrą paskirtį, jis neabejotinai susiduria su lietuviybės išlaikymo klausimu. Jis girdi beviltiškas diskusijas apie nutautėjimo pavojus, jis mato kelis susirūpinusius veidus, raginant daugiau dirbti, daugiau veikti, jis pastebi kitų studentų apatiškumą. Trumpai sakant, jis iš karto yra sviedžiamas į jam neaktualios problemos sūkurį ir kartais dar netiesioginiai apkaltinamas lietuviybės išdavimu.

Manau, jog bus nesunku visiems įsivaizduoti to jaunuolio reakciją ir suprasti, kodėl jis jau daugiau nebegrižta.

Kodėl jis turėtų sielotis svetimomis problemomis, kurios jam yra neaktualios ir kurios kartais dar išaukia nemalonių prisiminimų. Kodėl turėtų jis rūpintis lietuviybės išlaikymu, kada jis visų pirma dar nėra tikras, ar iš viso tautiškas yra prisirišimas prie kurios nors etninės grupės yra reikalingas ar net pageidautinas gyvenant Amerikos kontinente.

Mes visi gerai žinome, kad Amerika ir Kanada paviršutiniškai ne tik netrukdo mūsų tautinio - etninio bendravimo, bet dar net kaipuriais atvejais jį skatina. Tačiau giliau pažvelgus, pamatysime, kad tai yra didelis paradoksas. Iš vienos pusės yra duodama apsisprendimui laisvė. Tas visiškai nevaržymas iš dalies atima bet kokią iniciatyvą tautinėms bendruomenėms, ką nors kurti ir ko nors siekti. Esu tikra, kad jeigu mus, ateivius čia kas nors spausių ir mums draustų lietuviškai kalbėti, mes nebūtume tokie abejingi lietuviybės likimui. Nepamirškime, kad priešpaula kartais daugiau, nei laisvė sujungia tautą ir padaro ją nenugalimą, nes jos vaikai vieningai kovoja prieš savo pavergėjus. Kad tai yra tiesa, tyliai liudija mūsų tautos istorija. Iš kitos pusės čionykštė santvarka, garsiau už viską byloja, kad materialinis gerbūvis, šios kultūros augščiausias tikslas yra at-

Bulvių valgytojai (detalė)

V. van Gogh

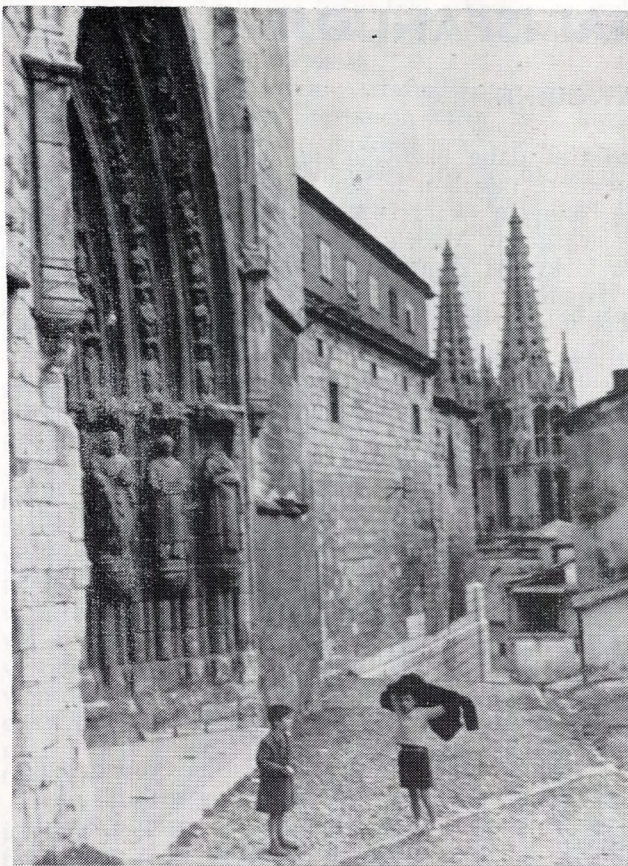
siekiamas visų bendromis jėgomis; kad lietuviams, airiams, lenkams ir vokiečiams yra beprasmiska kuo nors skirtis. Kartais net su sarkastišku, bet tolerantišku šypsniu lūpose žiūrima į bevargstančias ir beaimanuojančias mažų tautų bendruomenes ir nesuprantama, kodėl jos tiek daug sielojasi savo tautos laisve, kada visa tai yra beprasmiska. Mažų tautų laisvės troškimas yra dažnai laikomas pasenusiu, atgyventu, beprasmiu dalyku ir neįsivaizduojama, kodėl jos vaikai nesidžiaugia, galėdami rasti visišką prieglobstį naujame augščiausioje civilizacijos krašte.

Argi mes galime tikėtis, kad jaunuolis išaukintas tokioje atmosferoje su malonumu klausysis mūsų diskusijų lietuviybės išlaikymo problemomis ir kad jį sudomins mūsų aimanos.

Manau, jog visiems aišku, kad šitoks būdas nepatrauks bręstančio jaunimo prie lietuviybės ir ta lietuviybės kibirkštis blėstanti jų širdyse nesuliepsnos tėvynės meilės ugnimi.

Todėl, jeigu norime turėti kokios nors teigiamos įtakos į mūsų bręstantį jaunimą, turime kuo galime daugiau prisitaikinti prie jų reikalavimų. Turime įieškoti būdų ir kelių patiekti jiems tai, ko jie vietinėse organizacijose neranda, nes atsiminkime, kad jiems, ne kaip kad mums ar mūsų tėvams, tos organizacijos yra savos ir prieinamos.

Jeigu tai yra įmanoma, turim mėginti perduoti jiems mūsų lietuviškos kultūros vertybes tokia forma, kad jie būtų sudominti ir suinteresuoti, kad jie net patys stengtųsi giliau jas pažinti. Tai nereiškia, kad mes visuomet turime kalbėti apie Lietuvą — ne, mes galime, ne tik galime, bet ir turime kelti ir diskutuoti visokius šių laikų ir šiam kraštui aktualius klausimus. Bet tos visos diskusijos ir tų klausimų nagrinė-

SENAMIESTIS, tolumoj katedra

Burgos, Ispanija

Nuotrauka N. Kulpavičienės

vijos įžymybė yra iš Romėnų laikų puikiai išsilaikęs aquaeduktas - vandentiekis, kuris yra vienas iš gražiausių ir didžiausių Europoje.

Ilgas arabų viešpatavimas taip pat paliko gilią maurišką įtaką papročiuose ir mene. Senoje maurų sostinėje Cordoboje garsioji mečetė - katedra, pasagos formos arkos, gėlėse paskendę patio (viduriniai kiemai) yra pilni apelsinų žiedų kvapo. Bet visą tą arabišką praeitį, puikiam gamtovaizdyje, vainikuojama maurų pilis Alhambra ant augštos kalvos Sierra Nevada kalnų papėdėje - toje apdainuotoje Grana-doje... Daugumas pilies pastatų yra 14 amž. ir tik dėka gerų specialistų restauratorių, nežiūrint statybinių medžiagų trapumo, yra gerai išlikę iki šių dienų. Visas ansamblis, susidedantis iš oficialių ir privačių karališkų salių, hareimų, halių išpuoštų kolononėmis ir arkomis, kiemų ir baseinų yra sugrupuotas su tokiu lengvumu ir gracija, kad visa tai, ir sienos padengtos puikiais plokštumos ornamentais - arabeskais, lubos - salaktitais ir azurais, atrodo tartum akmenyje sušalusį pasaką. Aplinkui supa sodai, paskendę gėlėse ir kiparisuose, papuošti šaltiniais ir fontanais, kurie tęsiasi iki netoli ant kitos kalvos esančio vasarinio pavilijono Generalife. Čia nėra jokio gyvenimo ir triukšmo, net ir turistai laikosi ramiai, priblokšti to grožio, lyg leisdami kalbėti akmeniui, srovančiam šuliniui ir šlamančiam kiparisui. Amžių bėgyje Alhambra buvo apdainuota ir nupasakota daugelyje ispaniškų ir mauriškų dainų ir legendų apie jos maurų gyventojų kovas, kerštą ir meilę. Bet apie Alhambrą negana tik girdėti ar pamatyti, į ją reikia

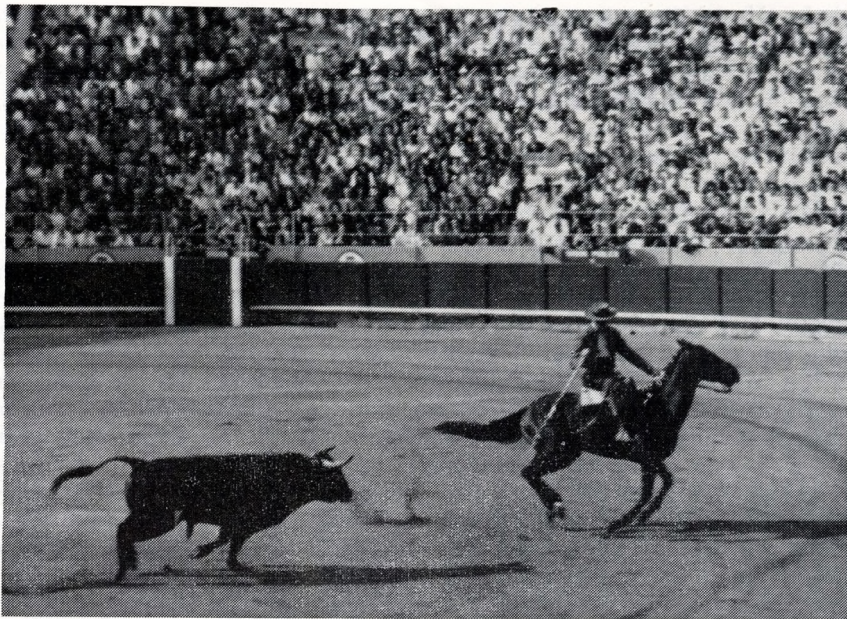
įsigyventi, įsigyventi į kiekvieną arabeską, pamiršti aplinką ir pajusti sielos atspindį tos tautos, kuri ją sukūrė, jausti jų religines, politines ir privačias problemas. Alhambra tai pasaka iš "tūkstančio ir vienos nakties".

Ispanai savo meno turtais labai didžiuojasi ir kiekvienas, kiek galėdamas, stengiasi duoti paaiškinimus. Be oficialių turistinių vadovų visur pilna "neoficialių", kurie visai nesigilindami į turisto kalbos žinojimą pradeda kaip žirniais berti visokias ispaniškas istorijas, už ką aišku reikia duoti kelias pesetas. Reikia pripažinti, kad jie sugeba gana gerai išaiškinti, nes kur trūksta žodžių, prideda į pagalbą rankas ir rezultate abi pusės yra patenkintos. Ispanijoje neteko matyti nei vieno ispano prašančio išmaldos. Šituo negarbingu amatu be išimties užsiima čigonai, gi ispanas visada padarys kokią paslaugą: atidarys duris, paneš ir t.t., tada jis jaučiasi, jog turįs teisę paimti mokestį už atliktą darbą. Ispaniškas išdidumas yra jaučiamas kiekvienoje kasdieniškoje smulkmenoje.

Puikiausiai ispaniškos didybės pavyzdį atstovau-tų netoli Madrido esantis El Escorial - karališkas mauzolejus, dėl savo grandioziškumo vadinamas aštuntuoju pasaulio stebuklu. Tai yra puikiausias pavyzdys ispaniško renesanso, kuris įmanomas tik Ispanijoje. Pati gamta, Sierra de Guadarrama kalnai, kurių papėdėje El Escorial randasi, teikia nepaprasto majestotiškumo. Tai yra didžiulis ansamblis, apiman-tis daugybę pastatų, kiemų, arkadų, bokštų, kuriame yra vienuolynas, karališkieji rūmai ir bažnyčia - mauzolejus, kur po didžiuoju altoriumi yra įrengtas karališkasis kapinynas. Viskas yra taip paprasta, be jokių renesansui įprastų papuošalų, jog sakoma, kad "El Escorial yra didžiausias pasaulyje paprastumas", bet iš kitos pusės jaučiamas nepaprastas iškilmingumas ir didingumas, kuris sustingsta pilko granito šaltume ir sukelia slegiančią ir mistišką nuotaiką. Aplankius El Escorial ilgai dar skamba ausyse vienuolių giedami choralai, palikdami nepamirštamą įspūdį.

Šalia ispaniškos žmogaus didybės galima sugretinti ir jo supratimą lengvesniam gyvenimui - linksmybei. Ispanijoje yra labai daug švenčių - fiestų, kurios yra švenčiamos įvairiomis progomis ir labai įvairiai: procesijomis, mūgėmis, jaučių kautynėmis ir karnavalais. Tikrasis linksmybės kraštas yra Andalūzija, kuri nežiūrint skurdo ir karščio, sužavi kiekvieną savo gyvybingumu, muzika, dainomis ir šokiais. Pasaulyje yra maža kraštų, kur muzika, dainos ir šokiai taip būtų sutapę su kasdieniniu gyvenimu, kaip Andalūzijoje, kuri nežiūrint turistinio populiarumo, net nuo 19 amž. iki šių dienų išlaikė savo natūralų žavėsį. Nemažą įnašą dainos ir šokio mene yra davę čigonai, iš jų tarpo yra kilusių daug garsių flamenco šokėjų ir dainininkų, tuo pačiu lyg nejučiomis priduo-dant tam tikro čigoniško atspalvio visai provincijai, pvz.: andalūziški moterų rūbai tikru-moje yra čigoniški.

Andalūzijos širdis yra Sevilija - linksmybės miestas, kur gyvenimas prasideda sužibus žiburiams. Kiekviena aikštė Sevilijoje, o jų priskaitoma virš šimto, turi savo gėlynus, savo žibintus, kur vakarais verda gyvenimas: žmonių pilna, visi linksmi, kas šoka, kas dainuoja ir visa taip natūralu. Čia kartais galima pamatyti geresnių šokio ir dainos talentų, negu teatre. Ne tik didžiosiose aikštėse ir gatvėse, bet ir

mažose gatvelėse gyvenimas eina, žmonės sėdi prie langų, durų, balkonuose ir patio, nes čia kiekvienas gyvena savu ir kaimyno gyvenimu...

Idomiausia Sevilijoje yra Didžiosios Savaitės metu — Semena Santa, kada kiekvieną dieną gatvėmis eina iškilmingos procesijos, vežamos brangiais rūbais aprengtos statulos, eina šimtai palydovų, apsirengusių istoriniais kostiumais. Visa tai tęsiasi iki Didžiojo Šeštadienio. Po Velykų prasideda dviejų savaičių Feria — mūgė, tada visas miestas pavirsta į vientisą karnavalą, nes eisenos, muzika, dainos ir šokiai tęsiasi iki ryto ir nebūna apleista nei viena nuošali gatvelė ar aikštelė. Į Semena Santa ir Feria suvažiuoja tūkstančiai dalyvių ir žiūrovų.

Tokių šventinių pramogų Ispanijoje yra daug ir kituose miestuose, bet be klaidos pasakysiu, kad visas vainikuoja bulių kautynės — corrida de toros, be kurių Ispanijos negalima būtų pilnai įsivaizduoti. Kiekvienas, kad ir mažiausias miestelis turi savo areną. Nors corrida yra populiari Pietų Prancūzijoje, Pietų Amerikoje, Portugalijoje ir Meksikoje, bet tikroji tėvynė yra Ispanija. Geriausia bulių kautynės matyti Madride, ne dėlto, kad čia būtų geriausia, bet kad Madrido publika yra kritiškiausia. Barcelonoje, esanti nemažesnė arena neduoda to įspūdžio, kaip Madride, nes čia — pagal ispanus — perdidelis skaičius turistų nesupratimu slopina dalyko esmę. (Esant Barcelonoje, areną užplūdo keli tūkstančiai amerikiečių jūrininkų, kurie plojo ten, kur nereikia ir aišku, kiekvienam ispanui gadino nervus).

Idomumas prasideda jau išorėje arenos, stebint atvykstančią publiką (Madridio didžioji arena talpina 60.000 žiūrovų). Minia nusiteikusi šventiškai, triukšmas ir susijaudinimas didžiausias, riksmas gėlių ir programų pardavėjų — viskas maišosi kartu. Pro duris eiti nereikia, nes minia įeina. Arenoje vaizdas įspūdingas, torero rūbai fantastiškai gražūs, minia nervingai įtempta ir, prasidėjus kautynėms, nežinia ką stebėti ar bulių, ar 60.000 žiūrovų — jie vienaip elgiasi. Blogas matadoras yra nušvilpiamas, geras — pagerbiamas, metant į areną pinigų, gėles, švarkus, skrybėles ir net foto aparatus. Beveik kiekvienose kautynėse kas nors atsitinka, jautis kurį nors iš žaidėjų pamėto ant ragų ar kitaip sužeidžia.

Bulių kautynių pradžios reikia įieškoti ankstyvuose amžiuose, pačios ceremonijos daug keitėsi, kol susiformavo iki šių dienų. Vieni žiūri į bulių kautynės teigiamai, kiti neigiamai, išskiriant ispanus. Jiems tai yra šventa! Tačiau kiekvienas pasakys, kad tai dalykas nėra kasdieniškas: pusiau baletas, pusiau sportas, reikalaujantis iš matadoro didelio artistiško sugebėjimo. Kitos rūšies kautynės vadinamos rejoneo, daugiau populiarios Portugalijoje, tinkamos silpnesnių nervų žiūrovams. Puikus, meistriskas žaidimas raitelio ir dresiruoto arklio, savo estetiškumu daugiau primena medžioklę. Šitos rūšies garsių matadorų yra ir moterų.

Nematyti bulių kautynių, tai reiškia nematyti dalies Ispanijos. Ispanija yra tartum marga mozaika, sudėta iš daugybės spalvuotų akmenėlių, kurie viens nuo kito taip skirtingi.

(bus daugiau)

Julija Švabaitė - Gylienė

B E G I M A S

M. B.

Po mūsų kojom užgeso
Paskutinė namų žarija.
Iš griuvėsių tave nešiosi...
Šaltos rankos,
Geliančios kojos —
Ruduo jau artinas...
Mirtis pakalnėmis joja,
Alkanos akys ieško nakties,
Dulkė suspausta lūpomis...
Sveika Marija
Sveika Marija!...
Liūlia, liūlia, mano vaikelį,
Išsekusi glaudžia krūtinė,
Merkiasi liūdnos akelės
Mėlynos, (kaip visos giminės,
kur užklota kalnelyje guli...)
Liūlia, liūlia, mažas ėrelį,
Mano šiltoji sterblė...

LIETUVIŲ KALBA IR INDOEUROPIEČIŲ KALBŲ ŠEIMA

I. PAVILANIENĖ, M.A.

Vienas iš dažniausiai mums šiandien statomų klausimų apie mūsų kalbą yra jos kilmė bei giminytė su kitomis kaimyninėmis kalbomis. Mes atsakome, kad mūsų gimtoji kalba yra viena iš seniausių, jei ne pati seniausia, ir nieko bendro neturinti ar tai su slavų ar germanų kalbomis. Todėl būtų įdomu pažiūrėti, kad ir paviršutiniškai, lietuvių kalbos santykius su kitomis indoeuropiečių kalbomis.

Kalbotyra yra nepaprastai įdomi sritis, kurioje yra ypatingai daug pažengta pirmyn pereito šimtmečio antroje pusėje ir šio šimtmečio bėgyje. Nežiūrint to, lieka dar begalo daug neišspręstų klausimų, nes raštinę paminklų, leidžiančių studijuoti kalbas, yra išlikę palyginamai labai mažai. Pagrindinė kalbotyros priemonė, greta minėtų dokumentų, yra lyginimas vienu kalbų su kitomis. Tik šio lyginimo dėka įmanoma tyrinėti kalbų istoriją, kurios bėgyje kalbos perėjo per daugybę evoliucijų, davusių visumos ir detalių pasikeitimų. Studijuojami ne patys pasikeitimai, bet jų rezultatai, kurių dėka galima sekti kalbų išsivystymą. Archeologijos ir istorijos davinius, kurie logiškai imant, turėtų būti labai naudingi šios rūšies studijose, nevisada galima naudoti kalbų tyrinėjime. Archeologijos ir lyginamosios kalbotyros daviniai nevisada atitinka vieni kitiems, o kas dėl istorijos, tai mums trūksta rašytų dokumentų, kurie galėtų tiksliau atvaizduoti kalbų kitimą. Ši tekstų stoka aiškinama dalinai ir savotiška sąvoka, kurią turėjusios šios primityvios gentys apie rašytą žodį. Net kai jos mokėjo rašyti, jos retai tuo tepasinaudodavo, ypač religijos klausimuose; ir jos taip elgėsi dar ilgai po to, kai suėjo į sąlytį su tautomis, neturėjusiomis šitokio „tabu“. Net seniausios užsilikę raštiniai dokumentai, t.y. graikų kalba (iš 7 a. prieš Kr.) yra nauji palyginti su kalba, kuri buvo kalbama 4000 metų prieš Kr. Dėl to yra labai sunku galutinai išsiaiškinti naujas formas, kurios atsirado priešistoriniame laikotarpy, bet susidarė jau po iširimo indoeuropiečių kalbinės vienumos, vadinamos bendrąja indoeuropiečių (i.e. trumpai) prokalbe.

Remdamiesi kalbų lyginimu kalbotyros žinovai priėjo išvados, kad visos mums šiuo metu žinomos indoeuropietiškos kalbos yra išėjusios iš vienos bendros i.e. kalbos. Ši kalba, manoma, buvo vartojama 4000 metų prieš Kr. (Hipotezė apie kalbų kilmę ir giminytę eina dar toliau; ši bendroji i.e. kalba yra kilusi iš proto – i.e. kalbos, kuri, drauge su hettitų kalbomis, dar anksčiau buvo sudariusios bendrą indų-hettitų kalbą; ši indo-hettitų kalba išėjusi iš nostratiko, kuris, drauge su chamito-semitų kalbomis, nenustatamai senais laikais būtų ir buvusi visų bendroji kalba).

Taigi, visų šiuo metu kalbančių i.e. kalbomis žmonių protėviai 4000 m. prieš Kr. kalbėjo viena ir ta pačia kalba. Toji kalba, vartojama didelio skaičiaus žmonių, buvo suskaldyta į tarmes, kaip tai atsitinka su šių dienų kalbomis. Manoma, kad indoeuropiečiai gyveno arba Azijoje, arba ant Azijos ir Europos ribos, arba šiaurės rytų Europoje. Bet kur jie bebūtų gyvenę, ilgainiui jie pradėjo keliauti, jiesko-

dami naujų gyvenamų vietų, vis daugiau atsiskirdami ir atitoldami vieni nuo kitų, keisdami gyvenimo sąlygas ir papročius. Šis i.e. kalbos suirimas tikriausiai neįvyko vienu kartu, bet vystėsi pamažu, apie ką liudija įvairios kalbinės ypatybės, užtinkamos tam tikrose kalbų grupėse, bet kurių visiškai nėra kitose grupėse. Nežiūrint to, kad i.e. kalbos atsiskyrė nuo bendrosios kalbos įvairiais laikotarpiais, jos visos išlaikė tam tikrus būdingus bruožus, liudijančius apie jų bendrą kilmę. Bendrosios i.e. kalbos grupės, turėjusios savo nuosavas evoliucijas vis tiksliai pakankamai skiriasi vienos nuo kitų, kad sudarytų atskirus vienetus. Eidamos nuolat savarankiškesniais keliais, i.e. kalbamos tarmės galutinai susiskirstė į dideles, šiandien iš pirmo žvilgsnio, visiškai nepanašias kalbų grupes, kaip tai indo-iraniečių, keltų-italų, graikų, romanų, germanų, slavų ir baltų kalbų grupės. Šios pastaros, savo ruožtu vėl susiskaldė į paskiras kalbas, kaip pvz. romanų kalbų grupė į prancūzų, italų, ispanų, portugalų, rumunų kalbas; arba baltų grupė į dvi iki šių dienų išsilaikiusias lietuvių ir latvių kalbas, bet dar iki 18 šimtmečio egzistavusią senąją prūsų kalbą, o dar anksčiau kalbėtas ir sudavų, galindų, jotvingių tarmes. Tiesa, prūsų kalba buvusi daugiau nutolus nuo lietuvių ir latvių kalbų, negu šios dvi kalbos tarpusavyje. Kalbininkas K. Būga savo knygoje „Kalba ir Senovė“ tvirtina, kad istoriniai kalbant, latvių kalba tesiskiria nuo lietuvių kalbos tiek, kiek augštaičių ir žemaičių tarmės.

Yra priimta galvoti, kad i.e. laikotarpy, t.y. kada visos šios gentys kalbėjo įvairiomis tos pačios kalbos tarmėmis, baltų protėviai gyveno i.e. šeimos tėviškės pakraštyje, t.y. ant šiaurinės ribos i.e. kalbų sferos. Jų kaimynais buvę: į rytus – mordvai; į pietus – proslavai; į šiaurę – suomių tautos, ir į vakarus – proteutonai. Baltus mini pirmą kartą Plinius savo „Naturalis Historia“ 1 šimtmečiuje. Ten randamas vardas „Baltia“ ar „Baltia“. Ir tik po 1000 metų vėl sutinkamas tas vardas vokiečio Adam v. Bremen veikale „Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum“ – „mare balticum“ formoj. Apie baltų tautas pirmą kartą kalba Tacitas (apie 45 m.) savo „Germania“, kur jis mini „aestiorum gentes“. Aisčių vardą randame 500 metų vėliau pas Jordanes, o taip pat veikale „Praefatio in vitam beati Caroli Magni“, kur kalbama apie aisčius ir jų kaimynus slavus, gyvenančius pietiniam Baltijos pakraštyje. Paskutinį kartą užtinkame aisčių vardą 9 a. viename kelionių aprašyme apie pietų-rytų Baltiją.

Senąją baltų apgyventą teritoriją reikėtų įsivaizduoti maždaug tarp Vyslos ir Okos upių ir tarp vakarinės Dauguvos ir Pripetės upės. Manoma, kad baltai čia gyveno kaimynystėje su slavais, bet paskui buvo atskirti naujai susidariusio ežero ir pelkių. Kai kurie mokslininkai, remdamiesi vietovių pavadinimais, tvirtina, kad baltų teritorija siekusi Maskvą ir Kalūgą. Ežerui išnykus, baltai ir slavai vėl tapę kaimynais apie 2-3 a. prieš Kr. Ir kai 6 a. slavai, stumiami skytų, pradėjo trauktis į šiaurę, baltai nusiakėlė į šiaurės vakarus, t.y. į jų galutinai pastovias

gyvenamas vietas. Pirmieji, atrodo, atvyko vakariniai baltai (prūsai), kurie išstūmė čia anksčiau gyvenusius vakarinius suomių. Manoma, kad apie 5 a. pastarieji gyveno visame Baltijos pakraštyje iki Nemuno įtakos. Pas suomių dar ir dabar galima rasti daug išlikusių baltų kilmės žodžių. Pvz. suom. "ativo", liet. "ateivis"; suom. "heimo", liet. "šeima". Tuo tarpu kai baltai iš suomių pasiėmė tik kaikiuriuos laivininkystės žodžius.

Senovės baltams buvo žinomi daugumas metalų: varis, sidabras, auksas, geležis, plienas. Apie jų ūkinę santvarką galima spręsti iš žodžių reiškiančių žemės ūkį, gyvulininkystę ir bitininkystę. Jie vertėsi mažiausia dviejų rūšių pramone, t.y. geležies kaustymu ir odos dirbiniais. Taip pat jie pažinojo ir jūrą. Apie tai liudija trijose pagrindinėse baltų kalbose išlikę žodžiai. Pvz.;

liet.	varis	lat.	varš	sen. prūs.	wargien
	sidabras		sudrabs		siraplis
	geležis		dzelzi		gelso
	plienas		pliens		playnis
arba vėl:	linai		lini		
	šėkas		seks		schokis
	kalvis		kalejs		wutris
	minikas		adminis		mynix
pagaliau:	jūrės		jūra		jurin.

Bestudijuojant baltų nuosavus žodžius ir skolinius (pvz. iš slavų kalbų) galima spręsti ir apie protobaltų gyvenamas vietas. Jie turėjo įsikurti miškų kirtimuose ir upių pakraščiuose, moderuotame klimato; vertėsi medžiokle ir žvejyba. Nes iš tikrųjų protobaltų žodynas atitinka tos rūšies gyvenamai vietai. Pvz.:

liet.	ąžuolas	lat.	ozols	sen. pr.	ansonis
	uosis		osis		woasis
	tauras		taurs		tauris
	briedis		briedis		braydis
	kiaunė		cauna		caune
	lašiša		lasis		lasasso.

— — — —

Pereito šimtmečio gale kalbininkai atkreipė dėmesį į tam tikrus panašumus esančius baltų ir slavų kalbose. Kaikurie jų, perdėdami tų panašumų svarbą, sujungia tas dvi kalbų grupes į vieną balto-slavų kamieną. A. Vaillant "Grammaire comparee des langues slaves" rašo: "... Slavų kalbos yra tiek artimos baltų kalboms, jog reikia pripažinti, kad čia esama 2 grupių, kilusių iš vienos bendros kalbos, ir kad reikia prileisti, kad tarp bendros i.e. kalbos ir bendros slavų kalbos, susidariusios istoriškai laikais, yra buvęs baltų-slavų laikotarpis". Bet pradėdamas A. Meillet vis daugiau ir daugiau kalbininkų tvirtina, kad baltų ir slavų kalbose esami panašumai yra būdingi ir kitoms grupėms ir dėl to tos dvi kalbų šeimos neturėtų būti suvedamos į vieną. Kiekvienu atveju, dėl susidėjusių istorinių aplinkybių, slavų ir baltų kalbos turi daug bendro, kaikiurių tvirtinimu daugiau net už italų-keltų ar indų-iraniečių grupes, sudarančias vienumas. Baltų kalbos giminystės laipsnis su slavų kalbomis yra juo sunkiau išsprendžiamas, kad tomis kalbomis rašyti dokumentai išliko vos iš 16 ir 9 a. respektiviai. Bet nežiūrint to, kad slavų ir baltų pirmieji užsilikę tekstai yra iš taip netolimos praeities, abi grupės jų struktūros ir žodyno dėka priskiriamos prie pačių archaiškiausių i.e. kalbų. A. Meillet "Les langues dans l'Europe nouvelle" sako: "Nors seniau-

si lietuviški tekstai tėra iš 16 a., lietuviški žodžiai kaikiuriais atvejais yra artimesni pradinei formai negu atitinkami sanskritų ar graikų kalbos žodžiai, kurių tekstai yra užrašyti 2000 metų anksčiau". Kitoje savo knygoje "Les dialectes indo-européens" jis taip pasisako apie baltų-slavų kalbų panašumo priežastis: "Bendrai paėmus baltų ir slavų kalbos turėjo tas pačias pradmenis, vystėsi tose pačiose sąlygose ir įtakoj tų pačių veiksmų; gal net yra buvęs ilgesnis ar trumpesnis bendrumo laikotarpis..., bet jo bėgyje slavų ir baltų kalbos nepadarė žymesnių pakeitimų. Pakanka pažiūrėti į veiksmazodį, kad pastebėtumėm, jog jau iš seno šios dvi eigos buvo nepriklausomos viena nuo kitos; bendrai žiūrint viskas panašu, ... bet detalėse viskas skirtinga... Baltų ir slavų kalbos mums yra gražiu pavyzdžiu dviejų lygiagrečių, bet jau nuo seno savarankiškų raidų".

Kalba yra apibūdinama fonologijos, morfologiškos struktūros ir žodyno. Pastarasis greičiausiai pasiduooda svetimais įtakais. Tartis įgyjama iš mažens ir beveik be išimties žmogus ją išlaiko visą savo gyvenimą. Gramatika irgi neiktamas elementas, kuris įsitvirtina kiek vėliau, bet kurio pastovumas išseina iš jį vartojančių žmonių dvasinio pastovumo.

Imkime pirmiausia garsamokslį. Iš tikrųjų baltų ir slavų kalbų garsų sistemoje galima rasti labai daug bendrų raidų. A. Brueckner nori iš kaikiurių lygiagrečių išvesti šių dviejų grupių vieningumą; kiti kalbotyros žinovai kalba apie "natūralų dialektą" (Chr. S. Stang), t.y. izoglosų grupę, susidariusią baltų ir slavų tarpe po i.e. šeimos iširimo.

Tačiau daugelį šių reiškinių randame ir kitose i.e. kalbose. Vienas šios srities žinovas, ginąs baltų ir slavų kalbų nepriklausomumą yra A. Sennas. Jis įrodo, kad tokio vieningumo nėra buvę. Pasak jo viduramžiuose baltgudžių kalba buvusi galinga ir turėjusi didelės įtakos į baltų kalbas. Tuo aiškintinas kaikiurių slavų ir baltų žodžių formos ir prasmės suartinimas. Jis sako, kad baltai kalbėjo dviem kalbomis ir pastebėjo tarp jų ir atitinkamų slavų žodžių morfologišką giminystę, ir pritaikė savo žodžiams atitinkamų slavų žodžių prasmę. Tokiu būdu šie žodžiai tapo identiški savo forma ir prasme. Jis prikiša vieningumo šalininkams, kad jie vengia lyginti sintaksę, kadangi yra sunku nustatyti, kurie žodžių sudarymai yra paveldėti ir kurie pasiskolinti. Sennas atmeta jų fonetikos duomenis prikišdamas, kad jie nėra pakankamai svarūs, arba kad tos pat ypatybės randamos ir kitose i.e. kalbose. Daugumoje atvejų tai yra tąsa bendrų i.e. tendencijų, arba lygiagrečių, bet vienos nuo kitų nepriklausomos eigos, arba suartinimai, įvykę etimologinės patraukos pasėkoje.

Morfologijos ir sintaksės srityje baltų slavų vienybės šalininkai atkreipia dėmesį į didelį skaičių bendrų toms dviem grupėms reiškinių. J. Endzelino nuomone lingvistiniai baltų ir slavų protėviai turėję būti kaimynais po i.e. šeimos iširimo ir iš šio bendro laikotarpio būtų kilusios šios bendros naujenybės. O kad jų nėra daug, jis tai aiškina tuo, kad baltų ir slavų kalbos yra labai konservatyvios ir visais atžvilgiais mažiausiai evoliucionavusios. Jis siūlo priimti kalbos vieningumą, nes taip kaip visos kalbos skaidosi į tarmes laiko bėgyje, taip ir baltų ir slavų kalbos turi skirtumų. O kas liečia kitus skirtingus požymius, iškeliamus šios hipotezės priešininkų, tai jie atsiradę po baltų ir slavų atsiskyrimo.

Tačiau nemaža tų būdingų bendrybių užtinkame ir kitose i.e. kalbose, kaip pvz. įvardžiuotinių būdvar-

džių sudarymas, kuris buvo žinomas jau avestos kalbai. Kiti reiškiniai vėl nėra būdingi visoms baltų kalboms ir pareina iš i.e. gramatikos, ką Sennas išveda iš izoglosų įtakos, kuriuos baltų ir slavų kalbos turėjusios bendrai su pro-germanų ir pro-iraniečių kalbomis. A. Meillet taip apibūdina baltų slavų kalbų morfologijos klausimą: baltų ir slavų kalbos turėjo lygiagrečias raidas, ko pasekoje susidarė kaikurios identiškos formos, bet kurių nepakanka bendram kalbų vystymuisi įrodyti.

Būdingi slavų ir baltų kalbų veiksmažodžių aspektai randami ir senose germanų tarmėse. Senno nuomone, panašumas ypač ryškus ne tarp slavų ir baltų, bet tarp slavų ir germanų kalbų. Šios abi kalbų grupės vartoja perfektivo dabartinį laiką būsimam veiksmui išreikšti, kadangi jos neišlaikė i.e. būsimąjo laiko formų. Baltų kalbos gi, išlaikė ir i.e. būsimąjį laiką ir jų veiksmažodis turi daugybę laikų. Kyla klausimas, iš kur atėjo veiksmažodžių aspektai? Kadangi gotų tesktai yra užsilikę iš daug senesnių laikų, ir kadangi gotai buvo užvaldę slavus, — yra labai galima prielaida, kad slavai pasisavino gotų veiksmažodžius.

Taigi ir morfologijos srityje yra tiek pat, jei ne daugiau argumentų, liudijančių, kad baltai ir slavai, išsijungę iš i.e. šeimos,ėjo atskirais keliais.

Žodyno palyginimas dažnai yra buvęs tas faktorius, kuris versdavo mokslininkus tvirtinti, kad baltų slavų kalbos turi būti traktuojamos kaip priklausančios vienai grupei. Iš tikrųjų, bendrų žodžių skaičius yra labai didelis, panašiai kaip indo-iraniečių grupėje. Nes randamas panašumas netik šaknų, bet ir giminės bei kirčio. Čia gal įdomu paminėti, kad bendruose baltų ir slavų žodžiuose, lietuvių kalba pasiėmė konkrečią to žodžio prasmę, o slavų kalba — abstrakčią. Endzelinas duoda 200 žodžių sąrašą bendrų tik baltų ir slavų kalboms. Bet ir čia daugiau pusės tų žodžių turi šaknis, kurios pasitaiko ir kitose i.e. kalbose. Net aršiausi baltų slavų vieningumo šalininkai pripažįsta, kad yra labai neaiškių etimologijų, kurių kilmės negalima nustatyti, ir kad belieka tik faktų konstatavimas.

Lygiai kaip fonetikos ir morfologijos srityje, ir žodyno atžvilgiu nenusverią argumentai liudija, kad baltų ir slavų kalbos sudaro atskiras grupes. Visų pirma skirtingi žodžiai tokioms pagrindinėms sąvokoms ir iš seno vartojamiems ir žinomiems dalykams, kaip tai "dievas, žmogus, šuo, medis, raitelis, pienas, žuvis, duona" ir t.t.

Be to, randame labai įdomių panašumų ir tarp slavų ir kitų grupių, pvz. indo-iraniečių. Todėl A. Meillet nuomone slavų ir baltų grupės, iš tarmių požiūrio žiūrint, turėtų būti talpinamos tarp indo-iraniečių ir germanų kalbu. Anot jo, šios bendrybės kilusios iš i.e. vienybės laikotarpio, arba vėliausiai iš laikų, sekusių tuoj po tos prokalbės vienybės suirimo. Todėl neturėtų būti skiriama per daug reikšmės bendriems baltų slavų reiškiniams, kadangi didelė jų dalis kilę iš tų laikų, kai slavai turėjo daug įtakos baltams. Iš tikrųjų slavų įtaka lietuvių kalbai buvo labai didelė, toje pasekoje įvyko didelių pakeitimų. Rusų įtaka prasidėjo nuo 6 a., ir pasiekė augščiausio laipsnio 9 a. 14 amžiuje ją pakeitė lenkų įtaka, kuri 18 a. buvo pakeista, bent dalinai, vėl rusų įtaka. Tai yra labai apgailėtinas faktas, kadangi įdomiausia baltų grupės kalba, t.y. lietuvių kalba, buvo paliesta keliolikos sluoksnių slavų įtakos, kuri daugiausia gal ir padarė įtakos žodynui. Dar šiandien lietuviškos pa-

vardės liudija apie baltgudžių įtaką. Išstos žodžių kategorijos buvo sudarytos pagal lenkišką pavyzdį, pvz. veiksmažodžiai galūne -auti iš lenkų -ować. Lenkų dominacija atsiliepė ir intelektualiniame ir dvasiniame gyvenime. 16-17 a. literatūra buvo perdėm lenkų įtakoje; bažnytinis žodynas, išskyrus žodžius "dievas" ir "dangus", yra ištisai skolintas iš slavų kalbų.

Tokia didelė svetima įtaka, aišku, iššaukė reakciją, įvykusią pirmą kartą apie 1600 m. pas katalikų autorius. Ši purifikacija vis stiprėjo ir tęsėsi iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo.

Bet ne visi slavų žodžiai buvo pasiimti slavų įtakos dėka. 13 a. kaikurie slavų žodžiai pateko į lietuvių kalbą per germanų kalbas. Kiti gotiškos kilmės žodžiai pateko į lietuvių kalbą slavų kalbos skolinių forma. Iš visų baltų tik senieji prūsai yra turėję sąlytį su gotais, po to kai jie užkariavo Rytprūsioose suomių anksčiau apgyventas vietas, kurie savo ruožtu buvo valdomi gotų apie 500 m. prieš Kr. Tuo aiškinamas reiškinys, kad Baltijos suomia turi gana daug skolinių iš gotų, tuo tarpu lietuviai labai mažai. Seniausi tokių žodžių būtų "gudas", kilęs iš pro-germanų "ghudaz". Kadangi apie 500 m. prieš Kr. Vyslos slavai buvo gotų valdžioje, senieji prūsai tuo būdu būtų pritaikę tą vardą ir gotams ir jų valdomiems slavams (gudams). Lietuvių kalba ši žodį su jo modifikuota prasme, perėmusi iš senosios prūsų kalbos. Įdomu pažymėti sąryšyje su tuo, kad Prūsijos lietuvių buvusių 500 metų vokiečių įtakoje, žodynas turi daug daugiau slavų kalbos žodžių, negu lietuvių, gyvenusių rusų įtakoje. Šis reiškinys aiškinamas didele reakcija įvykusia 19 a. pradžioje prieš rusifikaciją.

R. Trautmann, etimologiško baltų-slavų žodyno autorius (1923 m.) remia baltų slavų vieningumo hipotezę žodyno panašumais, tuo tarpu paprastai daugiau dėmesio kreipia į garsų ir formų sutapimus. Bet A. Meillet savo straipsnyje apie slavų žodyno kilmę, naudodamasis Trautmanno argumentais, įrodinėja, kad, atvirkščiai, tie argumentai irgi įrodo baltų ir slavų kalbų savarankiškumą. Anot jo: 1) kaikurių ypatybių išnykimas yra taip pat svarbus kaip ir identiškų savybių egzistavimas; 2) baltų slavų žodyno bendrybės randamos ir su kitomis i.e. kalbomis; 3) baltų ir slavų žodyno paralelizmas ir nepriklausomumas gali būti įrodytas ir morfologijos pavyzdžiais; 4) žodžiai, vaizduoją indoeuropiečių civilizaciją, yra geriau išsilaikę baltų negu slavų kalbose.

Lieka dar kirčiavimo/priegaidės klausimas, kuris yra taip būdingas baltų ir slavų kalboms. Bet nevertetų ir jam per daug reikšmės duoti, kadangi i.e. kirčiavimo ir priegaidės pėdsakai užtinkami ir germanų kalbose. Be to, kirčių vartojimas baltų ir slavų kalbose labai skiriasi. Tiesa, ir baltų ir slavų kalbos, kaip vienos iš konservatiškiausių i.e. kalbų, išlaikė i.e. kilnojamą kirtį ir primityvaus "tono" pėdsakus. Dalinai šie būdingi bruožai randami sanskritų bei graikų kalbose, tačiau ši charakteristika yra ypatingai ryški kaikuriuose slavų kalbose, o lietuvių kalboje itin tiksl. Abiejose grupėse kirtis yra i.e. tono tęsinys. Klausimas yra labai sudėtingas. Visos grupės įvairiai traktavo i.e. toną. Sanskritų dokumentai padeda nustatyti pradinio — originalaus tono vietą; graikų raštai — tono vietą ir priegaidę, bet tai galioja tik pastutiniam skiemeniui; lietuvių kalba ištikimai išlaikė kirtį, bet detalėse prieštarauja pradinei priegaidei; rusų ir bulgarų kalbos išlaikė kirtį, bet ne priegaidę;

lenkų ir čekų kalbose neliko nė likučių i.e. tono; serbo-kroatų ir slovėnų kalbos įdomios kirčio ir priegaidės atžvilgiu, bet čia tyrinėjimas apsunkinamas kirčio kilnojimu. Daugelis kalbotyros žinovų neigia, kad kirčiavimo ypatybės esančios i.e. laikotarpio paveldėjimas, bet tvirtina, kad tai esąs toms dviems grupėms bendras naujas įnašas. Šio klausimo analizė labai apsunkinama tuo, kad dokumentai su pažymėtais kirčiais yra dar vėlesnių laikų negu pirmieji raštiški tekstai bendrai, kurie jau ir taip yra nepalyginti naujesni už kitų grupių dokumentus. Todėl galima beveik išimtinai remtis dabartiniais šių kalbų kirčiavimais. Tačiau nereikia pamiršti, kad ir germanų kalbos turi i.e. tono kilnojimo pėdsakų, ir kad modernios šiaurinės germanų kalbos dar ir šiandien vartoja priegaides (norvegų, švedų ir anksčiau danų). Gal išvadoje galima būtų sakyti, kad modernios baltų slavų tonalinės struktūros požymiai įdomesni savo archaiškumu negu naujais įnašais. Nes skirtumai, randami kiekvienos grupės ribose atskirai, leidžia spėti, kad čia būta greičiau dalinių ir chronologiškai tolimų kontaktų, negu kalbos bendrumo.

Dviejų grupių giminystei tiksliai įrodyti reikėtų turėti galimybę palyginti *visas* taisykles ir *visus* reiškinius iš bendro i.e. laikotarpio ir iš laikotarpio, kuris sekė tuoju po to. Tyrinėjimo vien seniausių mūsų kalbų formų nepakanka. Daugelis sunkumų galėtų būti nugalėti, jei būtų daugiau žinoma apie baltų ir slavų santykius su jų kaimynais istoriniais laikais, kaip tai germanais ir ugro-finais, nes geografinė kaimynystė turi didelės įtakos.

Santraukoj, žodyno, morfologijos ir fonetikos parašumai baltų ir slavų kalbose turi būti aiškinami dalinai kaip archaiškos formos, išlikusios iš bendros indoeuropiečių kalbos, dalinai kaip lygiagrečios raidos arba skoliniai susidarę politinių bei geografinių aplinkybių įtakoje.

Istorijos bėgyje atskiros kalbos išliko savistovios nepriklausomai nuo to, kiek jos turėjo skolinių ar kiek savų formų išlaikė, bet dėka noro kalbėti gimtąja kalba. Kalba išlieka savistovi, jei žinome, kokią kalbą norėjo vartoti ir manė, kad vartoja tie, kurie mums ją perdavė.

Bibliografija:

- Būga, K. — Kalba ir Senovė, Kaunas, 1924.
 Endzelin, J. — Altpreussische Grammatik, Riga, 1944.
 Slavjano-baltiškijje etjudy, Kharkov, 1911.
 Meillet, A. — Les langues dans l'Europe nouvelle, Paris, 1928; Les dialectes indoeuropéens; Les origines du vocabulaire slave. I. Problème de l'unité balto-slave.
 Senn, A. — Verbal aspects in Germanic, Slavic & Baltic, Lang XXV (1949): 402-9.
 Stang, Chr. S. — Einige Bemerkungen ueber das Verhaeltnis zwischen den slavischen und baltischen Sprachen, NTS XI (1939): 85-98.
 Trautmann, R. — Baltisch - slavisches Woerterbuch, Goettingen, 1923.
 Vaillant, A. — Grammaire comparée des langues slaves, Paris, 1950.
 Brueckner, A. — Die slavischen Fremdwoerter im Litauischen, Weimar, 1887.

KELIONĖ Į RAMBYNO JONINIŲ ŠVENTĘ

Keliaudamos su Ramule po Lietuvą, nutarėmė mūsų kelionę baigti garlaiviu. Abidvi rašome savo kelionės įspūdžius. Pasiskirstėme kraštais. Ramulė rašo iki Šmalininkų, o man rūpi Mažoji Lietuva.

Garlaiviu važiuoja daugybė žmonių. Čia skautai, ateitininkai, šauliai. Visi važiuoja į Mažosios Lietuvos pagirtą vietą — Rambyną.

Aš važiuoju pirmą kartą į Mažąją Lietuvą. Man visa labai įdomu. Klausinėju kitų brolių, sesių skautų: „Ar buvote kas nors Rambyne, ar matėte Mažąją Lietuvą, ar buvote Ragainėje?“ O čia išgirstu, vienas skautas sako: „Buvau, 1934 metais. Baidarėmis plaukėme. Buvome sustoję ir Rambyne ir Bitėnuose. Mūsų ekskursijos vadas buvo tada prof. Kolupaila. Kaip smagu buvo baidarėmis Nemunu plaukti. Oras tada buvo lyg mums pritaikytas. Ne munas tykus, nešė mus tolyn ir tolyn iki pat jūros.“

Kita sesė skautė sako buvusi kaip tik tuo pačiu metu. Ji mokytoja, O Rambyne tada buvo Mokytojų stovykla. Pasakojo, kaip jiems ten gera buvę, tiktai labai bijoję hitlerininkų.

Na, bet gana tų pasakų. Reikėtų dar ir truputį numigti. Juk už trijų valandų būsime tame Rambyne — mano svajonių krašte. Dabar mėnulis šviečia. Būrelis bendrakeleivių patylomis dainuoja, prisitaikydami prie bendro vaizdo: mėnulio, tykiai tekančio Nemunėlio ir ritmingai pūknuojančio garlaivio. Pamažu, bet ryžtingai slenkame pro Viešvilę, pro Baltupėnus, pro Sokaičius. Toliau Žemieji ir

Augštieji Eisuliai. Tarp Augštųjų Eisulių ir Ragainės miesto, Nemuno kairėje pusėje, tęsiasi augšti, skardūs krantai su medžiais ir krūmokšliais apžėlusiomis daubomis. Šitie krantai ir daubos tokios žavėtinios ir įspūdingos, kad aplinkiniai gyventojai tuos krantus praminė „Lietuvos Šveicarija“. Dešinėje tamsuoja Šereiklaukio miškas. Kada plaukiame pro Ragainę, prisimename, kad tenai sena pilis, kryžiuočių pastatyta. Naktis, nedaug ką ir matome tos Ragainės. Vienas iš ekskursantu pasakoja, kad buvęs net pilyje ir visą pilį išvaikščiojęs. Joje dabar esąs teismas ir kartu kalėjimas. Langai, sako, nedideli, bet tų langų briaunos tokios plačios, kad ant jų galėtume lovą ir stalą sustatyti. Už Ragainės prasideda abiejose pusėse Nemuno pievos, pievos. O už tų pievų jau Rambynas. Iš tolo matome, kad apšviestas. Girdime, kai laivo kapitonas sako: „Ar tik bus vietos kur sustoti? Juk tenai šiandien didžiausia šventė metuose — Joninės.“ Jau garlaivis švilpia. Na tai ir Rambynas.

Girdėti muzika, dainos. Čia pat ir prieplauka pastatyta. „Matyt, kad laukia kauniškių“, sako laivo kapitonas.

Krante mus pasitinka pulk. Šarauskas, pulk. Sadžiūsis ir visa eilė pažįstamų, jau anksčiau atvažiavusių iš Kauno ir Klaipėdos. Visi mus pasitinka nuoširdžiai ir džiaugsmingai. Iš vienos pusės: „Valio kauniškiai“, iš kitos: „Valio Rambynas“!

Vienas skautų sako: „Žiūrėk, tenai Martynas Jan-

kus ir jo duktė Elzė". Visi linksmi. Sveikina mus lyg senus pažįstamus.

Kopiname į kalną. Rambynas 73 metrų augščio kalnas. Sakoma, kad augščiausia vieta Mažoje Lietuvoje. Laiptų negalime suskaityti. Begalo sunku lipti, nors nieko su savim nenešame. Visi daiktai liko laive.

Užlipę, netikėjome savo akimis. Kiek čia žmonių! Kiek jaunimo, kiek linksmumo. Bet, juk šiandien Joninių vakaras. Ko liūdėti.

Mudvi su Ramule klausiamo pulk. Šarauską: "Ar mes ir Bitėnus matysime?" "Tikrai", atsako jis. "Tuoį supažindinsiu su Jankute". Supažindino. Jankutė, Mažosios Lietuvos tautiniais rūbais pasipuošusi, linksmi mudvi prakalbino. Sako: "Pirma čia pasilinksminsime, pasiklausysime dainų. Paskui auštant, eisime namon į Bitėnus. Juk išsimiegoti galėsite ir po Joninių". Tokie žodžiai mudviem jau patiko. Susitarėme prie kokios eglės susitiksime. "Bet, pirmto" sako, "einame, parodysiu labai gražų vaizdą". Nuvedė pro eglės į augštesnę Rambyno vietą Nemuno pusėn. Bet, kaip gražu tenai! Eglės, pušys, beržai ir dar tokie skaniai kvepiantys sidabriniai gluosneliai. "Taip tiktai ir gali būti Rambyne" pagalvojau aš. "O lakštingalų daugybė, rodos niekur jų nėra tiek daug. "O gal ir jos atskrido iš abiejų pusių Nemuno padėti švęsti Jonines Rambyne", sako Ramulė. Išėjus į mažą aikštelę, prieš mūsų akis buvo lyguma, rodėsi lyg Nemunas toli, toli apačioje. Ir toks gražus vaizdas! Tenai Ragainė, lyg užburta pilis. Žiburių žiburėliai tik mirga. O Nemunas išdidus, bet greitai sau plaukia į tolimas jūras, lyg norėdamas pranešti visas naujienas, ką matė Didžiojoje Lietuvoje. "Dabar", sako Jankutė, kreipkitės į dešinę, tai Tilžė. Judvi turbūt žinote, kad tenai Vydušas gyvena?" — Po valandikės Jankutė sako: "O dabar einame, parodysiu Aukurą." Nuvedė į aikštelę. Tarp augštų, augštų pušų, viduryje riogso aukuras. Atrodo, lyg pušų viršūnių nėra, tik kamieniai stovi išsirikiavę ir aukuro ugnelės šešėliai šokinėja nuo vienos pušies prie kitos ir žaidžia sau linksmi. Čia per Jonines dieną ir naktį dega ugnis. Pagėgių gimnazijos skautai ir Bitėnų šauliai yra įpareigoti tą ugnelę per Jonines kurstyti. Ramulė klausia Jankutę: "Ar yra kokių padavimų apie Aukurą?" "Kur nebus", atsako ji. Šitas aukuras čia prieš kokius 20 metų pastatytas. Tas akmuo atvežtas iš Bitėnų. Tai mano tėvelio gimtinių namų kartinis akmuo. Mūsų gyvenamieji namai per Pirmąją pasaulinį karą buvo apgriauti. Paskui juos visiškai nugriovė. O vieną iš kartinų akmenų, kadangi jis buvo toks didelis ir gražus, keturiais arkliais atvilko į Rambyną ir — dabar ant jo dega vėl ugnelė, kaip mūsų Lietuvos didingais laikais, kada po šias girias vaikščiojo vaidilos ir vaidilutės. Tikrais aukuras stovėjo tenai, kur aš judviem rodžiau Ragainę ir Tilžę. Bet, kada vokiečiai užėjo, jiems nepatiko, kad lietuviai dar vis prie to aukuro ateina ir meldžiasi. Jie bandė jį sprogdinti. Bet iš apylinkės nesirado nei vieno žmogaus, kuris tą darbą būtų atlikęs. Visi bijojo dievų keršto. Nors valdžia siūlė daug pinigų už tokį darbą. Tas akmuo liko iki 1848 metų. Vokiečiai parsigabeno darbininkų iš tolimos Vokietijos, kad tą akmenį suskaldytų. Bet nelaimė ištiko juos. Vienam akmens skeveldra įkrito į akį ir tas žmogus apako. Antram ranka palūžo. Trečiasis krito ir buvo negyvas. Bet vėl po ilgo laiko malūnininkui Schwartzui iš Bar-

dinų, čia pat prie Rambyno, reikėjo naujų girnų. Jis apsižiūrėjęs aukuro akmens skeveldras, nutarė, kad jos labai tiktų naujoms girnoms. Valdžia pardavė jam tą akmenį už pigius pinigus. Bet ir vėl nelaimė. Vos tos girnos buvo pastatytos ir malūnas pradėjo su naujomis girnomis malti, pats malūnininkas Schwartzas pakliuvo tarp girnų ir girnos jį negyvai sumalė. Taip tas akmuo dar ilgai keršijo už jo pagrobimą.

Mudvi su Ramule vis daugiau dar norime žinoti apie Rambyną. Bet Jankutė rodo į gretimą aikštę ir sako: "Na, žiūrėkite tenai, ten raganas degina". Mudvi išsigandome: "Ar dar yra raganų Rambyne?" "Nevien tik raganų, bet ir laumių ir nykštukų pilnos sakrūmės?" "Ryte, kai eisime į Bitėnus, parodysiu jų pirštus", sako Jankutė.

Kai pradėjo aušti, švisti, Jankutė susirado mudvi sėdinčias po ta nurodyta egle ir mes traukėme per kvepiantį rytinį mišką Bitėnų link.

Ėjome vis gražiais takais, visokiais žydinčiais krūmais, krūmeliais apsodintais. Vis eglės, pušys, beržai. O pro juos matėsi rytmetinis Nemunėlis, kuris mus vakar naktį iki Rambyno atnešė. Netoli Bitėnų stovi būrys didelių senų eglių. Jų šaknys iš smėlio tarpais išsikišusios ir praeivių pėdomis baltai nutrintos, atrodo baltos rankos, balti pirštai. "Tai Rambyno laumių pirštai", sako Jankutė.

Bitėnai, gražus, švarus kaimas, visai prie pat Nemuno. Joninių metu, nakties beveik nėra. Šviesu jau.

Stai ir Jankų sodyba. Ir čia žmonių daugybė. Vieni eina miegoti į daržinę, kiti troboje. Kiti vėl jieskosi ramaus kempelio sodnelyje, susimetę į būrį.

Jankutė kažkas užkalbino ir ji nuėjo. Mudvi stovime prie vartelių ir žiūrime į tuos namus. "Gal pro tuos pačius vartelius, kur dabar mudvi praėjome, anais laikaisėjo ir Šliupas ir Kudirka?", sako Marytė. Priėjęs pulk. Šarauskas ir nugirdęs mudviejų pasikalbėjimą, sako: "Tikrai, kad taip buvo. Pro tuos pačius vartelius knygnešiaiėjo. Vienas iš žymiausiųjų buvo Jurgis Bielinis. Vieni jį vadindavo Baltuoju Ereliu", kiti vėl "Ministeriu". Bielinis čia ir slapstės kurį laiką, kada už jo galvą rusų caras buvo pažadėjęs daugybę rublių. Čia ir anais spaudos draudimo laikais lietuviškos knygos ir laikraščiai buvo spausdinami. O kiek čia vokiečių žandarų kratyti tie namai. Vienos kratos metu jieškojo vėl žmonių ir žandaras klausia: "Wohnt hier ein Herr mit Namen Tamsta?" Tai išgirdę Jankų vaikai pradėjo juoktis. Žandaras užpykęs sako: "Na, jau ir vaikai prieš mus nustatyti".

Dar mums besikalbant, atėjo Jankutė ir sako: "Einame dabar į namus. Gal daugiau pažįstamų susitiksime." Nuo vartelių einame gėliuotais palangiais į namą. Prie pat durų sutinkame Martyną Jankų ir daugybę linksmų svečių, iš Šiaulių, iš Klaipėdos, Tilžės ir Karaliaučiaus. Tarp kauniškių matome seną pažįstamą, dr. Nemekšą, kuris mums sako: "Mergaitės, norite gražios būti, tai prauskitės rasa". Jis parodė pavyzdį — ir mes visos braukėme rasą ir prausėmės.

Paskui Martynas Jankus vedė visus į namus sakydamas: "Noriu, kad visi į Amžinąją Rambyno Knygą įsirašytumėte. Kada po šimto metų vėl atklysite į Bitėnus, rasite čia savo pavardes, juokavo senelis žilabarzdis vis geros nuotaikos.

"Tarp kitko jis yra skautų globėjas", aiškina mums pulk. Šarauskas. "Galite mokyti visuomet bū-

Amžinos atminties Dr. Adolfas Šapoka

Š.m. kovo mėn. 9 d. 3 val. p.p. nuo staigaus širdies smūgio mirė „Tėviškės Žiburių“ redaktorius dr. Adolfas Šapoka. Toronto ir viso pasaulio lietuviai buvo sukrėsti žymaus mokslininko ir veikėjo netikėtos mirties.

Dr. A. Šapoka gimė Grybelių kaime, Utenos vls. ir apskr. 1906 m. vasario mėn. 13 d. Pradžios mokslą išėjo Utenoje, gimnaziją baigė 1925 m. Panevėžyje ir tais pačiais metais įstojo į VD un-to humanitarinį fakultetą, kurį baigė 1929 m., parašydamas darbą „Naminės kovos Lietuvoje 16-17 a. gale“. Karinę prievolę atliko 1929 m. karo mokykloje ir išėjo į atsargą leitenanto laipsniu.

Turėdamas moksliniam darbui gabumų parašė

disertaciją „Lietuva ir Lenkija po 1569 m. unijos“. Daktaro laipsnį gavo 1938 m. — „magna cum laude“. Gilino studijas Prahoje, Stockholme, Vilniuje ir Krokuvoje. Prieš Lietuvos okupaciją profesoriavo Kauno un-te. Pirmosios bolševikų okupacijos metu buvo atleistas. Vokiečių okupacijos metu profesoriavo Vilniaus un-te. Antru kartu plūstant į Lietuvą bolševikams, 1944 m. su šeima pasitraukė į Vokietiją. 1948 m. atvyko Kanadon. 1949 m. buvo pakviestas redaguoti „Tėviškės Žiburių“, tas pareigas ėjo iki pat mirties.

Jo mokslinis palikimas: „Lietuvos istorija“, „Senasis Vilnius“ — gavo „Aidų“ premiją, „Vilnius Lietuvos gyvenime“ — išverstas ir į anglų kalbą ir paruošta spaudai, „Lithuania through the ages“, be to, daugybė mokslinių straipsnių tiek nepriklausomos Lietuvos, tiek išeivijos lietuvių periodinėje spaudoje. Ir žurnalistinį darbą dirbdamas buvo daugiau mokslininkas istorikas.

Dr. A. Šapoka stipriai reikšėsi Kanados lietuvių katalikų bendruomenės gyvenime ir Kanados Lietuvių Bendruomenėje. Dalyvavo PLB Seime, priklausė ateitininkams ir KLK Kultūros Dr-jai. Kanados Liet. Katalikų Federacijos pirmininku buvo iki mirties. Jo sumanymu buvo pastatytas Lietuvos Kankinių kryžius Midlande.

Didelį patriotą, lituanistą, mokslininką ir istoriką išugdė Lietuvos žemė. Iš jo lietuvių tauta daug tikėjosi, nes buvo suaugęs su lietuvių tremtinių likimine kova.

Jo mirtis skaudžiai palietė netik jo artimuosius — žmoną dr. Adelę ir dukterį studentę Aldoną, bet ir visą lietuvių tautą.

Kanados Lietuvių Katalikų Moterų Draugijos Centro Valdyba ir „Moters“ žurnalo redakcija bei visas kolektyvas kartu su gausia skaitytojų šeima reiškia našlei ir dukrai gilią užuojautą. Tėduoda Viešpats joms stiprybės.

Siekęs augstų idealų ir žūtbūtinę kovą kovojęs dėl moralinės žmogaus didybės ir Lietuvos laisvės, ilsėkis ramybėje, Didysis Lietuvi — mokslininke, visuomenininke, redaktoriau ir mokytojau. Išplėstas iš Lietuvos, amžiams užmigai laisvoje Kanados žemėje.

ti linksmi. Juk jis turbūt daug audrų matęs ir vargo“. Cia Martynas Jankus sako: „Bet ir laimingas. Esu sulaukęs savo darbo vaisių. Štai, šiandien ir laisvą Lietuvą turime. Turime savo karių, savo šaulius, savo skautus. Tik džiaugtis galime tuo.“

Prieiname prie tos Rambyno Knygos. Nemaža. Maždaug pusės stalo. Pradėta rašyti 10 metų Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuvių proga. O kiek parašų, o kiek gražių žodžių. Kiek čia ekskursijų būta. Cia karių pavardės, čia Vydūno, Jagomasto, Reizgio, Ad. Brako, Gaigalaičio, Skipičio, Tumo Vaižganto, Mortos Zauniutės, Sidzikausko. Generolas Raštikis su visu štabu įsirašęs. Cia ir vokiečių kalba ir graikų, lotynų ir net japonų raštas matomas. Kitų jau neprisimenu dabar. Vienu žodžiu, daug kas per tą slenkstį yra žengęs.

Po to Jankutė paprašė prie pusryčių. Visi susėdome ir kalbų daugybė. Po pusryčių Martynas Jankus visus ragino eiti į Rambyną. Juk šiandien ofi-

cialios iškilmės. Ziūriu pro langą ir matau kaip žmonės traukia, ir pėsti ir dviračiais ir važiuoti ir automobiliais. Ir tie visi žmonės keliauja į Rambyną.

Visi svečiai traukiame į kalną. Tenai mūsų trišpalvės plevėsuoja. Ugnelė ant aukuro dega. Abipusiai aukuro stovi Pagėgių gimnazijos skautės ir kursto saugodamos tą ugnelę. Kalbų išgirdome, dainų ir vėl kalbų: kaip reikia mylėti mūsų brangią Lietuvą.

Vėl sutikome daugybę pažįstamų. Taip ir pavarė atėjo ir mūsų garlaivis pradėjo švilpti ir raginti grįžti į laivą. Lipome į pakalnę. Tenai garlaivių ir garlaivių. Visi jau skuba atgal. „Iki pasimatymo ateinančiais metais Rambyne!“ — šaukia vieni ir kiti. O Rambyno šeimnininkai dar ilgai mosuoja. O mes važiuojame juk dar toliau — pro Tilžę į Klaipėdą.

Iš skautės Bitės „Kelionės užrašai po Lietuvą“.

KAIP LAIKAISI, KĄ SKAITAI?

Mes, moterys, mėgstam išsišnekti, ypač telefonu. Išsipasakoti savo namų bėdas, vaikų išdaigas, pirkinius. Neretai pasidalijame skaitytų knygų bei straipsnių mintimis ir išpučiais. Nenuostabu — **išeivė lietuvi** privalo turėti (ir turi?) platesnį dvasinį poreikį.

“Moters” redakcijai pasirodė bandytinu dalyku — **praplešti** ligišolinį knygų skyrių, kviečiant visas gerb. skaitytojas **nuoširdžiai** talkininkauti. Tai darydamos **įsakmiai pabrėžiam**, **pasakymuose** pareikštos mintys **nevisada sutaps su redakcijos kolektyvo nuomone**. Nebūgštaudamos galimų **kontraversinių** teigimų tikimės, jog užsimezgusi polemika tiek išeivijoje, tiek Lietuvoje kuriama literatūra, **neš gyvesnį domėjimąsi mūsų knyga**. O šių reiškinų tolydžio vis labiau pasigendame. Nebus vengiama atsiliepimų ir apie **anksčiau pasirodžiusius leidinius**. Mūsų grožinės literatūros derlius nėra tiek gausus, kad pamėgdžiotume amerikietišką skubėjimą — apšaukti knygą “Bestselleriu” ir... pamiršti. Lietuviškos knygos situacija kitokia. Ne mūsų redakcijoms išlaikyti apmokamus recenzentus, išrenkančius iš tūkstančio leidinių savaitę pačius sensacingiausius. Antra vertus, **nepasikartodama papiginta kaina reta lietuviška knyga turi vilties nepradingti užuomaršoje**. Tai vis nuoskaudos savai knygai ir autoriui, kurias norėtumėm atitaisyti, kviesdamos talkon savo straipsniais ir pastabomis “Moters” skaitytojas.

“Moters” redakcija

V. RAMONO “MIGLOTAS RYTAS”

Nors ir senokai pasirodžiusi knyga, didesnio atgarsio nesusilaukė. Tiesa, užpelnytai išgyrė ją J. Aistis “Draugo” literatūriniam priede, bet kituose laikraščiuose buvo tik prabėgomis paminėta, daugiausia papasakotas suglaustas turinys, o tačiau knyga verta dėmesio.

Visų trijų “Migloto ryto” apsakų veiksmas vyksta kaime — Suvalkijoje — Marijampolės, Vilkaviškio, na, sakysim, Seinų trikampy. Vaizduojamas laikotarpis — nepriklausomybės metai. Visa tai turėtų svarbos, jei autorius būtų vaizdavęs socialinius, luominius kaimo žmonių santykius, jų kartą ir padarinius. Piešęs žmonių papročius, tradicijas, tikėjimus.

V. Ramonas, galima sakyti, pirmas šitaip šiose trijose apysakose **panoro pažvelgti į kaimiečių intymiąją vyro-moters santykių erotinių ir seksualinių impulsų sritį**. Jų analizė ir sudaro “Migloto ryto” knygos turinį. Visos trys apysakos turi vieną bendrą siužetinę jungtį. Jos tarsi variacijos smuikui viena tema. Jos kalba apie **samdinės-grytelininkės meilės, židinio jaukumos, asmeninės laimės troškulį**.

Nors ši tema nėra nauja mūsų literatūroje, o vis dėlto V. Ramono žengta jos traktavime drąsus žingsnis pirmyn. Kuo labiausiai išsiskiria “Migloto ryto” moterys iš kitų mūsų prozoje, tai tuo, kad autorius išvengė mėgėjo fotografo tradicinės pozos: — rymastelio ant palangės”. V. Ra-

mono moteris nei kvailutė nei šventuolėlė, kuri gėdinasi savo kūno šauksmo. **Jos prigimtis ir lytiniai instinktai sveiki ir žmoniški**.

Išeivijos literatūroje, ypač po tremtinių isikūrimo Š. Amerikoje vis labiau įsirežia nevengimas paliesti seksualinių temų. Ar bent mažą mažiausiai nesibaiminti konstatuoti, kad jų veikėjų esama psichologinių būtybių. V. Ramonas bus pirmas pažvelgęs į kaimo moters psichologiją blaiviu žvilgsniu, nesidrovėdamas ir joje atskleisti grynai žmogiškas apraškas.

Tačiau būtų neteisinga suvesti “M. ryto” originalumą ir poveikį vien tik į šį naują reiškinį mūsų literatūroje.

Pažiūrėjus į V. Ramono rašytojišką aktyvą, galime pastebėti vieną esminį autoriaus bruožą, tai **nesitenkinimą išisenėjusiom pažinrom** į gyvenimą, **įieškojimą savos interpretacijos jo nušvietimui**. Vokietijoje pasirodė “Kryžiai” buvo išsaukę savo laiku tikrą polemikos audrą. Romano autorius buvo kaltinamas, kad sukūręs politinį pamfletą nukreiptą prieš liberalus. Abejotina ar “Miglotos rytas” išprovokuos skaitytojų tarpe tolygų subruzdimą. Tačiau ir šiuo kūriniu autorius suteikia medžiagos kontraversiniams pasisakymams.

Išvalgi rašytojo akis pastebėjo mūsų kaimo gyvenime ne vien tik moterų aistringą prigimtį, jų nesitvėrimą ankštame rūbe, kuriuos jos turi prisiimti savo savaizdumui. Perskaicius knygą iškyla kitas įspūdis — tai **moters padėties nelygybė**.

“Migloto ryto” vyriškos lyties atstovai bevaliai, ištūžėliai, vikrūs pasismaguriautojai uždraustu vaisiumi, tačiau užgožti teisėtųjų žmonių sijonu.

Moterys — priešingai — žymiai valingesnės, teisingesnės sprendimuose apie esmines gyvenimo vertybes, jautrios grožiui netgi sukurtam paprasto amatininko rankos. Svarbiausia, **principingesnės savo moraliniuose ištikinimuose**.

Skaitydamas knygą jauti, kad V. Ramonas palietė pirštų galais naują pradą — **tolydžio augancią moterų emancipaciją mūsų visuomenėje**.

Galima nesutikti su jo spalvų pasirinkimu, galima ginčytis ar jis neprasikalto tiesai, suabejojęs vyrų hegemonija mūsų gyvenime, bet šis naujas požiūris padaro V. Ramono knygą **šviežia ir originalia prošvaiste** mūsų literatūriniam gyvenime.

P. ANDRIUŠIS “ROJAUS VARTAI”

Pulgis Andriušis — renegatas feljetonistas priklauso retai mūsų rašytojų grupei, kuri suskaldo skaitytojų masę į du frontus:

1. entuziastiškus gerbėjus,

2. tylūs neapsiprendėlius.

Šis pasiskirstymas atsirado, turbūt todėl, kad daugelis dar negali dovanoti autoriui už tai, jog jis kadaise linksminęs auditoriją šmaikščiu sąmoju ir lengvais niekeliais, pasuko į tikrąją grožinę literatūrą.

P. Andriušio kūryba pasižymi specifiniais buitine tematika, gamtiniais pomėgiais aprašinėti augmeniją

bei gyvūniją nuostabiai žodinga kalba, kurioje dominuoja Augštaitijos tarmybės. Visa tai pareikalauja iš skaitytojo atidumo, susikaupimo — **valios pastangų**. Vienu metu P. Andriušis (gal norėdamas patikti mėsoms) buvo pasukęs į lėkšto miesčio- niško gyvenimo vaizdavimą. Šią sritį atstovautų “Tipelis”. Džiugu konstatuoti, kad paskutiniąją apysaką — “Rojaus vartai” P. Andriušis nubraukia betkokias nuolaidas skaitytojiui tinginėliui. Jis vėl grįžta į terreną su kuriuo saugęs visa savo prigimtimi.

“R. vartai” — autobiografinis kūrinys. Iš pirmo žvilgsnio sujauktas, trafaretinių kompozicijos dėsnių nepaisantis, vaikystės išgyvenimų gimtajame sodžiuje pasipasakojimas.

Savotiškas “collage” (kubizmo įtakoj atsiradęs dailininkų triukas sukeisti meno kūrinį iš palaikių skudurėlių, skiautelių tapybinių plėmių, kurių panaudojimo prasmingumas išryškėja tik visumos darnoj). Neatsitiktinumas, jei Pulgis Andriušis pradeda knygą “dubeltavų langų” įstatymu grįčioj, tarsi sakydamas: — “Sėski ir būk svečias, taip greit neišeisi”. Paprastai autobiografiniai autoriai kitokie. **Jie labiau primena uniformuotą vadovą** mandagiai ir paslaugiai aprodanti muzejais ar miesto įžymybes. Viskas nuoseklu, viskas apskaičiuota. Viskas turi savo proporciją, chronologinę tāsą — tvarką.

P. Andriušis kitoks — **jis neskuba** ekskursanto apvedžioti, kad suspėtų pasiimti globon kitą grupę. Ką planuoja turistai daryti vėliau — jam visai nerūpi.

“Rojaus vartų” tema savotiška. Donelaičio “Metų” parafrazė — vienu, gal kelių vaikystės metų pavaizdavimas metų laikų rėmuose. Bet ir gamtovaizdžio kaita chronologine tvarka, kaip sakėm, autoriui nėra masteliu, kurio jis būtinai turėtų laikytis. Gretimuos skyreliuos jis kalba ir apie žiemos vėpūtinus ir vyšniavimą kaimyno sode, Vėlykų supynes, pavasario kūdros trauką.

Kodėl Pulgiui Andriūsiui pasirodė prasmingas šis metodas primenantis galbūt Walt Whitmano kaikiurių eilėraščių vaizdus. Gal įieškotina atsakymo stipriai lyrinėje autoriaus prigimtyje. **Juk kas yra vaikystė**, jei ne kiekvieno mūsų turimas kraitis, jo vieno skauduliai, nusivylimai, sąjovės, lūkesčiai, **jo vienui vieno**. Dabar kažkur toli anapus Pargavos, lyg perlas pajuodusioj austrėj, marių gelmėj.

Kas galėtų atsekti nemeluodamas sau ir kitiems tų įvykių raidą? Sudėlioti juos tvarkingai kartotekos dėžutėn? Ar tai pagailau būtų verta?

Tą pajuodusią kriauklę atvožia P. Andriušio plunksna ir jos perlamentiniam žėrėjime skaitytojas prisimena savo vaikystės draugus, savo išdaigas, nuoskaudas ir laimės momentus.

Nejauti autoriaus pastangų suin- triguoti kokiais nors nepaprastais papročiais, pamokyti dainos ar pasirodyti dar kokia kita etnologine prasmatnybe. O tačiau nuostabiai junti švenčių nuotaiką, kada autorius vaizduoja Vėlykas, pergyveni bejėgišką

pyktį, kai burliokėliai išdaužo sodus, drebi su vaikinuku "čyščiaus" duobėj.

Visą tą iliuziją sukuria Pulgio Andriušio žodis — jo sakiny, klaidinantis savo ritiminiu tekėjimu. Kartais net pyktelėjį ant autoriaus už toki sakinių raizgumą. Juk, rodos, taip lengva būtų sakinius sukapti į trumpasakę kalbą. Bet ar tada stilius būtų atitikęs vaizduojamos temos paskirtį? Leisdamasis lyg naras į praeities gelmes P. Andriušis galbūt intuityviai pajuto, kad ir jo pasakojimas turi atspindėti judesio lėtumą, atsiveriančių vaizdų lėtą procesiją.

Pridėjus dar nuostabų autoriaus žodingumą (kuriam iševijijoje prilygsta, gal persveria M. Katiliškis) ši stiliaus bei kompozicijos sandara suteikia knygai nepakartojamą dimensiją.

Nebeprisimeniu, bet kažkas yra pašišaipęs, jog apie knygos išorę kalbama tada, kai nėra ko pasakyti apie knygos turinį.

"R. vartų" atveju teks sulaužyti šį dėsni. Ne todėl, kad tektų daryti priekaištų leidyklai už pigiojo knygynėlio uniformą, bet todėl, kad "R. vartai" prašyte prašosi bibliofilinio apdaro. Jei J. Biliūno "Liudna pasaka", Donelaičio "Metai", K. Borutos "Baltaragio malūnas" susilaukė grafiko rankos, tai kodėl gi P. Andriušio "Rojaus vartai" turėtų būti aplenkti? Tikėkimės, ateis ir "R. vartų" eilė, nes jie taip pat glaudžiasi mūsų klasikų greton. M. Jonynienė

ATVIRAS ŽODIS — knygelė vaikų ir jaunimo seksualinio auklėjimo klausimu.

Beveik kiekviena motina ar tėvas išgirsta klausimą — "Iš kur aš atsiradau?", tačiau ne kiekvienas į jį tinkamai atsako. Kaip ir daugumas vaiko problemų ar klausimų, taip ir šis, dažnai užklumpa tėvus netikėtai ir nepasiruošusius. Neaiškus, sumeluotas ar netinkamas atsakymas ne tik nepatenkina vaiko smalsumo, bet gali palikti tamsų ir žalingą šešėlį visame intymųjų klausimų supratime.

Kanados Lietuvių Katalikių Moterų Draugijos Priskėlimo parapijos skyrius Toronte, Kanadoje, išleido šiomis dienomis knygelę "Atviras žodis". Ji yra 31 puslapių; kaina ir autorė nepažymėta. Joje yra išsamiai pateiktas šio klausimo išaiškinimas vaikams ir paaugliams.

Knygelė susideda iš dviejų dalių. Pirmoji — Vaikų seksualinis švietimas, antroji — Paauglystė.

Pirmoje dalyje pabrėžiama šio klausimo svarba ir tėvų pareiga: laikas — kada sakyti ir būdas — kaip sakyti. Dar daugiau: pateikti ištisi sakiniai ir skyreliai, kuriuos galima atitinkamu laiku vaikui pakartoti žodis į žodį. Nė vienas tėvas ar motina, perskaitę šią knygelę, nesijus užklupti šio varžančio ir subtilaus klausimo, ir jiems nereikės mikčioti ar graibytis tinkamų žodžių. Jie galės duoti vaikui aiškų ir tinkamą atsakymą. Pačios autorės žodžius kartojant: "Iš tikrųjų, nėra nieko gėdingo Dievo planuose. Kaip visi Jo planai, taip ir gyvybės dauginimosi planas yra nuostabiai gražus ir išmintingas. Mūsų, dabartinių motinų ir tėvų pareiga jį tinkamai ir su didele pagarba Kūrėjui paaiškinti savo vai-

kams". Arba: "...visi tėvai, vaikui sulaukus brendimo amžiaus, suprantą, kad geriau, jei jų vaikas buvo apšviestas metais anksčiau, negu valanda pervėlai".

Antroji dalis — Paauglystė, kalba apie paaugusio vaiko psichologiją, jo asmeniškų išgyvenimų, tėvų laikyseną. Jeigu tėvai sugebėjo įsigyti mažo vaiko pasitikėjimą, tinkamai ir inteligentiškai atsakyti į jo pirmuosius klausimus, galimas dalykas, kad jis kreipsis į juos ir tada, kai pats susidurs su naujais ir komplikotais išgyvenimais. "Kai vaikai jaučia, kad tėvai nieko negali padėti jų audrose, nusisuka ir nueina savais, kad ir klaidingais keliais", sako autorė.

Apie intymiausių dalykų autorė kalba estetiškai ir gražiai. Knygelės stilius sklandus, sakiniai aiškūs, nekomplikuoti. Ji neturi pretenzijų į mokslinį veikala, tačiau yra nepaimama šiame reikale ir turėtų rasti kiekvienos šeimos knygų lentynoje, nežiūrint pasaulėžiūros ir religinių įsitikinimų skirtumų.

Toronto Priskėlimo parapijos skyriaus valdybą, nepabojusią darbo ir išlaidų, tenka didelis kreditas už taip reikalingą ir naudingą "Atviro žodžio" išleidimą. A. S.

SAULĖ KRYŽIUOSE PASKAIČIUS

Tokiu gražiu simbolišku vardu išėjo iš spaudos žinomo mūsų lyriko, Tėvo Leonardo Andriekaus, daili poezijos knyga. Eilėraščių rinkinį puošia skoningos dail. T. Valiaus darbo iliustracijos ir viršelis.

Nebe pirmą kartą rinkinį poetas dovanoja mūsų kultūros lobynui. Kas perskaitys Saulę Kryžiuose, tas panorės pamatyti ir Atviras Marias, to paties autoriaus anksčiau parašytas. Tiek vienas, tiek ir kitas eilėraščių rinkinys šviti giliu patriotiniu jausmu, kurs peršina beveik visus jo eilėraščius, lygiai taip pat, kap ir religiniai motyvai. Pvz., "Vieversys":

Tik Tu žinai,
Kodėl taip gailiai gieda
Padangėj vieversys.
Iš Tavo delno jis išskrido,
Iš Tavo delno pasikėlė —
Jo giesmėje esi
Labiau negu ramos lašely saulė,
Labiau, negu šventųjų girių vėjas,
Pritilęs gintare.

Jo giesmėje

Esi Tu net gailėsnis,
Kaip laukuose pas mus.
Čia nekalbi, — ten balsas virpa
Visų dirvonų liūdesiu,
Visų vagų džiaugsmu.
Čia nekalbi — ten balsas liejas
Ir tuoj ramos lašely bunda saulė
Nuo Baltijos atlėkęs vėjas
Pakvimpa gintaru.

Žavi ir pagauna skaitytoją autoriaus nepaprastai graži, estetinė eilėraščių forma. Jie meistriškai parašyti: švelnūs, lengvučiai, tartum žemės nesiekiančios lengvutės pėdos...

Paprastus, kasdienius pilko žemdirbio darbus tiktai jis vienas, tiktai poetas Leonardas Andriekus, tegali tokiu grožiu apdainuoti! Gali skaityti, gerėtis ir vėl nori pakartoti tą eilėraščių... Tai jau talentas.

Reikia nepaprastai mylėti ir savo žemę, ir savo brolių-artoja, kad taip nuosirdžiai, šiltai išsireikšti. Giliai atjausti, savo širdy išnešioti ilgesį dėl lietuvių varganos dalies, dėl jo nepabaigiamų darbų, jo prisirišimo prie savo žemės, pasiaukojimo, gilaus, besąlyginio religingumo, nepaprasto nuolankumo... išreikšti tai visu subtilumu, sakyčiau, muzikiniu subtilumu — dar niekas taip nėrašė. Matysime tai "Palaiminime".

Tu seno tėvo ranką palaikai,

Kad ji nesvirtų,

Taip iškilmingai pakeltą

Prieš mirtį.

Ir paskutinį sykį dar palaiminti

Suklaupusius vaikus, /galėtų

Ateinančias kartas —

Gyvenimo gająsias atžalas

Naujam pavasariui.

Jau testamentas surašytas,

Paskirtos dalys,

Bet argi mylinti širdis

Nurimti gali?

Štai jie dabar vieni išeis vagoti

Sėt pūdyme javų, /dirvų,

Nuimti vasarojaus,

O tėvas jų ilsės kalnelyje,

Pušu linguojamas.

Žinai, kad, nepalaiminės vaikų,

Ten jis nepailsėtų.

Girdėtų jų sunkius žingsnius,

Išimant sėti.

Girdėtų jis ant savo karsto

Jų prakaito lašus /krinant

Rugpiučio tvankoje

Ir niekaip negalėtų iš duobės

Atšaukt jų poguliu.

J. Narūnė

Pro virtuvės langą . . . Vietoje juokų pakampio

GAILUTĖ VAICIŪNAITĖ

Jeigu kartais kaimynas norėtų pažvelgti į mūsų namų pusę — jis lengvai pamatytų mūsų šeimą. Tas tautos pagrindas susideda iš dviejų elementų — tėvų ir vaikų. Kadangi tėvai yra žymiai pajėgesnis elementas, tai pradėsiu nagrinėti pirmiausia tėvus.

Tėvas — tai ypatingai svarbus asmuo. Jis atsikelia iš ryto labai geros nuotaikos. Mėgsta geras pusryčius ir dažnai nepastebi mano neprausto veido, brolio nesušuokuotų plaukų. Diena jam visuomet prasideda gerai. Ką jis daro per dieną, mes daug nesirūpiname. Mes žinome tik, kad po savaitės atneša maišiuką su doleriais, kurie padaro gyvenimą įmanomą. Ir štai ateina vakaras. Čia pasi-

rodo visas autoriteto galingumas. Mes turime jį visi prie durų pasitikti. Paskui mano pareiga — paduoti šliures ir laikraštį. Na, o prie stalo prasideda pats įdomumas: mano alkūnės visuomet būna per daug ant stalo užvartytos, sriuba pergarsiai srebiama ir šakutė ne taip nusukta. Po saldaus patiekalo truputį atsigau name, nes dabar jau metas mums vaikams papasakoti savo įspūdžius. Tik visi mano dienos pergyvenimai lyg ir sudūžta į vieną tėvo atsakymą: — "Pas mus Lietuvoje taip nebuvo..." Aišku, seka visa eilė pasakojimų ir pergyvenimų iš anų laikų Lietuvoje. Tuomet jis atrodo lyg būtų geriausias tėvas šiame pasaulyje leidžias savo vaikams išsikalbėti.

Atėjus savaitės pabaigai, jis nutarė įsirašyti į lietuvių bankelį. Aišku, už paskolintus pinigus nupirko automobilį, o kad moka nuosimčius, tai gali per susirinkimus drąsiai savo balsą kelti. O kalbėti jis labai mėgsta, tai susirinkimai ir yra geriausia proga.

Kadangi dabar jau pristačiau šeimos galvą, tai daug lengviau bus supažindinti ir su mama. Nesistebėkite, kad mama pavadinau. Motina yra kilnus vardas ir jis vartojamas tik vieną kartą metuose — per Motinos Dieną. Kasdien mes ją vadiname mama. Dar kartais, ypač jei skubame, net ir tą sutrumpiname paprastu patempimu ma...

Ji visuomet turi darbo, užimta, taip sako, tik mums sunku įsivaizduoti, ką namuose galima daryti. Aišku, jeigu telefono nebūtų, tai gal ir neturėtų ką veikti. Mamos rytinis pasikalbėjimas dažniausiai prasideda: — "O, kad tik neužmirščiau šiandien paskambinti..."

Mūsų mama netik savo išvaizda ir šeimos švara rūpinasi, tai yra antraeiliai dalykai, ji populiori tarp parapijos moterų. Daug kas su ja nori draugauti, tik aišku, neįsivaizduoja, kad ji laiko neturi draugėm. Ji priklauso šioms draugijoms: katalikų moterų, parapijos ponių, mokyklų globėjų, skautų globėjų, meno mėgėjų, kortų lošėjų, na, ir mūsų mokyklos komitetui. Karts nuo karto, ir dažniausiai kada norime visi būti drauge, ji turi išeiti į būtiną posėdį.

Mama turi gerą skonį — mėgsta kinus, kavines, koncertus, meno parodas, krautuves. Žodžiu, viską, kur galima išleisti pinigą. O kai jo pri-trūksta, o tas labai dažnai būna, ji pasitenkina saliono minkštam fotelyje bekalbėdama apie Kauną. Mes jau mintinai mokame pasakojimų pradžia: — "Kai aš jauna buvau..." Tik kartais pabaiga būna pakeičiama. Mat sunku išspresti mįslę: ar mama sutiko tėtį, ar tėtis sutiko mamą.

Dabar stengsiuosi atvaizduoti kitą šeimos pagrindą: tai vaikus. Tarp jų labai svarbus asmuo vyresnysis brolis. Jis net 18 metų. Aišku, tiek pragyvenus, visai nenuostabu, kad mama ir tėtis labai maža žino. Jis paskenkęs knygose, pieštukuose, plokštelėse, pašto ženklų rinkiniuose, artistų žurnaluose, sporto įrankiuose, kurie daugiau laiko užima užsidėti ir nusiimti, negu sportuoti.

Tik dabar turėjo didelį pergyvenimą. Nuo pat linksniavimo mokslo pradžios jam buvo sunkiausias žodis — arklys. Bet kai tą išmoko, tai meilė lietuvių kalbai ir arkliui pasiliko iki mirties. Net mergaitę nusizūrėjo su šukuosena, kuri vadina- ma arklio uodega. Tą traukimą sustiprino, kai nuėjęs aplankyti mergaitę, buvo pavaišintas bulviniais blynais ir šaltibarščiais. Tik gaila, kad mergaitės tėvas visą idilią sugadino. Mat jie betaučiai (nuo to paties žodžio, kaip ir bedieviai), tik piliečiai. Jis ėmė įrodinėti piliečio galybę. Kadangi mano brolis priklausė lietuvių tautai, tai ta suspindėjusi meilė — žuvo.

O dabar apie save. Esu 12-kos metų. Netinku nei prie vaikų, nei prie jaunimo. O gyventi ir būti pastebima labai noriu. Kadangi manęs niekas nestebi, tai aš seku kitus. Ir mokausi...

Moterys plačiame pasaulyje

MARCELĖ ANDRIKYTĖ

Nuoširdžiai mylinčių savo tėvyne moterų niekada Lietuvai netrūko. Kaip kadaise žąsų gelbėjo Romą, taip ir lietuvės moterys visais laikais gelbėjo išlaikyti gyvą tautos kamieną nuo visais laikais Lietuvą užpuolančių grėsmių.

Šimtmečiais, iš visų pusių puldami, priešai stengėsi mūsų ramią ir taikią šalį sunaikinti, bet lietuvės kruopščiai puoselėdamos savo tradicijas rankdarbiais, dainomis ir skiepydamos vyrų širdyse nemarią tėvynės meilę ir karžygių dvasią, sudarė sąlygas, kad tauta vis ir vėl atgimdavo naujam ryžtui ir laisvam gyvenimui.

Panašus veiksmas iš mūsų tautos praeities kartojasi ir šiandien. Išskyrus sąujele parsidavėlių, visi lietuviai, ten namie, ir laisvame pasaulyje išsisklaide, stengiasi savo tautybę garbingai išlaikyti, o bene patį didžiausį barą šiame darbe varo kuklios ir susipratusios Lietuvos dukros. Vienos jų — jaunam atžalynui tėvų šalies meilę brandina, kitos meno kūriniais bei dainomis savo krašto kilnumą garsina.

Viena tarp daugelio tokių kuklių tautybės puoselėtojų, garbingai atstovaujančių atkaklią ir užgrūdintą lietuvaite yra MARCELĖ ANDRIKYTĖ, kurios patriotinį jausmą pažadino jos žemaitė motina. Nors ji Amerikoje gimusi ir niekad Lietuvos nemaciusi, o maža būdama neteko tėvėlių, bet dėl savo elegantiškos išvaizdos, kultūringo elgesio ir taisyklingos lietuvių kalbos vartojimo, gali būti pavyzdžiu daugeliui lietuvačių gimusių pačioje Lietuvoje.

Marcelė Andrikytė, baigusi Waterburyje šv. Juozapo parapijos mokyklą, įstojo į Putnamo šv. Dvasios Akademiją, gaudama katalikų universiteto, Washington, D.C. diplomą. Taipgi tobulinosi fortepiono klasėje ir mokėsi dainavimo. Ji laisvai vartoja anglų, lietuvių ir prancūzų kalbas.

M. Andrikytė, turėdama ypatingai stiprų sentimentalią Lietuvai, didelę dalį savo laisvalaikio skiria aukodama lietuvių tautos tęstinumo darbui.

Čia paminėtini, nors trumpai, jos

būdingos veiklos bruožai. Nuo 1926 m. nuolatinė parapijos choro narė, koncertų ir radijo programų solistė, pranešėja, deklamuotoja ir virš 50-tyje vaidinimų atlikusi vyriausias roles. Įvairių organizacijų sekretorė: ALRK Federacijos 1938-1958 m., ALTO 1943-1957 m. (su vienu metu pertrauka), parapijos choro 1940-1960 m., Lietuvos Vyčių, Vilniui Vaduoti S-gos ir BALFo skyriaus valdybų sekretorė. Taipgi ji yra IV-to laipsnio vyte ir už nuopelnus apdovano-ta 1940 m. šv. Kazimiero ordinu. Katalikų Federacijos, Liet. Vyčių, BALFo, ALTO seimų prezidentų narė, o 1956 m., ALRK Federacijos 50 metų sukakties proga, atžymėta pagerbimo aktu.

Virš 30 metų nuolatinė amerikiečių ir lietuviškų laikraščių bei žurnalų korespondentė. Tautos minėjimų rezoliucijų vertėja ir jų skaitytoja. Daug aukų surinkusi lietuvių bės reikalams.

1949 m. Waterburin, Conn., pradėjus atvykti pirmiems tremtiniais, visad besišypsanti šviesiaplaukė "Marcytė" — visus pasitikdavo savo gryna raseinietiška tarme kviesdama kiekvieną įsijungti chorą, sakydavo: "Ateikite, kurie esate ištroškę lietuviško žodžio ir dainos, mes jus atgai-vinsime". Nemažas skaičius paklausė jos nuoširdaus kvietimo ir įsijungė į chorą, kur iki šiai dienai tebedalyvauja.

Pati visuomenininkė sykį apie save išsireiškė: "Esu laiminga, nes esu lietuvaite, dirbu ir dainuoju tik jai — Lietuvai, išreikšdama ilgesį savo tėvėlių bei bočių pavergtai ir žiauriai kankinamai šventajai Žemaičių žemei".

Tegu Augščiausiojo palaima skaidrina jos dienas ir ateities darbuose.

Kazimiera Č.

Anikė Trakytė, duktė Martyno ir jo žmonos Marišės Kuršytės. Pirmojo Pasaulinio karo metu ji dirbo vyriausiame Vokietijos kariuomenės štabe, kaip specialistė mašininkė ir

stenografė. Einant karui į pabaigą ji atsidūrė Kaune ir čia paruošė kartu su Dovu Zauniumi Lietuvos Konstituciją ir jos vertimą bei kitų dokumentų vertimus svetimomis kalbomis Tautų Sąjungai bei diplomatiniais reikalams. Ji gerai mokėjo vokiečių, prancūzų ir lietuvių kalbas.

Karo metu gavo džiovą, grįžo į ūkį pas motiną į Klaipėdos kraštą. Gydėsi jogo metodu. Mirė 1930 m. savo ūkyje, palaidota tėvų kapuose.

Fotografijoje matoma dešinėje Anikė Trakytė ir jos draugė Trudė Kunkikė.

Nina Rae Benstead

Talentinga, gabi ir energinga — lietuvaiteš motinos — Onos Kazlauskaitės ir nuosekli, pasiryžusi, šaltai protaujanti — anglo-kanadiečio H. Benstead — dukra.

Taip trumpai galima apibūdinti žavios Ninos kilmę; nors pravartu paminėti, kad ji yra anūkė Alekso ir Onos Kazlauskų — vieno pirmųjų lietuvių, atvykusių vakarų Kanadon pradžioje šio šimtmečio. Jie buvo ir pasiliko gilūs Lietuvos patriotai ir dukra, Ninos motina, išmokusi lietuvių kalbos suvalkietiška tarme — niekuomet ir niekur jos nevengė.

Nina gimusi Calgary mieste 1937 m. balandžio 28 d. Pradžios mokyklą lankė: šv. Juozapo vienuolyne, Rer Dear, Alta., šv. Širdies vienuolyne, Calgary ir šv. Elenos mokyklą Vancouver, B.C., visą laiką būdama pirmąja ar antrąja mokine. Būdama 12 metų įstojo į North Burnaby (Vancouverio priemiestis) gimnaziją, ją baigdama 1954 m.

Ninos tėvas yra geležinkelietis — CPR tarnautojas, tai ir Nina pasekė jį, gaudama tarnybą ryšių skyriuje, kur susidomėjusi telegrafu, per 7 mėn. pati atliekamu nuo darbo laiku išmoko telegrafo darbą ir nuo 1955 m. ta yra jos pagrindinė profesija.

Tačiau Ninai to neužteko. Ji būdama vos 5 metų, susidomėjo ksilofonu-marimba; bet tėvai į mažytės dideles užgaidas tik lengvai pasižiūrėjo, nusprendė muzikoje duoti jai pianino pagrindą, vėliau ir vargonų (dabar, reikalingi esant Nina pakeičia šv. Teresės bažnyčios vargonininką). Bet nei pianinas, nei var-

gonai neatstojo Ninai ksilofono ir 11 metų būdama ji jau ėmė pamokas. 1952 m. Nina jau laimi pirmenybę MacMillan's Fine Arts Club festivaly.

Iki šiol Nina yra dalyvavusi daugelyje Kanados ir JAV-bių miestų teatruose, klubuose bei atviro oro koncertuose. Iš visur gaudama gražiausius atsiliepimus spaudoje ir padėkos laišku. Jau kelinti metai marimba yra Ninos antroji profesija ir teatrų vitrinose jos vardas švietė šalia artistų k.a. Virginia O'Brien, Bill Kenney, Stu Allen, Lawrence Welk ir orkestro — Bobby Green ir daug kitų. Todėl priklauso ji ir abiem unijom: The Commercial Telegraphers Union ir Musician's Mutual Protective Union, Vancouver, B.C.

1954 m. KL Tarybos Vancouveryje pakviesta, Nina puikiai pasirodė atstovaudama lietuvių pabaltiečių koncerte, dėdama lietuvių tautinius drabužius. 1956 m. graži nuotrauka — tautiniuose rūbuose natūraliomis spalvomis, puošė "The Province B.C. Living" žurnalo ir kiek vėliau "Lietuvių Dienų" viršelius.

Bet su dviem profesijom Ninos laikas dar neįsisemia. Jos laisvalaikis išnaudojamas tapybai aliejiniais dažais (vienas kitas telpa šiame numery), kame jos gabumai pasireiškė dar mokykloje esant ir 1949 m. K. of C. Art Contest laimėjo 1-mą vietą su sidabro medaliu. Jos mėgiami vaizdai: akvarelės, laukiniai gyvuliai, indėnų gyvenimas ir t.t.

Nina gyvena su tėvais 3820 Moscrop, So. Burnaby, B.C. Naujoje rezidencijoje, kur pirmą vietą užima pianinas, vargonai ir du ksilofonai-marimbos. Beabejo, turi būti tinkamas kampelis ir tapybai.

Tolimesnėse išvykose jos motina yra Ninos palydovė ir nepamainoma jos puošmenų gamintoja bei reikalų vedėja.

Nina yra jauna ir nepaprastai įdomi asmenybė. Vieno reporterio žodžiaisariant: "... Žavi panelė, kuri priverčia marimbą kalbėti gražiausiais muzikos garsais". Kaip būtų malonu išgirsti Niną Toronto lietuvių scenoje... Lauksime!

M. F. Y-nė.

Indėnė mergaitė
Nina Rae Benstead piešinys

Zofija Lukauskaitė - Jasaitienė

Iš daugelio jubilėjų, kuriuos minėjome paskutiniaisiais metais, norėčiau supažindinti "Moters" skaitytojas su vienos pasižymėjusios moters amžiaus sukaktim.

1961 m. balandžio 29 d. suėjo 60 metų amžiaus Sofijai Lukauskaitei - Jasaitienei. Jos vardas, be abejonės, užims garbingą vietą lietuvių tautos istorijoje tarp kitų mūsų tautos veikėjų ir kultūrininkų. Jos tėvas, žinomas visuomenininkas advokatas Stasys Lukauskas, turėjo didelę įtaką savo vyresniosios dukters Zofijos auklėjime. Iš mažens ji pasižymėjo rimtumu ir susikaupimu. Mano atmintyje Šiaulių prieškarinis gyvenimas buvo kaip viena didelė šeima — Bielskių, Birutavičių, Janavičių, Kuprevičių, Olsufjevų, Šalkauskių, Zubovų ir daug kitų šeimų bendravimas būdavo nuolatinis ir draugystės ryšiai nevien suaugusiųjų, bet ir vaikų tarpe buvo ugdomi ir palaidomi.

Sofija dažnai atsiskirdavo iš mūsų triukšmingų ir išdaigingų žaidimų ir pasišalindavo į salioną ar valgomąjį, kur suaugusieji sprendė sunkius klausimus ir kūrė ateities planus.

Todėl nestebėtina, kad dar gimnazijoje būdama, ji jau dalyvauja įvairiose organizacijose. Karo metu Petrapilyje jos tėvas buvo juridiniu patarėju Pritilovsko fabrikuose ir ji dar paskutinėse gimnazijos klasėse pradėjo rimtai domėtis socialiniais klausimais. To domėjimosi ji neatsisakė ir jų šeimai grįžus į pradedančią kurtis Lietuvą 1918 m. Būdama VIII klasės gimnazistė, ji gyvai įsijungė į patriotinę ir socialinę veiklą. 1919 m., kai visoje Lietuvoje ėmė organizuotis partizanai kovai prieš bolševikinį frontą, Zofija karštai ir su įgimtu jai rimtumu įstojo į štabą ir vietoje pasitraukusio adv. Rapolo Skipičio, perėmė reikalų vedėjo vietą.

Jai visuomet buvo brangi Lietuvos žemė ir jos žmonės. Kad tinkamai panaudotų savo palinkimus, ji pasirinko agronomės profesiją, kad įgytoms žiniomis galėtų prisidėti prie Lietuvos ūkio progreso. 1923 m. Berlyne baigia Žemės ūkio augstąją mokyklą ir žemės ūkio bei gyvulininkystės mokslo gilina Danijoje. 1924 m. ji grįžta kaip diplomuota agronomė į gimtuosius Šiaulius.

Savo studijų metu vasaromis praktika atlikdavo Veros ir Vladimiro Zubovų Medemrodės pavyzdinyje ūkyje. Mano patėvis, V. Zubovas, ją labai vertindavo, nekartą sakdamas, kad ji yra viena iš rimčiausių agronomų praktikantų, kuriems teko atlikti savo praktiką jo dvaruose.

Zofijos tėvas, Stasys Lukauskas, mirė 1925 m., būdamas tik 56 metų amžiaus. Po tėvo mirties visa šeima atsakomybę gulė ant jos jaunų pečių. Buvo rūpesčių dėl jaunesniųjų brolių auklėjimo, dėl namų Šiauliuose ir gražaus jų Lopatiškių dvaro ant Dubysos kranto. Tais pačiais metais Zofija ištekojo už gydytojo Domo Jasičiaus.

1925-26 m. ji buvo gyvulininkystės instruktorė. Tais pat metais ji vėl buvo viena iš organizatorių Šiaulių gyvulininkystės parodos ir šio komiteto pirmininkė. Ta proga ji sudarė kalendorių „Ūkininko vadovą“. Ji buvo išrinkta Gyvulių globos dr-jos pirm. ir šiose pareigose išbuvo ilgus metus, berods, iki II-o Pasaulinio karo pradžios.

Sunku dabar išsikačiuoti visas pareigas, kurias ji ėjo Šiauliuose. Ji buvo aktyvi Vaiko dr-jos narė ir ėjo vicepirm. ir pirm. pareigas. Taip pat jos žodis buvo svarus Šiaulių gimnazijos tėvų komitete. Ji remdavo skautus. Buvo nenuilstama organizatorė ir dalyvė visokių labdarinių vakarų, balių ir panasių rengimų. Kai Šiauliuose buvo įsteigta Ligoninių kasa ir čia Z. Jasaitienė buvo jos narė. Jos patarimai ir pateikti projektai susilaukdavo pritarimo, buvo svarstomi ir dažnai priimami.

Antram Pasauliniam karui pasibaigus, mes susitikome vėl su Zofija Jasaitiene Tuebingene. Mes visi, pergyvenę karo audras, žinome kokioje beviltiškoje padėtyje daugelis tremtinių buvo: kaip seneliai, belaisviai, laukiančios motinos, ligoniai, legionieriai ir našlaičiai. Z. Jasaitienė ir pokariniiais laikais, Vokietijoje būdama, domėjosi socialiniais klausimais, besigilindama socialinių mokslų literatūroje. Matydama vargą ir skriaudą lietuvių tremtinių 1947 m. ji suorganizavo Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Vyriausią Moterų Komitetą ir buvo to komiteto pirmininke iki 1950 m. Ji atkakliai siekė savo tikslą: pagerinti gyvenimo sąlygas tiems asmenims, kurie ypatingai buvo reikalingi globos. P. Simankevičienė, jos artima talkininkė šioje srityje, rašo apie to komiteto veiklą: „Ne tik organizuota, administruota, vadovauta skyrių tinklui, bet ir praktiškai vykdyta individuali socialinė globa prancūzų zonos ligonių tarpe, palaikyta labai asmeniškai korespondencija su belaisvių likučiais Prancūzijoje, atsektas netgi legionierių likimas Indokinijoje, koresponduojant, siunčiant knygas, kurių tarpe kiekvienam išsiųsta po šv. Rašto egzempliorių“.

Pažymėtinas yra jubilatas žmogiskasis priėjimas prie kiekvieno asmens problemos, jos tikrai motiniškas jausmas įsigilinti į pačią padėties esmę ir padėti žmogui atgauti lygsvarą, įgyti pasitikėjimą, grąžinti gyvenimo džiaugsmą. Pavaizdavimui duodu keletą žodžių iš vieno belaisvio laiško: „Jei ne p. Jasaitienės asmenyje patirta šiluma, patarimai ir pagalba, šiandien būčiau depresijoje“.

Savo veikloje ji pritaikė naujus

sociologijos mokslo laimėjimus ir pilnai išvystė savo didelius organizatorės ir vadovės gabumus.

Nežiūrint to didelio darbo, kuriuo ji buvo apkrauta iš pat jaunų dienų, ji niekuomet neapleido savo pareigų kaip žmonos, motinos, globėjos ir vaisingos, malonios namų šeimininkės.

Iš širdies linkiu jai, mielai Jubilajutei, dar daug sveikų ir laimingų metų, kartu su jos ištikimu gyvenimo draugu dr. Domu Jasičium.

V. Anyšienė

OMAHOS MOTERYS VEIKIA

Kartais ir eiliniai žmonės tampa savo tautos ambasadoriais. Štai, gegužės 2-7 d.d. Omahoje, Civic Auditorium pastalpose vyko „Home Furnishings Exposition and World Trade Fair“. Per stud. Alma Burzdžiūtę, kuri pažįstama su rengėjais, buvo pasiūlyta ir lietuviams prisidėti. Žinoma, mūsų mergaitės nepraleido progos. Pasitarusi su stud. Vida Ribokaitė, ateitininkų moksleivių būrelio globėja, pritvėrė „Neries“ tuntu tuntininkę Gražina Reškevičienę ir visos bendrom jėgom kibo į darbą. Visuomet švelni ir besišypsanti Alma Burzdžiūtė parodė tikrą karinę gumą, iš rengėjų lietuvių skyriui iškovodama 10x40 pėdų plotą. Tuo būdu buvo sudarytos sąlygos savo skyrių įrengti labai skoningai, neperkraunant, nors eksponatų gausumu ir jų sutvarkymu niekas nepralenkė. Vyrai nuosirdžiai joms padėjo įrengti lentynas, sukabinti užuolaidas ir visur, kur tik buvo reikalinga stipresnių vyriškų rankų. Nuosirdžiausias talkininkas buvo Tadas Mickus, iš Čikagos per Adomą Mickevičių parūpindamas literatūros ir paskolindamas liukusinių spintų smulkesniems eksponatams išdėlioti. Be jo, vargo joms padėdami: Algis Praitis, Anatolijus Cigleris, Rimas Guzulaitis, Jonas Starkevičius, Antanas Pocevičius, Jonas Lileikis. Tvarkant ekspoziciją, daug padėjo Elzbieta Ribokienė. Paroda kasdien būdavo atdara nuo 4.30 p.p. iki 10.30 val. vakaro. Kasdien parodoje būdavo tautiniais drabužiais pasipuošusios lietuvaitės ir teikė informacijas amerikiečiams lankytojams, kurie mūsų skyrium nepaprastai domėjosi. Parodą aplankė apie 20.000 lankytojų. Tuo būdu Lietuvos vardas buvo labai išpopuliarintas. Pagarba mūsų mergaitėms ir poniam, nepagailėjusiom vargo ir laiko! Daugiausia darbo įdėjo Vida Ribokaitė ir Gražina Reškevičienė. Jos, vargšėlės, lakstė ir rinko eksponatus, juos tvarkė. Joms talkino visas būrys jaunų gražuolių, kurios, kaip gyvi „ekspонатai“, lankytojų buvo stebimos, klausinėjamos, apžiūrinėjant jų puošnius tautinius drabužius.

Visa paroda buvo labai turtinga ir įdomi, parodant amerikiečių prabangų ir patogų gyvenimo būdą, transportą ir daug kitų įdomių dalykų. Su savo tautiniais išdirbiniais dar dalyvavo danai, ukrainiečiai ir Bahamų salos.

Šioje gausioje amerikiečių lankytojų masėje mūsų jaunimas puikiai atliko Lietuvos ambasadorių pareigas.

Elzė Petrikonienė

DR. BIRUTĖ CIPLIAUSKAITĖ

Gimnaziją baigė 1947 m. Tuebingene ir tais pačiais metais ten pradėjo studijuoti prancūzų kalbą ir literatūrą. Studijas teko nutraukti, 1949 m. emigruojant Kanadon, ir iki 1957 m. dirbo Montrealyje kaip sekretorė. Tuo pačiu metu lankė vakarinius kursus McGill un-te, o nuo 1954 m. užsiregistravo pilna klausytoja Montreolio un-te. Norą sugrįžti un-tan sužadino 1953 m. praleista vasara Ispanijoje, tad ir studijas toliau tęsė toje srityje. 1956 m. šis un-tas jai suteikė magistro (M.A.) laipsnį už tezę „Šeimos vaidmuo Unamuno kūryboje“. 1956 m. sausio mėn. dr. Cipliauskaitei buvo pa skirta Ispanijos Švietimo reikalų

DALIS LIETUVIŠKOJO SKYRIAUS PARODOJE. Iš kairės: stud. Alma Burzdžiūtė, Gražina Reškevičienė, Vida Ribokaitė.

Nuotr. K. L. Musteikio

ministerijos stipendija keturių mėnesių kursui Šalamancoje, kur ir praleido pirmąją tų metų pusę.

1957 m. gavo stipendiją toliau tęsti studijas Bryn Mawr College, JAV, ir 1959 m. ten išlaikiusi paruošiamuosius doktorato egzaminus, išvažiavo su Canadian Federation of University Women skirta stipendija Ispanijon rinkti medžiagos disertacijai. Ją pabaigė ir įteikė 1960 m. kovo mėn. Bryn Mawr College, ir šis un-tas jai suteikė gegužės mėn. Ph.D. laipsnį. Vasarą praleido Ispanijoje ir Portugalijoje, norėdama susipažinti su tų kraštų moderniąja poezija. Nuo 1960 m. rudens dėsto ispanų literatūrą ir kalbą University of Wisconsin.

Ilona Dionyza Marija Gražytė

gimė Kaune 1933 m. spalio 9 d. Pradžios mokyklą baigė Ukmergėje 1944 m. pavasarį. Gimnaziją lankė Wiesbaden, Kasselio ir Hanau stovyklose, Vokietijoje. Kanadoje Montrealyje baigė Luke Callaghan High School 1951 metais. 1954-55 m. lankė Marianopolio kolegiją ir gavo Bachelor of Arts laipsnį. 1956 m. Montrealyje un-te, išklausi kursą ir parašiusi temą "The Realistic Ballads of Robert Service", gavo Master of Arts laipsnį. 1960 m. parašiusi temą "Arthur Koestler as a Novelist", gavo Doctor of Philosophy laipsnį.

Šiuo metu dėsto anglų kalbą ir literatūrą prancūzų gimnazijoje. Montrealyje lietuvių visuomeniniame gyvenime dirba: vyresniųjų skaučių draugovės draugininkė, Kanados Kultūros Fondo sekretorė, Akademinio Sambūrio valdybos narė, Lituanistinių kursų seminaro dėstytoja.

PABALTIO MOTERŲ TARYBA

Prieš 16 metų pasibaigė II Pasaulinis karas. Greitai paaiškėjo, kad bolševikinė Rusija nevykdo savo pasirašytų Atlanto Deklaracijos ir Jungtinių Tautų Chartos. Greitai išitinko laisvieji kraštai, kad buvę jų sąjungininkai rusai ryžosi pasilikti jų okupuotuose kraštuose. Taip pat paaiškėjo, kad laisvieji kraštai, nors ir smerkdami komunistinės Rusijos imperializmą, nemano imtis ginklo prieš buvusį savo sąjungininką — Rusiją. Pavergtų kraštų okupacija užsitęsė. Reikėjo ruošti ilgai kovai. Reikėjo darytis draugų ir talkininkų ir vienytis toje kovoje. Pagal savo politinį likimą ir geografinę padėtį natūraliausia sąjunga buvo ir yra estų, latvių ir lietuvių.

Todėl jau 1947 metais laisvajame pasaulyje atskirai veikiančios lietuvių, latvių ir estų org-jos sudarė bendrą instituciją — Pabaltijo Moterų Tarybą. Pabaltijo Moterų Taryba siekia šių pagrindinių tikslų:

1. Bendromis jėgomis kovoti už Lietuvos, Latvijos ir Estijos laisvę ir nepriklausomybę;
2. Skatina artimesnį bendradarbiavimą tarp estų, latvių ir lietuvių;
3. Ragina auklėti jaunimą tautinėje ir pabaltietiško solidarumo dvasioje;
4. Žadina bendradarbiavimą kultūrinėje ir karitatyvinėje srityse.

Siekdama turėti didesnę įtaką Pabaltijo Moterų Taryba 1949 m. įstojo tikruoju nariu į didžiausią pasaulyje moterų org-ją — General Federation of Women's Clubs arba Visuotinę Moterų Klubų Federaciją. Nuo 1950

m. PMT atstovės aktyviai dalyvauja šios milžiniškos (vienuolikos milijonų narių) org-jos metiniuose kongresuose, kuriuose susitinka iki 3 tūkstančių įvairių kraštų delegacijų.

Pabaltijo Moterų Taryba yra parašiusi eilę memorandumų ir protestų pasaulio org-joms ir politinėms institucijoms. Savo memorandumuose Taryba kelia okupacijos pašalinimo reikalingumą mūsų tėvynėje. Okupantų išskirtų ir išblaškytų šeimų reikalu yra išsiuntinėjusi raštus visos eilės valstybių vadovaujantiems asmenims, Tarptautiniam Raudonajam Kryžiui, Jungtinėms Tautoms ir kt. Birželio mėnesį, minėdama okupanto vykdytus, baisius savo žiaurumu, masinius lietuvių, latvių ir estų trėmimus į Rusijos tolimąją šiaurę ir kitas jos dalis — per eilę metų leido atsisaukimus, apeliuodama į laisvojo pasaulio sąžinę. Taip pat dalyvauja užsieniečių spaudoje, palai-kant gyvą žiaurios okupacijos pašalinimo reikalingumą.

Pagaliau, Pabaltijo Moterų Taryba stengiasi glaudžiai bendradarbiauti su diplomatinėmis Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovybėmis ir tautinėmis laisvinimo institucijomis bei organizacijomis.

Lietuvėms moterims Pabaltijo Moterų Taryboje atstovauja Lietuvių Moterų Atstovybė. Tarybai pirmininkauja tautinių delegacijų pirm. vienus metus iš eilės. Lietuvių Moterų Atstovybė sudaro: Ligija Bieliukienė, pirm., Emilija Čekienė, Vincė Leskaitienė, Marija Kregždienė, Marija Žukauskienė, Viktorija Čecetienė.

Šiomet, balandžio 30 d., Pabaltijo Moterų Tarybos pirm. pareigas iš estės perėmė Lietuvių Moterų Atstovybės pirm. Ligija Bieliukienė. LMA pasiruošė šiai kadencijai, norėdama 1961-62 m. bėgyje Pabaltijo Moterų Tarybos veiklą pagyvinti ir išplėsti, veiksmingiau atžymint 15-kos metų sukaktį nuo PMT įkūrimo. Birželio

Pabaltijo Moterų Tarybos 14-sios įsikūrimo metinės, paminėtos balandžio 30 d. Niujorke. Pirmininkavimą Tarybai 1961-62 metams perėmė L. Bieliukienė iš estės Mall Jurma. Sėdi iš kairės: serbė Marija Detar, Viktorija Čecetienė, Marija Kregždienė, estė Mall Jurma, latvė Elija Druva, Ligija Bieliukienė, pulk. Wilson, amerikietis, rumunė Mirela Teodoru ir ponija Wilsonienė

išvežimų minėjimo proga, PMT šiais metais savo atsisaukimu į pasaulio moteris 15-tą kartą primins laisvajam pasauliui mūsų tautų tragediją ir apeliuos į jo sąžinę, nurodant kartu pavojų besiplečiančio komunizmo visame pasaulyje.

Šių metų General Federation of Women's Clubs kongresuose Pabaltijo moterys bus atstovaujamos — Miami Ligos Bieliukienės ir Rio de Janeiro — Halinos Mošinskienės.

L. Bieliukienė

JUBILEJINIS PASAULIO KATALIKŲ MOTERŲ ORGANIZACIJŲ UNIJOS (UMOFC) KONGRESAS

Pasaulio Katalikų Moterų Organizacijų Unija (Union Mondiale des Organisations Feminines Catholiques), įsteigta 1911 m., šiemet švenčia savo veiklos 50 m. jubilėjų. Unija šiuo metu apjungia 36 milijonus katalikų moterų; jai priklauso 95-kių kraštų tautinės katalikų moterų organizacijos iš įvairių pasaulio kontinentų. UMOFC veiklos centras dabar yra Paryžiuje.

Lietuvės katalikės palaikė ryšį su šia didžiąja tarptautine moterų org. nuo pat Lietuvos nepriklausomybės pradžios. 1930 m. Lietuvių Katalikų Moterų Organizacijų sąjunga tapo pilnateise Pasaulio Katalikų Moterų Organizacijų Unijos nare ir ilgus metus glaudžiai su ja bendradarbiavo. Po II-jo Pasaulinio karo, dideliame skaičiu lietuvių katalikų atsidūrus svetur, šis bendradarbiavimas atgaivintas per Pasaulio Lietuvių Katalikų Organizacijų Sąjungą (PLKOS), kurios centras dabar randasi Niujorke. Tad jau suėjo 30 metų, kaip lietuvės katalikės per savo organizacijų sąjungą tiesiogiai dalyvauja Pasaulio Katalikų Moterų Organizacijų Unijos darbe, būdama jos aktyvi narė.

Savo 50-ties metų veiklos jubilėjų Pasaulio Moterų Organizacijų Unija (UMOFC) ruošiasi per kelius atvejus iškilmingai paminėti. Pati didžiausia šio jubilėjaus manifestacija — balandžio 29 - gegužės 5 d. Romoje įvykęs pasaulinis katalikų moterų kongresas. Viso pasaulio katalikų moterų organizacijų atstovės jame skaitlingai dalyvavo.

Kongreso darbai ir vieta

Kongreso tema: "Katalikė moteris — modernaus pasaulio vienytoja Kristaus ir Jo Bažnyčios šviesoje". Kongreso pagrindinės paskaitos: 1. Pasaulio vienybė Kristaus ir Jo Bažnyčios šviesoje, 2. Techninis pasaulis kelyje į Vienybę, 3. Katalikė moteris — vienybės ugdytoja.

Kongreso temos gilesniam išstudijavimui buvo sudarytos darbo komisijos, iš kurių svarbesnės yra sekančios: Katalikė moteris — vienybės ugdytoja asmeniniame gyvenime, šeimoje, bendruomenėje, socialiniame gyvenime, profesijoje, tautiniame gyvenime, tarptautiniame gyvenime; kovoje prieš ideologinį (marksistinį) ir praktinį (kasdienio gyvenimo) materializmą.

Kongreso darbų vieta Roma, Italijos Katalikų Moterų Organizacijų Sąjungos kongresų rūmai "Domus Mariae", 481 Via Aurelia.

Svarbesnieji kongreso momentai

Audiencija pas šv. Tėvą buvo vie-

na iš reikšmingiausių kongreso valandų. Jos metu dalyvės išgirdo popiežiaus Jono XXIII žodį ir gavo Jo apaštališkąjį palaiminimą.

Ypatingas dėmesys kongrese buvo skirtas Tylos Bažnyčiai. Kongreso iškilmingame atidaryme pavergtų tautų atstovei buvo skirta speciali kalba. Romos Kolizėjuje buvo einami Kryžiaus keliai Tylos Bažnyčios intencija, kur buvo suminėti visi kraštai už geležinės uždangos bei katalikų moterų organizacijos priklausančios tremtyje Pasaulio Katalikų Moterų Organizacijų Unijai ar jai priklausiusios laisvės metais.

Kongreso metu pavergtų tautų delegatėms ypatingai svarbi buvo darbo komisija apie marksistinį materializmą, kurioje jos turėjo progos painformuoti pasaulio katalikų moterų organizacijas kaip ir kokiomis

priemonėmis bei metodais reiškiasi komunizmas sovietų valdomuose kraštuose.

Kongreso metu buvo suorganizuota (PLKOS atstovės prie UMOFC iniciatyva) prieškomunistinė paroda. Taip pat buvo demonstruojami filmai, vaizduoją komunizmo žiaurumus pavergtuose kraštuose ir kt.

Laisvalaikio kongreso metu atstovės turėjo išvykas po Romą ir jos žymesnes apylinkes. Po kongreso delegatėms, atvykusioms iš kitų kontinentų, buvo organizuojamos ekskursijos: viena po pietų Europos kraštus, kita — po vidurio ir vakarų Europą — Austriją, Vokietiją, Belgiją ir Prancūziją. Po kongreso taip pat numatomi Paryžiuje tarptautinės katalikų moterų veiklos kursai, kurie bus skirti tautinių katalikų organizacijų vadovėms.

Liet. Kat. Moterų Dr-jos veikla

ADELAIDĖS SKYRIUS AUSTRALIJOJE

Balandžio mėn. suėjo metai, kaip Adelaidėje įsisteigė LK Moterų Dr-jos skyrius. Šie pirmieji metai skyriui nors buvo sunkūs, tačiau darbingi ir našūs. Sąryšį su šv. Kazimiero koplyčios įruošimu ir Liet. Katalikų centro atidarymu, narės nešė didelę darbų našą. Šv. Kazimiero koplyčia yra pirmoji lietuviška bažnyčia visoje Australijoje. Katalikės moterys, suprasdamos tokį svarbų įvykį Australijos lietuvių gyvenime, visos nuširdžiai prisidėjo darbu, aukomis ir sumanymais. Svarbiausias šių metų skyriaus tikslas buvo telkti pinigų koplyčios reikalamis ir talkinti jos įruošimo darbuose. Didžiausia pajamų dalis £ 259 skirta bažnytinį drabužių įgijimui. Dalį drabužių siuvo pačios narės, dalis buvo užsakyta Italijoje, o likusius pirklo čia pat Australijoje. Per šiuos metus išigyta pats būtiniausias parengimams inventorius: indai, staltiesės ir kt. Nebuvo užmiršta nė šalpos darbai: pasiūsta šiek tiek aukų Italijon ir Punksio lietuviams. Skyriui nėra svetimas ir švietimo darbas: kaikurios skyriaus narės mokytojauja šv. Kazimiero savitgalio mokykloje, taip pat skaito paskaitėles ir ruošia pramogas besioorganizuojančiame L. Katalikų centre jaunimui. Ateinančiais metais numatoma daugiau dėmesio skirti karitatyviniams ir kultūriniais reikalamis.

Nauja LK Moterų Dr-jos valdyba Adelaidėje. Visuotiniame susirinkime išrinkta nauja valdyba: pirmininkė — M. Gerulaitienė, sekretorė — S. Pusdešrienė, kaisninkė — A. Mainelienė, vicep. — A. Uldukienė, reikalų vedėja — E. Kervelienė, šalpos reikalamis — G. Opulskienė, valdybos narė — K. Dičiūnienė.

Revizijos komisijai sudaro: B. Budrienė, R. Kubilienė ir A. Steponienė. Po susirinkimo narės ir svečiai jaučiai praleido pora valandų besišnekučiuodami prie kavos puoduko.

A. Stepanienė

DELHI SKYRIUS

Pirmininkė R. Augustinavičienė apie skyriaus veiklą padarė šį pranešimą:

Pirmiausia noriu padėkoti valdy-

bos vardu visoms narėms už bendradarbiavimą ir talkinimą praėtų metų pobūviuose. Kiekviena narė, matydama reikala, nelaukė prašymo į talką, bet dažnai paklausdavo "Kuo galėčiau padėti?" Mes iš savo puses, skyriaus valdyba, stengėmės daryti ką galėjome. Metų bėgyje surengti trys visuotini narių susirinkimai, septyni valdybos posėdžiai. Tik pirmąjį pareigas iš praėjusių metų valdybos, tuoj ėmėmės darbo: apvalėme ir apsinodino medeliais, gėlėmis ir lietuviškais rūtomis bažnyčios vėjelę. Surengėme Jonines, pagerbdamos savo dvasios vadą kun. dr. Joną Gutauską. Vasaros metu buvome apsiėmę valyti ir prižiūrėti bažnyčią, bet užėjus darbymečiui, parapijos komitetui teko tuo rūpintis.

Išgirdusios, kad H. G. Rugienius rengiami šaudymų pratimai ir ten, nepraleisdamos progos, pasisiūlėme patarnauti dešrelėmis, limonadu, kavute, tuo padarydamos keletą dolelių pelno.

Buvo surengti pirmieji šokiai po derliaus nuėmimo, spalio 22 d., kurie davė gražaus pelno — \$350. Jau nebaisu buvo pradėti eiti pirmyn skyriui užsakyti vėliava.

Skyriaus narės daug prisidėjo ruošiant parapijos metinį balių. Parengė loterijos staliuką, kuris davė pelno apie \$75. Surošė metinę draugijos šventę gruodžio 11 d. Prisidėjo prie vaišių steigiant Jaunimo klubą.

Sausio mėnesį suruošėme kaukių balių ir dėl pajavairinimo p. Augaitienės triūsų buvo suruošta lietuviškų audinių ir įvairių dirbinių paroda. Vasario 16 minėjime prisidėjome darbu — rinkome aukas Tautos Fondui.

Parapijos komitetui padėjome suruošti šv. Kazimiero šventę ir buv. dvasios vado kun. K. Rickaus 70 m. sukakties minėjimą. Bažnyčiai įtaisėme statuloms uždangalus, priešvelykiniam gedului atžymėti. Apmokėta sąskaita už naują Dievo stalą (grotelius) ir suolą kunigui bei altoriaus tarnaičiams atsistėti.

Dar vienu reikalu jaučiamės labai skolingos — negalėjome auka paremti organizuojamo bendruomenės knygyno. Nors buv. apyl. v-bos pirm. Miceika asmeniškai ir raštu prašė prisidėti, bet mūsų kasa jau buvo

baigiama išsemti. Tą reikalą perduodame naujai valdybai.

Per 1960 m. veiklą turėta pajamų \$1.169,27, išlaidų \$1.107,01, kasoje liko \$62,26.

Duota "Moters" žurnalui \$20, "Tėviškės Žiburiams" \$20, Vasario 16 gimnazijai \$20 ir įsigyta graži skyriaus vėliava, kuri kainavo \$200. Vėliavos meninį darbą atliko dail. T. Valius.

Susirinkiman buvo atvykusi iš Toronto "Moters" redaktorė Iz. Matusevičiūtė, kuri padarė pranešimą "Aktualūs moters katalikės reikalai". Po susirinkimo pasivašinta kavute ir skaniais užkandžiais.

MONTREALIO SKYRIUS

KLK Moterų Dr. J. Montrealio skyriaus metinis susirinkimas išklausė buvusios valdybos apyskaitą už 1960 metus ir išrinko naują valdybą.

Už praeitus metus pranešimą padarė pirm. B. Vilčinskienė. Valdyba padarė: 5 posėdžius, sušaukė 4 visuotinius susirinkimus ir suruošė 3 balius: Jonines, Rudens balių ir Užgavėnių balių. Gruodžio 8 d. buvo suruoštas skyriaus dešimtmečio minėjimas. Metų bėgyje buvo lankyti ligoniniai, rūpintasi šalpa, užprašytos Mišios už mirusias nares ir t.t.

Dr. J. metų bėgyje turėjo \$1655,80 pajamų ir \$1062,28 išlaidų. Iš stambesnių aukų paminėtinos: Aušros Vartų parapijai \$170, šv. Kazimiero parapijai \$95, Vasario 16 gimnazijai \$30, saleziečių gimnazijai \$30, įvairiems asmenims \$75. Be to, nupirktą po vieną šerą iš "N. Lietuvos" ir "Žiburių" spaudos bendrovių.

Veikliają praeitų metų valdybą sudarė: pirm. B. Vilčinskienė, vicep. O. Čečkauskienė, sekr. V. Piešininė, išd. Br. Lukoševičienė ir narė E. Vaičekauskienė. Valdybai vakarienių ir balių ruošime labai daug padėjo: Zabelienė, Otienė, V. Gražienė, M. Adomaitienė, M. Šemogienė ir daugelis kitų, kurių visų čia suminėti neįmanoma.

I naują valdybą išrinktos: E. Kerbelienė — pirm., M. Adomaitienė — vicep., E. Strelienė — išd., dr. A. Jaugelienė — sekr., Jukonienė — narys. Kandidatėmis liko: St. Ališauskienė ir M. Stankaitienė. I revizijos komisiją išrinktos: B. Vilčinskienė, Br. Lukoševičienė ir M. Šemogienė. Geros sėkmės naujai valdybai! Narės, senosios valdybos, buvo pavaišintos šilta vakariene, kava su pyragaičiais. G. R.

ŠV. JONO KR. PARAPIJOS SKYRIUS TORONTE

Vasario 19 d. įvyko skyriaus metinis susirinkimas. Vienerių metų skyriaus veiklos apžvalgą padarė pirm. O. Jonaitienė. Po pranešimų ir įvairių diskusijų buvo išrinkta nauja skyriaus valdyba ir komisijos. Valdybon išrinkta ir pareigomis pasiskirstė: pirm. O. Jonaitienė, vicep. O. Kuniutienė ir L. Krakauskienė, sekr. L. Ramanauskienė, išd. A. Šimkevičienė. Rev. kom. palikta ta pati: B. Bartininkaitienė, S. Jagelienė ir J. Kaknevičienė. Soc. reikalų komisijon išrinkta: H. Gudžiauskienė ir V. Steponaitienė. Parengimų komisijon: R. Bražukienė, V. Aleknavičienė, O. Eidukaitienė ir E. Jankauskienė.

Kovo 8 d. buvo surengtas sol. A.

Stempužienės iš Clevelando ir sol. V. Verikaičio koncertas, kuris puikiai pavyko, kas paskatino valdybą dažniau surengti kultūrinių parengimų. Parapijos metinių rekolekcijų užbaigimui skyriaus moterų iniciatyva buvo suruošta bendra parapijos agapė. Gegužės 6 d. surengtas tradicinis Obels žiedų balius ir tuo užbaigtas žiemos darbų sezonas. Vasarai skyrius savo veiklą perkelia į gamtą, į lietuvių vasarvietę — Springhurst.

K-te

TORONTO PRISIKĖLIMO PARAPIJOS SKYRIUS

Šių metų rudenį sukanka penki metai nuo šio skyriaus įsisteigimo. Skyriaus valdyba intensyviai ruošiasi savo penkmečio minėjimui. Apie tai, kaip tas minėjimas mums pavyks, parašysime paskutiniame šių metų "Moters" numeryje.

Dabar norėčiau tik trumpai apžvelgti mūsų skyriaus šių metų veiklą. Mes dirbame netik savo parapijos ribose, mūsų veikla siekia daug toliau. Iš vertų didesnio dėmesio darbų yra šie: praversti siuvimo kursai, išleista jaunimo seksualinio auklėjimo reikalu knygelė "Atviras žodis" ir

suruoštas didelis drabužių vajuš suvalkų trikampis.

Drabužių siuntinius jau pradėjome siųsti pernai, bet pernai jų pasiuntėme, palyginti, daug mažiau. Šiais metais velykinių rekolekcijų metu paskelbtas drabužių vajuš buvo netikėtai gausus. Buvo sudaryta ir išsiųsta šimtas septyniadesimt penki siuntiniai labai gerų drabužių, baltinių ir avalynės. Viso 3.500 svarų.

Visuotinius susirinkimus darome kartą mėnesyje. Susirinkimuose visada turime paskaitą, diskusijas, meninę dalį, valdybos pranešimus, padainuojame, pasivašiname kava ir skanėstais.

Bent kartą metuose susikviečiame ir visos kolonijos moteris taip vadinamiems laisvavakariams, kur maloniai pabendraujame prie vaišių stalų su bent pora šimtų viešnių. Tada turime parinktą paskaitą su plačiomis diskusijomis, parinktą meninę programą ir pan.

O parapijoje ruošiamo agapes vyrams velykines rekolekcijas baigiant (jie ruošia mums!), pravedame parapijos metinį bazarą, talkiname visuose parapijos parengimuose, minėjimuose ir visur, kur tik moters ranka yra reikalinga. D.

Madų pasaulis

dingos smėlio spalvos, rausvos ar gėlėtos bei raštuoto šilko, su vėžio kaklo formos apykaklėmis. Jų stilius laisvas, platus ir simetriniais papuošalais poromis, kaip sagomis, segėmis šonuose papuoštos.

Labai madinga klostyti sijonai ir laisvi švarkeliai. Prie balto ar rusvo sijono dėvimi įvairūs švarkeliai. Prie juodų suknelių dėvimos didelės vėžio kaklo formos baltos apykak-

APSIAUSTAI pagal Paryžiaus ir Niujorko naujausius madų stilius dėvimi minkštos medžiagos ir švelnių spalvų, kaip rausvi, rausvi ugniniai ir pan. Kirpimo linijos lengvos ir paprastos. Platus per liemenį ir kimono apytrumpėmis rankovėmis. Dažniausia dėvimi su be rankovių suknele, minkšto orlono ar vilnė, tos pačios spalvos ar apsiausto atspalvio.

SUKNELĖS šiais metais labai ma-

Ką valgysime, kuo vaišinsime?

Veda BR. PABEDINSKIENĖ

KAS IDOMU ŠEIMININKĖMS

Kiekviename švediškam restorane randame stalą apkrautą visokiais patiekalais. Kadangi šiauriečių skonis panašus, tai ir lietuviams šeiminiškėms švediški patiekalai pritaikomi. Ypač kai sukviečiama didesnis svečių skaičius ir šeiminiškė nori ilgesnį vakarą pabendrauti su jais. Toks švediško stalo paruošimas labai palengvina darbą. Svečiai taip pat gali pasirinkti kas jiems patinka laisvai judėdami apie stalą. Keletas pavyzdžių kas galėtų būti dedama ant tokio stalo:

Įvairiai paruoštos silkės — su svogūnais, grietine ar marinada,
Įvairios rūkytos ir marinuotos žuvės,
Rūkytas ungurys, pjaustytas gabaliukais ir papuoštas citrina,
Maži maltos mėsos, troškinti sviestukai,
Kimšta žuvis,
Keptos dešros,
Grybai trapioje tešloje,
Paštetas, puoštas šviežiais agurkais,
Virta lašiša su mažais svogūneliais,

Marinuoti burokai,
Kietai virti kiaušiniai su ikra ar silkutėmis,
Sūris su krynais,
Kaimiškas rūkytas kumpis,
Įvairių rūšių duona,
Daržovės.

Be to, kiekviena šeiminiškė pajaušina stalą pagal savo skonį.

Kimšti žali pipirai

- 6 pipirai
- 1 svaras maltos mėsos
- 2 kiaušiniai
- 1 šaukštukas druskos
- 3 šaukštukai sviesto
- 1/2 puoduko trupinių
- 1/2 puoduko maltų salierų,

pipirų pagal skonį.
Nupjauti pipirų viršūnes ir išskaptuoti sėklas. Pavirti imetus į verdantį vandenį 5 min. Nusunkus prikimšti paruoštu kamšalu. Išplakti kiaušinius, sudėti maltą mėsą ir visus prieskonius. Viską gerai apkepti keptuvėje įdėjus 3 šaukštus sviesto. Prikimštus pipirus kepti 375 F krosnyje 20 min.

Kimšti kepti pomidorai

- 6 vidutiniai pomidorai
- 1/2 puoduko sviesto
- 1/3 puoduko smulkiai kapoto svogūno
- 2 šaukštai kapotų petruškų
- 1 puodukas baltos duonos džiovėsių
- 1 dėžutė konservuotų grybų galvutėlių
- 1 šaukštelis druskos ir pipirų pagal skonį.

Nupjauti pomidorų viršų ir išskaptuoti.

lės matinio minkšto šilko. Baltos pirštinaitės ir daug apyrankių bei karolių.

KOSTIUMELIŲ švarkeliai laisvi ir trumpi, su aštriais kampais. Gražiausias moters papuošalas dienos metu yra lengvos vilnos ar lino bei natūralaus šilko eilutė ar suknelė.

Šių metų drabužių stiliuje vyrauja

paprastumas ir gracija, todėl sijonėliai dėvimi trumpi truputį žemiau ar net ligi kelių.

Prie gražaus apsirengimo priklauso moderni su mažai garbanų šukuosena, tos pačios spalvos batukai ir rankinukas bei papuošalai. Dienos metu papuošalai dėvimi mažiau blizga — matiniais, vakare puošnesni ir daugiau žerį.

Toronto sporto klubo "Vytis" jaun. krepšininkės pratybų metu. Sėdi iš kairės: Irena Kryževičiūtė, Gražina Pacevičiūtė, Eleonora Zubrickaitė, Margarita Nacevičiūtė. Stovi: Zita Zolpytė, Taida Supronaitė, Jolanda Renkauskaitė, Judita Jonynaitė, Kristina Krūminaitė, Birutė Bilkštytė, Kristina Cirvinskaitė. Dešinėje — "Vyčio" krepšininkės laimėjusios 1961 m. Kanados lietuvių krepšinio pirmenybes Hamiltone. Klūpo iš kairės: Danguolė Prunskytė, Irena Rutkauskaitė, Onutė Balsienė, Taida Supronaitė. Stovi: Elė Žekaitė, Lilė Kilotaitytė, komandos vadovas Juozas Balsys, Vita Zolpytė, Sofija Kasperavičiūtė, Aldona Biškevičienė.

tuoti vidų taip kad neliktų sšklų. Sudėti į lėkštą keptuvę. Karštame svieste pakepti svogūnus ir grybus. Pridėti druską, pipirus ir džiovėsius. Sumaišius pripildyti pomidorus. Kep- ti 25-30 min. 375 F krosnyje.

Vėžiukų salotai

- 1 dėžė vėžiukų - shrimps
- 2 dežutės grybų galvučių
- 1 šaukštas kapotų svogūnėlių,
- 1 pokelis šaldytų ir išvirtų žirnių
- 2 šaukštai salotų padažo — salad dressing
- 1 šaukštas prancūziško padažo — French dressing.

Viską sumaišyti ir pašaldyti. Duoti į stalą ant salotų lapų. Jeigu būna gerų pomidorų, gražu prikimšti pomidorų pusiukes, pirma išskaptvus sėklas.

Maltos mėsos sviedinukai

- $\frac{1}{2}$ svaro mėsos — maltos jautienos
- $\frac{1}{2}$ svaro maltos versienos
- $\frac{1}{2}$ svaro maltos kiaulienos
- 2 kiaušiniai
- 1 svogūnas
- $\frac{1}{2}$ puoduko grietinėlės
- 3 riektutės mirkytos baltos duonos druskos ir pipirų pagal skonį.

Iš visų išvardintų dalių padaryti vieną masę, daryti apskritus sviedinukus, apkepti svieste iš visų pusių ir patroškinti karštoje krosnyje. Duodant apibarstyti kapotais svogūnų laiškais.

Šaldytas braškių saldusis

- 1 pakelis želatinos — Jello
- $\frac{1}{4}$ puoduko cukraus
- $\frac{1}{2}$ puoduko pieno
- 1 pokelis šaldytų braškių — 10 oz.
- $\frac{1}{2}$ šaukštelio vanilijos
- 2 baltymai
- 1 puodukas plaktos grietinėlės.

Išmaišyti piene želatiną su dviem šaukštais cukraus ir, jei kas mėgsta, $\frac{1}{8}$ šaukštuko druskos. Uždėti ant ugnies ir kaitinti maišant kol želatina ištirps. Nuimti nuo ugnies ir sudėti braškes ir vaniliją. Išmaišyti, kad gerai susijungtų. Išplakti baltymus ir prieš baigiant plakti įdėti 2 šaukštus cukraus. Plaktus baltymus ir plaktą grietinėlę sudėti į paruoštą masę ir sudėjus į betkokio pavidalo formą užšaldyti.

Gėrimas — Sangria

- 4 citrinos
 - 1 apelsinas
 - $\frac{1}{2}$ puoduko cukraus
 - 1 bonka raudono stalo vyno.
- Išspausti citrinos ir apelsino sultys. Perkošti per tankų sietelį ir sumaišyti su cukrumi. Kai cukrus ištirps, supilti vyną. Duoti gerti augštuose stikluose su ledo gabaliukais.

Mielinis pyragas

- 1 kubikas mielių arba 1 pokelis džiovintų mielių
 - $\frac{1}{4}$ puoduko šilto vandens
 - 1 puodukas šilto pieno,
 - $\frac{1}{2}$ puoduko sviesto
 - $\frac{1}{2}$ puoduko cukraus
 - 2 plakti kiaušiniai
 - 2 šaukštai vanilijos
 - 4-4 $\frac{1}{2}$ puoduko miltų
 - šaukštukas druskos
 - 6 sutrinti smulkiai kardamono grūdėliai.
- Atidėti du šaukštus plakto kiaušinio pyrago aptepimui. Išleisti mieles vandenyje. Sumai-

šyti pieną, sviestą ir cukrų dideliame dubenyje, įdėti kiaušinius, vaniliją, druską ir mieles.

Palaiapsniui dėti miltus ir gerai plakti po kiekvieno miltų įdėjimo. Gerai išminkius uždengti ir duoti pakilti šiltoje vietoje apie valandą laiko. Po to vėl paminkyti gerai ir duoti pakilti apie $\frac{3}{4}$ val. Teslą sudėti į dvi formas ir dar duoti pakilti $\frac{3}{4}$ val. Aptepti plaktu kiaušiniu ir kepti 30 min. prie 350 F.

(Surinko ir paruošė G. Valiulienė, Montrealis)

Tortas — Napoleonas

- 3 puodukai miltų
- 1 svaras nesudyto sviesto
- 2 kiaušiniai
- 3 šaukštai vandens
- truputis druskos.

Sviestą sukapoti su miltais labai gerai, kad neliktų didelių gabalų sviesto. Įdėti druską, dėti 1 kiaušinių ir 1 šaukštą vandens ir maišyti, vėl dėti 1 kiaušinių ir visą likusį vandenį. Teslą suformuoti į vieną gabalą tik neminkyti ilgai rankomis. Padėti atšalti 4-6 val. Supjaustyti į septynias dalis ir kepti atskirais lapais gražiai plonai iškočiojus krosnies temperatūroje 450 F. nuo 8 iki 10 min.

K r e m a s :

- $\frac{1}{2}$ svaro nesudyto sviesto
- 1 puodukas cukraus
- 3 tryniai
- 1 puodukas pieno
- 1 vanilijos lazdelė arba lašų.

Sviestą ištrinti iki baltumo. Kiaušinių trynius su cukrum ištrinti irgi iki baltumo. Užvirinti pieną su vanilijos lazdele ir maišant supilti į kiaušinių masę, pastatyti indą ant verdančio vandens garų ir virti ant lengvos ugnies kol sutirštės, tik saugoti kad neužvirtų (15-20 min.). Atšaldžius sumaišyti su ištrintu sviestu. Žiūrėti, kad gerai susijungtų. Vieną lapą tepti kremu, o kitą uogiene. Uogienę pagal skonį — gardžiau rūgštesnė.

(M. Jonynienė, Montreal)

Riešutinis tortas

- 10 kiaušinių
- 1 puodukas cukraus
- 1 svaras riešutų
- 4 šaukštai baltos duonos džiovėsius
- 2 šaukštai miltų
- 2 šaukštai kepimo miltelių
- 1 citrinos žiuvėlė ir sunka migdolų kvapų.

Ištrinti trynius su cukrumi iki baltumo. Sumalti riešutus. Į ištrintus trynius dėti riešutus, džiovėsius, kepimo miltelius, citrinos sunką ir žiuvėlę, migdolų lašus ir palengva gerai ištrinti. Išplakti baltymus kietai ir lengvai įmaišyti į paruoštą masę. Pilti į ištemptą formą ir kepti apie 1 val. prie 350 F.

K r e m a s :

- $\frac{3}{4}$ svaro nesudyto sviesto
- 1 puodukas cukraus
- 5 tryniai
- $\frac{1}{2}$ puoduko šaltos ir labai stiprios kavos
- migdolų kvapų kelis lašus.

Ištrinti cukrų su sviestu iki baltumo. Dėti po vieną 5 trynius ir gerai trinti po kiekvieno kiaušinio įdėjimo. Kavą pilti po 3 šaukštus ir vis sukant, kad būtų vientisa masė visą laiką. Tortą perpjauti į tris dalis ir pertepus papuošti.

(E. Vaicekauskienė, Montreal)

ŽURNALUI AUKOJO

KLKM Dr-jos Montrealio sk. \$50;

Liet. Moterų Atstovybė, New Yar, N.Y., \$5;

Po \$1 aukoko: Bracienė, Waukegan, Ill., Bublienė S., Detroit, Mich., Cepaitienė V., Chicago 29, Ill., Grajauskienė K., Toronto 9, Ont., Grigaliūnienė S., Kenosha, Wisc., Grusienė E., Brockton, Mass., Jameikienė K., Rockford, Ill., Jankauskienė S., Brooklyn, N.Y., Januškienė A., Dorchester, Mass., Jasienė P., Paterson, N.J., Jursėnaitė G., Chicago 29, Ill., Kemežaitė B., Chicago 29, Ill., Lapienė K., Chicago 29, Ill., Lendraitienė M., So. Boston 27, Mass., Malaškevičienė A., Winnipeg 6, Man., Mažionytė S., Chicago 29, Ill., Miliauskienė J., Worcester 4, Mass., Salučkienė M., Rockford, Ill., Smailienė R., Omaha, Nebraska, Svėgždienė E., Toronto 4, Ont., Vėgelienė P., Bronte, Ont.

GARBĖS PRENUMERATOS

Agurkienė J., — Omaha, Nebraska, Ambrozaitienė M., — Gary, Ind., Augustine R., — Tillsonburg, Ont., Bajorūnienė M., — Detroit 21, Mich., Baltrukonienė S., — Akron, Ohio, Beinorienė A., — Wood Dale, Ill., Biliūnienė J., — Port Chester, N.J., Bieliauskaitė L., — Toronto 3, Ont., Blinstrubienė E., — Chicago 29, Ill., Briedienė B., — Chicago 28, Ill., Bukšnienė A., — Amaha 7, Nebr., Burbienė M., — Bridgewater, Mass., Čekienė E., — Woodhaven 21, N.Y., Čepienė A., — Chicago 29, Ill., Čepienė E., — Toronto 10, Ont., Čiurienė B., — Lake Zurich, Ill., Daunienė L., — Ottawa 3, Ont., Didžiulienė S., — Cicero 50, Ill., Jaugelienė A., — Montreal, Que., Jautokaitė S., — Chicago 36, Ill., Juknevičienė E., — Chicago 42, Ill., Kanaukienė O., — Brooklyn 25, N.Y., Karaitienė V., — Chicago 32, Ill., Karalienė O., — Los Angeles 19, Kazickienė A., — N. Rochelle, N.Y., Kesiūnaitė D., — Cleveland 3, Ohio, Knystautienė J., — Derby, Pa., Kuncaitienė F., — Omaha 8, Neb., Lenkauskienė M., — Cleveland, Ohio, Leonienė I., — Palas Park, Ill., Leščinskienė A., — Detroit 28, Mich., Mačiukienė A., — Chicago 29, Ill., Mališkienė D., — Montreal, Que., Masilionienė V., — Dayton, Ohio, Mažeikienė V., — Delhi, Ont., Mikalauskienė E., — Worcester 4, Mogenienė M., — East St. Louis, Ill., Plausinaitienė M., — Brockton, Mass., Kun. J. Pragulbickas, — Elizabeth, Rajeckienė Z., — New London, Raubienė L., — Grand Rapids 4, Šėpavičienė A., — Toronto 9, Ont., Sodeikienė L., — Cicero 50, Ill., Stark B., — Santa Monika, Calif., Sriubiškienė J., — Toronto 3, Ont., Staniškienė P., — Cleveland 8, Ohio, Tallat-Kelpša J., — Paterson, N.J., Tomkevičiūtė V., — Brooklyn 8, Tonkūnienė O., — Waterbury 8, Vainauskienė E., — Brooklyn 8, N.Y., Veisienė E., — Philadelphia 23, Pa., Velbasienė A., — Chicago 32, Ill., Velžienė E., — Chicago, Ill., Vitkuvienė A., — Hartford 5, Conn., Žukėvūnienė A., — Chicago 29, Ill., Zubrienė E., — Toronto 3, Ont., Žukauskienė M., — Philadelphia 20.